

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİ
VE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1939-1950)**

Rabia YILDIZ

Zonguldak 2018

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİ
VE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1939-1950)**

**Hazırlayan
Rabia YILDIZ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yücel NAMAL**

Zonguldak 2018

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilerlelerinden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

24/05/2018

Rabia YILDIZ

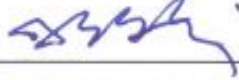

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalında 155282114006 numaralı Rabia Yıldız'ın hazırladığı “Zonguldak Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1939-1950)” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 10/05/2018 Perşembe günü saat 14.00'te yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Yücel NAMAL(Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Emre SATICI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

23/05/2018

Doç. Dr. Ertuğrul YILDIRIM

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : BEÜN Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
Konu Başlığı : Zonguldak Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1939-1950)
Hazırlayan : Rabia Yıldız
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yücel Namal
Türü ve Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2018
Sayfa Adedi : 121

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde ilk seçim 1877 tarihinde “*Talimat-ı Muvakkate*” olarak adlandırılan ve Meclis-i Vükela tarafından kabul edilen kanuna göre gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra yapılan seçimlerde de zaman zaman değişiklik yapılmakla beraber bu kanun temel alınmıştır. 1920 seçimlerinde iki dereceli özel bir seçim yöntemi uygulanmıştır. 1923, 1927 ve 1943 yıllarında yapılan seçimlerde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. 1946 seçimlerinde tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir. 1950 seçimlerinde ise liste usulü çoğunluk sistemi benimsenmiştir. Bu çalışmada 1939-1950 yılları arasında seçilen Zonguldak milletvekillerinin hayatı ve VI., VII. ve VIII. dönem TBMM'deki faaliyetleri ele alınmıştır. TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemlerinde Zonguldak'tan toplam otuz milletvekili seçilmiştir. Bu dönemlerde iki kişi üç dönemde yedi kişi iki dönemde on kişi bir dönemde Zonguldak milletvekili olarak TBMM'de görev yapmıştır. Zonguldak milletvekillerinden yedi kişi TBMM'de aktif bir faaliyette bulunmamıştır. Bununla birlikte milletvekillerinden özellikle İbrahim Rebi Barkın, Şinasi Devrin, İsmail Ergener, Sabri Koçer ve Orhan Seyfi Orhon'un Zonguldak Kömür havzası ve diğer konulardaki görüşleri ön plana çıkmaktadır. Çalışmamızda elde ettiğimiz veriler doğrultusunda milletvekillerinin tanınması ve sosyoekonomik durumları ortaya konulmuştur. Çalışmamızın ana kaynaklarını TBMM Arşivi, TBMM Zabıt Cerideleri ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri oluşturmakla beraber dönemi konu alan gazeteler, çalışmamızda konuyla ilgili kitap ve makalelerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milletvekili, İnönü Dönemi, İbrahim Rebi Barkın, Halil Türkmen, Orhan Seyfi Orhon, Zonguldak.

ABSTRACT

Institution : BEÜ Institute of Social Sciences, Department of History
Title : Deputies from Zonguldak and Their Activities in the Grand National Assembly of Turkey (1939-1950)
Author : Rabia Yıldız
Adviser : Asst. Prof. Dr. Yücel Namal
Type of Thesis, Year : MSc. Thesis, 2017
Total number of pages : 121

The first election was made according to the law which was called “*Talimat-ı Muvakkate*” (Provisional Order) and enacted by “*Meclis-i Vükela*” (National Assembly) in 1877 during the Ottoman Era. This law was enforced with the amendments in some provisions of it in the elections made after the foundation of the Republic of Turkey. In 1920 elections, a special election method with two phases was implemented. The election system with two phases was also implemented in 1923, 1927 and 1943 elections. The single phased election system was implemented in 1946 elections. The majority system with listing method was adopted in 1950 elections. In this work, the lives of Zonguldak deputies, who were elected between 1939-1950, and their activities in the Grand National Assembly of Turkey during the periods VI., VII. and VIII would be discussed. Total number of who the deputies were elected from Zonguldak during VI., VII. and VIII. periods of the Grand National Assembly of Turkey are thirty. Two of them acted as deputies from Zonguldak for three periods, seven for two periods and ten for one period in the Grand National Assembly of Turkey during these periods. Seven of deputies from Zonguldak were not active in the Grand National Assembly of Turkey. Besides, especially the views of İbrahim Rebi Barkın, Şinasi Devrin, İsmail Ergener, Sabri Koçer and Orhan Seyfi Orhon among the deputies about Zonguldak Coal basin and other issues come into prominence. Based on the data which we obtain from our study, the deputies were introduced and their socio-economic status was discussed. The paper was prepared using notably the Grand National Assembly of Turkey Archive, the Grand National Assembly of Turkey Minute Books and Prime Ministry's Republic Archive as the resources and the newspapers which discussed that period and the books and assays related to the subject.

Key Words: Deputy, İnönü Period, İbrahim Rebi Barkın, Halil Türkmen, Orhan Seyfi Orhon, Zonguldak.

ÖNSÖZ

Zonguldak Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1939-1950) başlıklı tezde, söz konusu dönemde TBMM'de görev yapan on dokuz Zonguldak milletvekilinin hayatları ve çalışmaları ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde genel olarak Zonguldak milletvekillerinin yerellikleri, meslekleri, eğitimleri, yasama ve sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde VI., VII. ve VIII. Dönem Zonguldak milletvekillerinin hayatlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise VI., VII. ve VIII. dönemde görev alan Zonguldak milletvekillerinin TBMM'deki çalışmaları ortaya konulmuştur.

Tezin hazırlanma sürecinde ana kaynak olarak TBMM Zabıt Cerideleri, TBMM Arşivi'nden milletvekillerinin özlük dosyaları ve seçim mazbataları, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen belgeler esas alınmıştır. Ayrıca Milli Kütüphane'den yerel gazete ve dergiler taranmış, dönemi konu alan makale ve kitaplardan da yararlanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda 1939-1950 yılları arasında TBMM'de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin hayatları ve yasama çalışmaları ortaya konularak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Tezimin hazırlanması aşamasında sürekli yanımda olan değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yücel NAMAL'a değerli zaman ve yardımlarını esirgemediğinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tezimi okuma nezaketinde bulunan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gürbüz ARSLAN'a ve tezimin hazırlanması sürecindeki desteklerinden dolayı sevgili annem Meryem YILDIZ'a ve arkadaşlarım Gülsüm Çolak ve Feridun Kandil'e teşekkür ederim.

Rabia YILDIZ

ZONGULDAK- 2018

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. 1938-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİNİN DURUMU	20
1.1. Zonguldak Milletvekillerinin Sosyoekonomik Durumu	20
1.1.1. Yerellik Durumu	20
1.1.2. Yaş Grupları ve Ortalama Yaşları	21
1.1.3. Eğitim Seviyeleri	22
1.1.4. Bildikleri Diller	24
1.1.5. Mesleki Altyapıları	25
1.1.6. Parlamento Tecrübeleri	27
2. 1939-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİ	31
2.1. İbrahim Etem Bozkurt	31
2.2. Mustafa Bozma	32
2.3. Şinasi Devrin.....	33
2.4. Mehmet Emin Erişirgil	34
2.5. Hasan Karabacak	35
2.6. Ahmet Hazım Kuyucak	36
2.7. Hüsamettin Okan	38
2.8. Yusuf Ziya Özenci	38
2.9. Halil Türkmen.....	39
2.10. Mehmet Rıfat Vardar	40
2.11. İbrahim Rebi Barkın	41
2.12. Ahmet Nuri Gürel	42
2.13. Ali Rıza İncealemdaroğlu	43
2.14. Şerafettin Haki Tansan.....	44
2.15. İsmail Ergener.....	44

2.16. Sabri Koçer	45
2.17. Naim Kromer	46
2.18. Orhan Seyfi Orhon.....	47
2.19. Nuri Tarhan.....	48
3. 1939-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİNİN TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ	49
3.1. Şinasi Devrin'in TBMM'deki Faaliyetleri	49
3.2. İbrahim Rebiî Barkın'ın TBMM'deki Faaliyetleri	52
3.3. İsmail Ergener'in TBMM'deki Faaliyetleri.....	60
3.4. Sabri Koçer'in TBMM'deki Faaliyetleri	61
3.5. Orhan Seyfi Orhon'un TBMM'deki Faaliyetleri.....	66
3.6. Mehmet Naim Kromer'in TBMM'deki Faaliyetleri.....	71
3.7. Mehmet Emin Erişirgil'in TBMM'deki Faaliyetleri	74
3.8. Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun TBMM'deki Faaliyetleri	82
3.9. Halil Türkmen'in TBMM'deki Faaliyetleri.....	85
3.10. Mehmet Rıfat Vardar'ın TBMM'deki Faaliyetleri	86
3.11. İbrahim Etem Bozkurt'un TBMM'deki Faaliyetleri.....	90
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	109
Ek 1: Profesör Hazım Atıf Kuyucak'ın Zonguldak Milletvekilliğine Seçildiğini Gösteren Belge.(BCA, 30.10, 76.501.9, 20.05.1940.).....	109
Ek 2: Zonguldak Milletvekili Hüsamettin Okan'ın Vefatı Üzerine Yeni Milletvekilinin Seçilmesini Bildiren Yazı. (BCA, 30.10, 76.501.9)...	110
Ek 3: İbrahim Etem Bozkurt'un CHP Sicil Kaydı. (BCA, 490.1.426, 1766.1.33, 07.04.1948).....	111
Ek 4: 1939 seçimlerinde Zonguldak Milletvekili Olarak Seçilenlerin Listesi.	112
Ek 5: Zonguldak Milletvekili Halil Türkmen'in Seçim Mazbatası. (TBMM A, SM, 643-1-7, 28.02.1943).	114
Ek 6: Hazım Atıf Kuyucak'a ait TBMM Hal Tercüme Dosyası(TBMM A, HT, Sicil No: 1167-1-7).	115
Ek 7: Zonguldak Milletvekili Emin Erişirgil'in Bakan Olduğunu Bildiren Haber. (Zonguldak, 11 Haziran 1948)	118
Ek 8: Milletvekili seçimleriyle ilgili haber.(Kömür, 29 Sonkanun 1943).	119
Ek 9: 1943 Yılı Milletvekili Seçimleriyle İlgili Haber(Zonguldak, 12 Şubat 1943.).....	120
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: II. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri.....	8
Tablo 2: III. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri	11
Tablo 3: IV. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri	13
Tablo 4: V. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri.....	15
Tablo 5: VI. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri	17
Tablo 6: VII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri.....	18
Tablo 7: VIII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri.....	19
Tablo 8: Zonguldak Milletvekillerinin Doğum Yerleri ve Tarihleri	20
Tablo 9: Zonguldak Milletvekillerinin Yerellik Oranları	21
Tablo 10: Zonguldak Milletvekillerinin Yaş Ortalaması.....	21
Tablo 11: Zonguldak Milletvekillerinin Mezun Olduğu Okullar	23
Tablo 12: Zonguldak Milletvekillerinin Eğitim Durumu	23
Tablo 13: Zonguldak Milletvekillerinin Yabancı Dil Durumu.....	24
Tablo 14: Zonguldak Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilme Oranları	25
Tablo 15: Zonguldak Milletvekillerinin Meslekleri	26
Tablo 16: Zonguldak Milletvekillerinin Mesleki Dağılımları	26
Tablo 17: Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Dönemleri.....	27
Tablo 18: Zonguldak Milletvekillerinin TBMM'ye Seçilme Sayısı.....	28
Tablo 19: VI. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler.....	29
Tablo 20: VII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler.....	29
Tablo 21: VIII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri'nin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler.....	30
Tablo 22: İbrahim Etem Bozkurt'un 1939 Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı	32
Tablo 23: Mustafa Bozma'nın 1939 Seçimlerinde Zonguldak'tan Aldığı Oylar. 32	32
Tablo 24: Şinasi Devrin'in Zonguldak'ta Seçimlerde Aldığı Oylar.	34
Tablo 25: Mehmet Emin Erişirgil'in Seçimlerde Aldığı Oylar.	35
Tablo 26: Hasan Karabacak'ın Milletvekili Adaylıkları Sırasında Aldığı Oylar. 36	36
Tablo 27: Hazım Atıf Kuyucak'ın seçimlerde Zonguldak'tan aldığı oylar.	38

Tablo 28: Hüsamettin Okan'ın 1939 Yılı Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.....	38
Tablo 29: Yusuf Ziya Özenci'nin VI. ve VII. dönem TBMM seçimlerinde Zonguldak'ta aldığı oylar.	39
Tablo 30: Halil Türkmen'in VI. Ve VII. Dönem Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.....	40
Tablo 31: Mehmet Rifat Vardar'ın VI. ve VII. Dönem Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.	41
Tablo 32: İbrahim Rebi Barkın'ın 1944 yılı seçiminde Zonguldak'ta aldığı oylar.....	41
Tablo 33: Ahmet Nuri Gürel'in 1943 Ve 1946 Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.....	42
Tablo 34: Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun Seçimlerde Aldığı Oy Sayısı.....	44
Tablo 35: Şerafettin Haki Tansan'ın 1943 Yılı Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.....	44
Tablo 36: İsmail Ergener'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.....	45
Tablo 37: Sabri Koçer'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.	46
Tablo 38: Naim Kromer'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.	47
Tablo 39: Orhan Seyfi Orhon'un 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.	48
Tablo 40: Nuri Tarhan'ın 1946 Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.	48

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
HT	: Hâl Tercümesi
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MTA	: Maden Tetkik ve Arama
İTC	: İttihat ve Terakki Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMMA	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
s.	: sayfa
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
ZC	: Zabıt Ceridesi

GİRİŞ

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nı kaybettiğini gördüğünde Wilson Prensipleri'nin uyandırdığı ümitte 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Ağır maddeler içeren ve 25 maddelik ateşkes antlaşması başta Çanakkale ve İstanbul boğazlarının işgaline izin vermiş ve Osmanlı Ordusunu terhis ettirmiştir. Osmanlı'nın haberleşme ve ulaşım ağı düşmanın denetimine geçmiştir. Ateşkesin en ağır maddesi düşmana ülkenin dilediği yeri işgal etme imkânı sağlayan yedinci maddesiydi. Buna göre İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun doğması halinde herhangi bir stratejik noktayı işgal edebileceklerdi. Yine aynı mahiyetteki 24. maddeye göre altı vilayette karışıklık çıktığı takdirde İtilaf Devletleri bu vilayetlerin herhangi bir kısmını işgal edebilecekti. Bu madde itilaf devletlerinin Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermeni Devleti kurma projesinin sonucuydu. Mondros Ateşkes Antlaşması karşısında padişah ateşkes şartlarını ağır bulmakla beraber, diğer müttefik devlet hükümdarları gibi tahtını kaybetmediği için memnun görünüyordu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa ise ateşkesin diğer müttefiklerle yapılan antlaşmalara göre hafif olduğu inancındaydı. Meclis-i Mebusân'da ise ateşkesin ağır şartlar içerdiği üzüntüyle karşılanmıştır. Ancak Sadrazam'ın gizli oturumda başka çare olmadığı yolundaki konuşması üzerine Meclis-i Mebusân ateşkesin onaylanması için hükümete yetki vermiştir (Gencer ve Özel, 2006: 69-71).

Bu gelişmeler karşısında Yıldırım Orduları Grubu komutanlığına atanan Mustafa Kemal Paşa art arda çektiği telgraflarla hükümeti uyarmaya çalışmıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya göre Osmanlı Devleti ateşkesle kayıtsız şartsız teslim olmaya razı olduğu, bununla da kalmayıp düşmana ülkenin istilası için yardım da vaat ettiği görüşündeydi. Mustafa Kemal Paşa'nın bu tavrı Kuvayı Milliye ve Milli Mücadele ruhunun müjdecisi olmuştur. Buna karşılık İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal'in eleştirileri ve uyarıları üzerine Yıldırım Orduları Grubu ile VII. Ordu Karargâhını lağvetmiş ve kendisini 7 Kasım'da Harbiye Nezareti Emrine atamıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a dönmüş ve trenden indiği Haydarpaşa'da askeri bir müfreze tarafından karşılanmıştır. Aynı gün boğazda demirlemiş olan İtilaf donanması karşısındaki

tepkisini “*Geldikleri gibi giderler*” sözleriyle ifade etmiştir (Gencer ve Özel, 2006: 72,89).

İtilaf Devletleri 1 Kasım 1918 tarihinden itibaren ateşkes hükümlerine dayanarak ilk önce Musul, İskenderun, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını daha sonra da Trakya ve Anadolu’nun bazı bölgelerini işgal etmiştir. Bu işgaller Yunan kuvvetlerinin İngiliz, Fransız ve Amerikan savaş gemilerinin himayelerinde 1919 Mayıs’ında İzmir’e çıkmasıyla en üst düzeye ulaşmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Meclis-i Mebusân milletvekilleri ve Padişah nezdinde yaptığı girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine saray ve hükümetten ümidini kesmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa tarihi kararını gerçekleştirmek için arkadaşları ve tanıdıklarıyla yakın temaslar kurmuştur. Mustafa Kemal Paşa İstanbul’dan Samsun’a karaya ayak basmadan önce Türk milletini kurtarmak yolunda tarihi kararını vermiştir. Bunu milli bir sır olarak saklamıştı. Sırası ve yeri geldikçe milli sırdan açıklanması gereken hususlar ortaya çıkmış, kamuoyuna duyurulmuştur (Eroğlu, 1990: 91,107-108).

Mustafa Kemal Paşa Anadolu’ya geçmek için aradığı fırsatı İstanbul Hükümeti tarafından Samsun havalisinde çıkan karışıklıkları bastırmak üzere görevlendirilmesiyle yakalamıştır. 16 Mayıs’ta İstanbul’dan ayrılan Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun’a ayak basmıştır. Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a ayak basmasıyla yeni devletin kuruluş hazırlıkları da başlamıştır. Başta Havza Genelgesi olmak üzere Amasya Tamimi ile halk uyandırılmaya çalışılmış ve “*Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır*” sözüyle istiklali elde etmenin milli bir karar olduğu ifade edilmiştir. Böylece yurt genelinde mitingler, protestolar yapılarak milli heyecan canlı tutulmuştur. Erzurum Kongresi her ne kadar Doğu Anadolu’nun kaderini görüşmek için toplanmış olsa da kongreden vatanın bütününe ilgilendiren konular hakkında karar alarak milli mücadelenin esas programı hazırlanmıştır. Sivas Kongresiyle öncelikle Anadolu ve Rumeli’de kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyetleri “*Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*” adı altında bir cemiyet haline getirilmiştir. Bunun sonucunda milli teşkilatlanma bütün vatana yayılmıştır. İhtilalcı bir özellik taşıyan Sivas Kongresi tutuklanma emri verilen Mustafa Kemal’i reis seçmiştir. Ayrıca Kongre, Mondros Ateşkes Antlaşması’nın

Osmanlı Devleti'nce kabul edilmiş olan uygulama şeklini de reddetmiş ve yabancı işgallerine karşı da mukavemet edileceğini ilan etmiştir. Kongre, Amerikan mandası fikrini de reddederek kayıtsız şartsız istiklâli kabul ettiğini ilân etmiştir (Eroğlu, 1990: 109-129).

Sivas Kongresi sonrasında Anadolu ile İstanbul arasındaki haberleşmelerin kesilmesi üzerine Damat Ferit Paşa Hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştır. Ardından Ali Rıza Paşa Hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Bu aynı zamanda Temsil Heyeti'nin İstanbul Hükümeti'ne karşı ilk siyasi başarısı olarak da değerlendirilebilir. Ali Rıza Paşa Hükümeti ilk olarak Amasya Görüşmelerini gerçekleştirerek ilişkileri düzenlemiştir. Bu görüşmeler yoluyla Milli Mücadele'nin İstanbul Hükümeti tarafından tanınması ve konumunu meşrulaştırması anlamına gelmekteydi. İtilaf Devletleri de sadece İstanbul Hükümeti'ni etki altına almanın bir sonuç getirmeyeceğini görmüş artık Milli Mücadele faktörünü de dikkate almak zorunda kalmıştır. Bu görüşmeler ardından Milli Mücadele yanlısı komutanlar Mebusân Meclisi seçimlerinin yapılacağı bir dönemde 16-29 Kasım 1919 tarihlerinde Sivas'ta toplanarak izlenecek yol haritasını belirlemişlerdir. Daha sonra Mustafa Kemal ve arkadaşları 27 Aralık'ta Ankara'ya gitmişler ve burada büyük bir coşkuyla karşılanmışlardır (Doğan, 2011: 176-178).

3 Ekim kararlarıyla yapılması kararlaştırılan 1919 seçimi Osmanlı Devleti'nin son genel seçimi ve bu seçim sonucunda toplanan meclis de son Osmanlı Mebusân Meclisi'dir. Bu seçimle seçilen milletvekilleri Temsil Heyeti'nin davetine uyarak İstanbul'a gitmeden önce Ankara'ya uğrayarak Mustafa Kemal Paşa ile görüşmüştür. Bu görüşmelerde milletvekillerine öncelikle Meclis'te Müdafaa-i Hukuk Grubu adıyla bir grup kurulması ve mecliste çoğunluğun sağlanması gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa meclis başkanı seçtirilecek ve Misâk-ı Millî kabul ettirilecektir. Ancak son Osmanlı Mebusân Meclisinde elde edilen tek olumlu sonuç Ankara'da esasları belirlenen Misâk-ı Millî'nin 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilmesidir (Kurtcephe-Beden, 2007: 208-211).

Son Osmanlı Mebusân Meclisi'nin Misâk-ı Millî'yi kabul etmesi İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri'nce iyi karşılanmamıştır. Bu gelişme üzerine

hırçınlaşan İtilaf Devletleri, Osmanlı Hükümeti üzerinde baskılarını arttırarak Harbiye Nazırı Cemal Paşa ve Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa'nın görevlerinden alınmasını sağlamıştır. 8 Mart 1920'de Ali Rıza Paşa Hükümeti istifa etmek zorunda kalmış ve yerine Salih Dilaver Paşa Hükümeti kurulmuştur. Bununla da yetinmeyen İtilaf Kuvvetleri 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'u işgal ederek meclisi basmıştır. Ardından meclis 11 Nisan 1920 tarihinde kapatılmıştır. Bu durum Ankara'da bulunan Mustafa Kemal ve Temsil Heyetine yeni bir fırsat vermiştir. Artık ulusun gerçek temsilcilerinden oluşan bir meclisin Ankara'da toplanması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması kaçınılmaz olmuştur (Kili, 2002: 91-93).

Mustafa Kemal Paşa başından itibaren hep bugünü beklemiştir. Ona göre kurulması gereken yeni meclis kurucu meclis niteliğinde olmalı, bunun için de tüm yurttan seçimler yapılmalı, ulusal kurtuluş bilincinde milletvekilleri seçilmeli ve meclis bu ruhla göreve başlamalıdır. Yapılan tartışmalar sonrasında yeni bir seçim yapılmasına karar verilmiştir. Bu seçimle seçilenler ve son Osmanlı Mebusân Meclisi üyelerinden gelebilenlerin Ankara'da toplanmasına karar verilmiştir. Bu karar sonrasında Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa tüm illere, bağımsız mutasarrıflıklara ve kolordu komutanlıklarına aynı zamanda bir seçim yasası içeriğindeki şu genelgeyi göndermiştir (Kili, 2002: 98-100):

1. “Ankara’da, olağanüstü yetkili bir meclis, ulusun işlerini yürütmek ve denetlemek üzere toplanacaktır.
2. Bu meclise üye olarak seçilecek kişiler, milletvekilleri ile ilgili yasa hükümlerine uyacaklardır.
3. Seçimde, sancaklar seçim bölgesi olacaktır.
4. Her sancaktan beş üye seçilecektir.
5. Her sancakta, ilçelerden gelecek ikinci seçmenlerle sancak merkezinden seçilecek ikinci seçmenlerden ve sancak idare ve belediye meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk Yönetim kurullarından; illerde, il merkez kurullarından ve il yönetim kurulu ile il merkezlerindeki belediye meclisinden ve il merkezleriyle merkez ilçesi ve merkeze bağlı ilçelerin ikinci seçmenlerinden meydana gelecek bir kurulca belli günde ve bir oturumda seçim yapılacaktır.
6. Meclis üyeliğine, her parti, dernek ve toplulukça aday gösterilebileceği gibi, her kişinin de kutsal bu savaşa edimli olarak katılması için bağımsız adaylığını istediği yerden koymaya hakkı vardır.

7. Seçimlere her yerin en büyük sivil yöneticisi başkanlık edecek ve seçimin doğru yolunda yapılmasından sorumlu olacaktır.
8. Seçim, gizli oyla ve salt çoğunlukla yapılacak; oyları kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi, kurul önünde sayacaklardır.
9. Seçim sonunda, bütün kurul üyelerinin imza edecekler, ya da kendi mühürleri ile mühürleyecekleri üç tane tutanak düzenlenecek; bir tanesi yerinde kalacak, öteki iki taneden biri seçilen kişiye verilecek, öbürü meclise gönderilecektir.
10. Meclis üyeliğine seçilenlerin alacakları ödenek, daha sonra Meclis’çe kararlaştırılacaktır. Ancak geliş yollukları seçimi yapan kurulların zorunlu giderleri olarak uygun görecekları tutarlar üzerinden, bölge yönetimince sağlanacaktır.
11. Seçimler, en geç on beş gün içinde Ankara’da çoğunlukla toplanmayı sağlamak üzere bitirilerek, üyeler yola çıkarılacak ve sonuç üyelerin adlarıyla birlikte hemen bildirilecektir.”

Görüldüğü üzere Milli Mücadele döneminde içinde bulunulan olağanüstü koşullar nedeniyle (1877 seçimlerinde olduğu gibi) 1920 yılında yapılan seçimlerde de özel bir yol izlenmiştir. Bu seçimlerde izlenen yol: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal’in; Vilayetlere, Müstakil Livalara ve Kolordu Komutanlarına hitaben yayımladığı 19 Mart 1920 tarihli tebliğin beşinci maddesinde şöyle belirtilmiştir: Milletvekilleri *“Liva ve vilayetlerdeki ikinci seçmenlere ek olarak, idare ve Belediye Meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk Yönetim Kurullarından oluşan bir meclis”* tarafından seçilecektir. Bu maddeyle ikinci seçmenlerin tabanı genişletilmiştir. Tebliğin 8. maddesine göre, *“Seçimlerde mutlak çoğunluğun aranması”* öngörülmüştür (Tuncer-Danacı, 2003: 12).

İstanbul’un işgalinden üç gün sonra 19 Mart 1920 tarihinde yayımlanan genelgeye göre seçimlerin on beş gün içerisinde yapılıp yeni meclisin otuz beş gün içerisinde bütün çalışmaların yapılması gerekecektir. Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde Cuma günü önce Hacı Bayram Camii’nde ve daha sonra Meclisin önünde yapılan dualarla açılmıştır. Açılış töreninin ardından milletvekilleri büyük toplantı salonuna geçmiş ve ilk oturumunu milletvekilleri arasında en yaşlı üye olan Sinop Milletvekili Şerif Bey’in başkanlığında yapmıştır. Ardından 25 Nisan’da Mustafa Kemal Paşa meclis başkanlığına seçilmiştir (Güneş, 1997: 72-73). İcra Vekilleri seçimi ise Mustafa Kemal

Paşa'nın seçtiği üç isim içerisinde birisinin seçilmesi benimsenmiştir (Nadi, 1998: 49-51).

Birinci Büyük Millet Meclisi kurucu niteliği taşıyan sosyo-ekonomik bakımdan halk tabanına daha yakın bir kadrodan oluşmuştur. Eğitim düzeyleri açısından ülke ortalamasının üstünde bulunduğu ve üyelerinin idealist yönlerinin ağır bastığını görmekteyiz. BMM'deki Birinci ve İkinci Grup olarak bilinen grupların ideolojik yönlerinin olduğu, Birinci Grup'un Yeni Türkiye'yi demokratik temele oturtmaya, İkinci Grup'un ise geleneksel Osmanlı düzenini yaşatmaya çalıştığı ve köktenci değişimlerden rahatsız olduğu da görülür. Meclis, Türkiye Devleti'nin bir halk devleti olduğunu vurguladığı gibi vilayetlere ve nahiyelere de “*muhtariyet*” veren bir yönetim biçimini benimseyerek çağının en demokratik ve en ilerici bir anlayışa sahiptir. Ulusal ve tam bağımsızlıkçı düşüncüyü benimseyen milletvekillerinin çabası ile TBMM vatan topraklarının bir daha fiili işgal altına girmesini önleyecek önlemlerin alınmasını benimsemiştir. Bu konuda ihtiyaç duyulan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik devrimlerin yapılmasını ihtilalci bir ruhla desteklemiştir. Meclis çıkardığı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile “*kabine*” sistemine doğru yönelmiştir. Milli Mücadele'nin yapıldığı olağanüstü dönemi normal dönemlerin kurumlarıyla aşabilmek mümkün olmadığından 1920-1923 dönemi Türkiye'sinde bunun izleri görülmektedir. Meclis otoritesini tüm yurttaki egemen kılmak için yasal önlemler yanında yeni örgütler kurmuştur. Bu anlamda halkı da yanına çekebilmek amacıyla kamuoyu oluşturma yöntemine de başvurulmuştur. Meclis tam bağımsızlık ilkesine göre yerüstü gelir kaynakları yanında yeraltı kaynaklarının da Türkiye Devleti'nin olduğu düşüncesiyle bunların devletleştirilmesini benimsemiştir. Milli Mücadele içinde bulunan şartlar nedeniyle çok yönlü bir dış politika benimsenmiştir. Osmanlı Devleti'nin izlediği bir büyük devlete dayanma politikası bırakılarak, ulusal güç ilke olarak benimsenmiştir. TBMM Hükümeti, Milli Mücadele süresince ulusal bağımsızlığımıza ve toprak bütünlüğüne karşı olmayan, hak eşitliğini göz ardı etmeyen tüm devletlerle etnik, dinsel ve siyasal yapılarına bakmadan ilişki kurulabileceğinin de somut örneklerini vermiştir (Güneş, 1997: 382-388).

Milli Mücadele'nin devam ettiği yıllarda milletvekili seçimleri gecikmeli olarak 1923 yılında tekrar yenilenmiştir. Teşkilat-ı Esasiye kanununun 5. Maddesine göre “BMM'nin intihabı iki seneden ibaret olup fakat tekrar intihap olunmak caizdir. Sabık heyet lahik heyetin içtimaina kadar vazifeye devam eder” tabiri bulunmakta olup milletvekili seçimlerinin iki yılda bir yapılması gerektiğini ifade ediyordu. Birinci Büyük Millet Meclisi 1 Nisan 1923 tarihinde aldığı kararla faaliyetlerini durdurarak milletvekili seçimlerinin yenilenmesi kararını almıştır. Ardından 3 Nisan'da çıkarılan 320 numaralı İntihab-ı Mebusân kanununu değiştiren kanun kabul edilmiş ve buna göre seçimlere gidilmiştir (Armağan, 1967: 69). Meclisin seçim kararı almasının ardından 8 Nisan 1923'de Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi olarak bir beyanname yayınlamıştır. 9 “maddeden” oluşan bu beyannamede, mecliste var olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Halk Fırkası'na intikal edeceği, Halk Fırkası'nın halk hâkimiyetine, maddi ve manevi yenileşme esasına dayanan geniş ve olgun bir program yapacağı, bu programın Halk Fırkası'nın üyelerinin onayına sunulacağı açıklanmıştır. Yeni seçime ittihatçılarla, II. Grubun da katılacağı basında yer almıştır. Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde seçime giren I. Grub'un yoğun bir çalışma içine girdiği de görülmüştür (Güneş, 1987: 440-441; Atatürk, 1969: 718).

1923 yılı seçimleri, İntihab-ı Mebusân Kanunu Muvakkat-ı hükümlerine göre iki dereceli olarak yapılmıştır. 3 Nisan 1923 Tarihinde BMM Riyasetine Tebliğ Edilen 320 Numaralı “İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin Bazı Mevaddını Muaddil Kanun” maddeleri şöyledir:

“1. Madde: Türkiye Büyük Millet Meclisinin Miktarı Azası Türkiye Devleti Halkından Her Yirmi Bin Nüfusu Zükurda Bir Nefer Olmak Üzere İntihap Olunur. Bir Dairei İntihabiyenin Nüfusu Zükürü Yirmi Binden Fazlası İçin Bervechi Âti Muamele İfa Olunur. Şöyle Ki: Otuz Bine Kadar Bir, Otuzbin Birden Elli Bine Kadar İki, Elli Bin Birden Yetmiş Bine Kadar Üç, Yetmiş Bin Birden Doksan Bine Kadar Dört Mebus İntihap Olunacak Ve Bu Miktardan Ziyadesi Bu Nispet Üzere Arttırılacaktır.

2. Madde: On Sekiz Yaşını İkmal Eden Her Fert Zükür, İntihap Etmek Hakkını Haizdir.

3. Madde: Muallimin Müstesna Olmak Üzere Merkezden Mansup Bilûmum Memurin İle Müftüler, Hükkâm Ve Müddeiumumiler Ve Belediye Reisleri Müntahibisani İntihabına Mübaşeretten İki Ay Evvel İstifa Etmiş Olmadıkça Mahalli Memuriyetlerinin Dahil Bulunduğu Daire-İ İntihabiyeden Mebus İntihap Olunamayacakları Gibi Ordu, Kolordu, Fırka Kumandanlarıyla Bilumum Ahzı Asker Ve Kalem Ve Şube Reisleri Jandarma Alay, Tabur Ve Bölük Kumandanları Dahi Mevkii

Memuriyetlerinin Dahil Bulunduğu Daire-İ İntihabiyede Mebus İntihap Edilemezler. Aksi Takdirde İntihabı Vâkı Muteber Olmaz.

4. Madde: *Müntahibievvel, Müntahibisani Veya Mebus Olabilmek İçin Vergi İle Mükellef Olmak Meşrut Değildir.*

5. Madde: *Bir Nahiye Dahilinde Bulunan Nüfusu Zükûrdan Her İki Yüz Kişi İçin Bir Müntahibisani İntihap Olunur.*

6. Madde: *İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin Ve İntihabı Mebusana Müteallik Tevarihî Muhtelifede Münteşir Kavanini Saire İle Kanunu Esasinin İşbu Kanuna Muhaliif Ahkâmı Mülğadır.*

7. Madde: *İşbu Kanun Tarihi Neşrinden İtibaren Mer'iyülicradır.*

8. Madde: *İşbu Kanunun İcrasına İcra Vekilleri Memurdur. (TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Mart 1339-4 Nisan 1339: 373; TBMM Zabıt Ceridesi, 3 Nisan 1339: 311-317).*

Cumhuriyet döneminde hem iki dereceli hem de tek dereceli sistemler uygulanmıştır. Seçim kanunundaki düzenlemelerde her ne kadar mecliste tek dereceli seçim sisteminin millet egemenliğine daha uygun olduğu dile getirilmiş olsa da iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. Tek Partili dönemde 1927-1943 yılları arasında yapılan beş seçimde “iki dereceli seçim sistemi” uygulanmıştır. 1923 seçimlerinde her vilayet bir seçim bölgesi sayılmış, 72 vilayette yapılan seçim sonucunda 287 milletvekili II. dönem TBMM’ye girmiştir. Seçimi Mustafa Kemal Paşanın da arasında olduğu birinci grubun adayları kazanmıştır. 11 Ağustos 1923 tarihinde açılan II. dönem TBMM, başta Lozan Barış Antlaşması, Cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması ve 1924 anayasasını kabul eden meclistir (Tuncer-Danacı, 2003: 12; Olgun, 2011: 12-13). Bu dönemde TBMM’ye Zonguldak milletvekili olarak girenler şunlardır:

Tablo 1: II. Dönem TBMM’deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
Ahmet Ragıp Özdemiroğlu	Hukukçu
Yusuf Ziya Özenci	Makine Mühendisi-Bahriyeli
Tunalı Hilmi	Mülkiye
Halil Türkmen	İdare Memuru

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 642, Ek: 1-2; TBMM A., HT., Sicil No: 644, Ek: 1-2; TBMM A., HT., Sicil No: 65, Ek: 1-2; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-2.

Seçim sonrasında Ankara’da toplanan milletvekilleri kurulacağı belirtilen Halk Fırkası’nın Nizamnamesi’ni hazırlamaya başlamıştır. 7 Ağustos’ta Mustafa Kemal Paşa Halk Fırkası’na mensup milletvekilleriyle yaptığı toplantıda Müdafaa-i Hukuk’un Halk Fırkası’na dönüştüğünü söylemiştir. Hazırlanan Halk

Fırkası Nizamnamesi tartışılmak üzere milletvekillerine dağıtılmıştır. 106 madde ve bir ekten oluşmaktadır. Bu nizamnamenin genel esaslara ait bölümü şöyledir:

“-Halk Fırkası, Cemiyetler kanunu mucibince teşekkül etmiş siyasi bir cemiyettir. Gayesi milli hâkimiyetin “halk tarafından ve halk için” icrasında rehberlik etmek Türkiye’yi tam manasıyla bir “asrî devlet” haline yükseltmektedir.

-Halk Fırkası bir ihtilal fırkası değil, bir inkılâp fırkasıdır. Bütün siyasi mücadelelerini kanun dairesinde yapacak ve Türkiye’de bütün kanunların fevkinde kanunun velayetini hâkim kalmaya çalışacaktır.

-Halk Fırkası’na mensup olanların gerçekten “halkçı” olması şarttır. Halkçılara göre halk mensubu herhangi bir sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle kanun nazarında mutlak bir müsavata kabul eden bütün fertler halktandır. Bu suretle halkçılar asrî devlet esaslarına muhalif hiçbir ailenin hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin ve hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen kanunları teşrig ve icra etmekteki nutku hürriyet ve istiklalini tecdid ve takyid edici hiçbir anane hiçbir teamülün ve hiçbir kuvvetin meşruunu tanımayan fertlerdir.

- Bir Ferdin Halk Fırkası’na dâhil olabilmesi için Türkiyeli olması ve aslen milli yurt haricinde bulunan Müslüman milletlerden birine mensup ise Türk Milliyetini kabul etmesi şarttır.”

Halk Fırkası’nın bu nizamnamesi üzerinde yapılan tartışmalar Eylül başında sonuçlanmıştır. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Meclis Grubu 9 Eylül 1923 tarihinde bu nizamnameyi onaylayarak 11 Eylül’de de Fırka Başkanlığı’na TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa’yı, Genel Sekreterliğe ise Recep Peker’i seçerek parti faaliyetlerine başlamıştır. Ancak firkanın kuruluşuna ilişkin İçişleri Bakanlığı’na resmi başvuru 23 Ekim 1923’te yapılmıştır. 10 Ekim 1924 tarihinde fırka ismini Cumhuriyet Halk Fırkası olarak belirlemiş, 9 Mayıs 1935 tarihinde ise Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirmiştir. CHP, 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırka ile çok partili hayat denemeleri dışında 23 yıl “Tek Parti” olarak ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur (Güneş, 1987: 440-442; Yücel, 2005: 25).

1923 yılı seçimlerinde birkaç bağımsız aday dışında CHF’nin adayları meclise girebilmiştir. Buna rağmen ikinci TBMM’de kısa sürede muhalefet oluşmaya başlamıştır. Muhalefetin başını Rauf (Orbay) Bey çekiyordu. Bu dönemde TBMM’de paşaların ordudan istifa ederek siyasi yaşamı tercih etmeleri büyük bir yankı yapmıştı. Mecliste muhalif milletvekillerinin zaman zaman hükümet aleyhindeki gensoruları muhalefet grubunun şekillenmesini de sağlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Kazım Karabekir’in genel başkanlığında kurulmuştur (Çavdar, 1999: 263-266).

Türkiye Cumhuriyeti, 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile çok partili hayata geçse de partinin ömrü çok da uzun olmamıştır. Partinin muhalefeti gerek mecliste gerekse yurt çapında karışıklıklar çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca İngiltere'nin kışkırtmaları sonucunda irtica yanlıları ve bölücülerin katılımıyla Şeyh Said ayaklanmasının baş göstermesi sonucunda 3 Haziran 1925 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası irticayı kışkırttığı gerekçesiyle kapatılmıştır(Gencer ve Özel, 2006: 221-223).

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi normal yasama devresi sonunda seçimlere gitmiştir. Bu seçim sonrasında üçüncü dönem TBMM kurulmuştur. 1927 yılı seçimleri 3 Nisan 1923 tarihli 320 sayılı seçim kanunu çerçevesinde yapılmıştır. Seçimlerde seçmen yaşı 18 olarak seçilme yaşı ise 30 olarak kabul edilmiştir. Bir defa yabancı resmi hizmetlerde bulunanlar, ağır ceza, hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık gibi suçlardan mahkûm olanlar, mahcurlar, yabancı tabiiyet iddiasında bulunanlar, medeni haklardan ıskat edilmiş olanlar ve Türkçe okuyup yazma bilmeyenler milletvekili seçilemeyecektir. Ayrıca 385 nolu kanuna göre ordu mensuplarının adaylıklarını koymadan ordudan istifa etmeleri veya emekliliklerini istemeleri şart koşulmuştur (Armağan, 1967: 72-73). İki dereceli olarak yapılan seçimlerde her ne kadar bazı yerlerde bağımsız adaylar seçime katılmışsa da seçimi CHP adayları kazanmıştır (Güneş, 1999: 99). 23 Haziran 1927 tarihinde CHP yaptığı tüzük değişikliğiyle partinin milletvekillerini belirleme yetkisini parti genel başkanına bırakmıştır (Öz, 1992: 99). CHP Genel Başkanı Atatürk'te partisinin adaylarını ikinci seçmenlerin belirlenmesinden sonra 29 Ağustos 1927 tarihinde açıklanmıştır. 30 Temmuz- 5 Ağustos 1927 tarihleri arasında ikinci seçmen seçimleri, 2-6 Eylül tarihleri arasında ise milletvekilliği seçimi yapılmıştır. Bu dönemde yapılan seçim sonrasında 316 milletvekili TBMM'ye girmiştir. Bu seçime halkın katılımı %23 gibi düşük bir oranda olmuştur (Avcı, 2000: 26-36). 1927 yılı seçimleri sonrasında oluşan III. dönem TBMM 1 Kasım 1927-26 Mart 1931 tarihleri arasında faaliyet göstermiştir. Bu dönemde TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak girenler şunlardır:

Tablo 2: III. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
Celal Sahir Erozan	Muallim
Hüsnü Kortel	Mühendis
Ahmet Ragıp Özdemiroğlu	Hukukçu
Mehmet Nazif Sirel	Hukukçu
Tunalı Hilmi	Mülkiye
Halil Türkmen	İdare Memuru
Mehmet Rifat Vardar	Vali

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 763, Ek: 1-3; BCA, 30.11.1., 181.10.14, 15.03.1946, Ek: 4; TBMM A., HT., Sicil No:642, Ek: 1-3; TBMM A., HT., Sicil No: 65, Ek: 1-3; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-3; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-3.

Bu dönem içerisinde Türkiye’de ikinci defa çok partili hayata geçiş denemesi yapılmıştır. Atatürk demokrasiyi güçlendirmek ve muhalefet ruhunu Türk siyasi hayatına yerleştirebilmek amacıyla yeni bir partinin kurulmasını istemekteydi. Böylece, yeni bir parti ile Meclis denetlenebilecek ve rejim daha güçlü hale gelecekti. Bu amaçla Mustafa Kemal Paşa’nın önyak olmasıyla Ali Fethi Okyar başkanlığında 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırka kurulmuştur (Okyar ve Seyitdanlıoğlu, 2007: 11). Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulmasında o dönemki iç ve dış etmenler de önemli rol oynamıştır. Özellikle 1929 yılında New York borsasındaki ani düşüş, ticari durgunluğa, fiyatların düşmesine ve bunların sonucu olarak da işsizlik ve yıkıntıya sebep olmuştur. Söz konusu ekonomik buhran kısa sürede dünyayı etkisi altına almış ve bu etkiler Türkiye’yi de derinden etkilemiştir (Balkaya, 2005: 240; Avşar, 1998: 42-45). Diğer yandan çok partili bir siyasi hayat, Mustafa Kemal’in uzunca zamandır düşündüğü bir meseleydi. Nitekim 1925’te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile başarısız olan çok partili hayata geçiş denemesi sonrasında tek partili rejim ile hükümet icraatlarının, kontrolsüz, muhalefetsiz oluşunun getirdiği ağırlık ve kamuoyundaki hoşnutsuzluklar, yeni Cumhuriyetin karşısına önemli bir problem olarak çıkmaktaydı. Ayrıca Avrupa basını da böyle bir tek parti sistemini ve tek liderli yönetimi Cumhuriyet ruhuna uygun bulmuyor ve çok partili hayattan uzak, otoriter bir rejim olarak görüyordu. Bu gibi sebeplerden dolayı Mustafa Kemal’in gönlünde İngiltere’deki gibi çoğulcu bir parlamenter demokrasiye geçmek yatıyordu (Timur, 1991: 65; Koçak, 2006).

Mustafa Kemal, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması ile muhalefet görevini üzerine alacak ve içinde bulunulan ekonomik vaziyet için çareler

aramaya sevk edecek bir denetim mekanizmasını kurmaktan yanaydı. Bu partinin kurulmasından beklediği pratik faydalar ise muhalefetin zamanla gelişerek normal bir parti halini alması ve memleket idaresinde hayati bir görevi yerine getirmesi şeklindeydi (Karpaz, 2012: 151). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın resmen kurulmasının ardından parti programı ve tüzüğü hazırlanmış (Emrence, 2014: 78-86), sonrasında ise partinin Anadolu'da teşkilatlanması için gerekli çalışmalar başlatılmıştır (Timur, 1991: 76-77). SCF'sı laik düşünceye ve Cumhuriyete bağlılığını belirterek bu doğrultuda çalışacağını açıklamıştır. Fakat parti kurulduktan sonra Cumhuriyet döneminde her çok partili yaşama geçiş aşamasında olduğu üzere tutucu, cumhuriyet ve laiklik karşıtı gruplar tarafından desteklenmiştir. Mecliste ve sokaklarda CHP ve SCF yanlıları arasında olaylar çıkmıştır. Mecliste 1930 yılında yapılan belediye seçimleriyle ilgili gensoru üzerine çıkan tartışma ve sokaklarda bazı olaylar üzerine parti yönetimi 17 Kasım 1930'da partiyi kapatma kararı almıştır. Partinin kapanmasının ardından irticai içerikli Menemen olayı da gerici olayların geldiği noktayı göstermektedir. Türkiye'deki bu çok partili hayata geçiş denemeleri 1945 yılına kadar son bulmuştur. Bu durum CHP hükümetlerini otoritesini arttırdığı tek parti düzeninin egemen olmasına neden olmuştur (Kili, 2002: 318-323).

1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurularak kısa sürede kapatılması, ardından Menemen olayının gerçekleşmesi üzerine 1931 yılı seçimlerinde farklı bir yol izlenmiştir. Mecliste parti yerine bağımsız milletvekillerinin bulunması yöntemine geçilir. Ardından Atatürk halkın nabzını ölçmek için Kayseri, Trabzon, İstanbul, İzmir, Aydın, Antalya, Mersin, Konya ve Afyon'u kapsayan geniş bir yurt gezisine çıkmıştır (Önder, 1975: 90). Atatürk bu gezilerde elde ettiği izlenimleri sonucunda CHP Genel Başkanı sıfatıyla 3 Mart 1931 tarihinde Meclis Grup Başkanlığına gönderdiği yazıyla milletvekili seçimlerinin yenilenmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu yazı şöyledir:

"...Fırkanın millet ve memleket için en hayırlı ve isabetli programın kendi programı olduğuna ve milletin kendisi ile beraber bulunduğu tam kanaati vardır. Fırkamız, milletin kendisine olan emniyet ve itimadını en şüpheli ve tereddütlü nazarlar karşısında her zaman ispat edecek vaziyettedir. Bir defa bunun için, bundan başka önümüzdeki yıllarda tatbikini muvafık gördüğü tedbirlerde, milletin iştirak ve mutabakatı derecesini anlamak için, umumi reis bulunduğum Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup mebusların intihaplarını yenilemelerini muvafık mütalaa ediyorum" diyerek seçimlerin yenilenmesini bildirmiştir (Çoker, 1996: 3).

4 Mart 1931 tarihinde CHP Genel Kurulu'nda, 5 Mart 1931 tarihinde ise TBMM'de milletvekili seçiminin yenilenmesi kararı kabul edilmiştir. Böylece TBMM III. Dönemi 26 Mart 1931 tarihinde son bulmuştur. 24 Nisan 1931 tarihinde yapılan seçim sonucunda CHP 63 seçim bölgesinin 50 sinden 253 milletvekili geriye kalan 13 seçim bölgesinden 7 eksikle toplamda 21 milletvekili çıkarmıştır. Bu durumda CHP Başkanlık Divanı'nın 15 Nisan 1931 tarihli kararı sonucunda CHP bazı yerlerde eksik aday göstererek bağımsızların meclise girmesini istemiştir. Görüldüğü üzere Gazi Mustafa Kemal Paşa bir yıl önceki "Serbest Cumhuriyet Fırkası" denemesinin başarısız olmasına rağmen tek partili yaşamı biraz olsun hafifletmek amacıyla halkın kendi tercihini kısmen de olsa kullanmasına izin vermiştir. Bu seçimlerde demokrasi adına önemli bir adım daha atan CHP çeşitli seçim bölgelerinden 13 köylü-çiftçi, 7 sanatkâr-işçi ve 2 maden işçisinin aday gösterilmesini sağlamıştır (Çoker, 1996: 4-8). Bu dönemde TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak girenler şunlardır:

Tablo 3: IV. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
İbrahim Esat Çakmakkaya	Madenci
Celal Sahir Erozan	Muallim
Hasan Karabacak	Maden Amelesi
Ahmet Ragıp Özdemiroğlu	Hukukçu
Halil Türkmen	İdare Memuru
Mehmet Rifat Vardar	Vali

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 864, Ek: 1-4; TBMM A., HT., Sicil No: 762, Ek: 1-4; TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-4; TBMM A., HT., Sicil No: 642, Ek: 1-4; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-4; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-4.

1931 yılı seçimleri sonrasında TBMM'de seçme hakkının genelleştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu anlamda ilk olarak kadınlara oy hakkı verilmesi önemlidir. Bu dönemde yapılan değişikliklerden birisi de seçim yasasıyla ilgilidir. Bu değişikliklerden ilki 5 Aralık 1934 tarihli ve 2598 sayılı "İntihab-ı Mebusân Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun" dur. Bu kanuna göre:

-Türkiye Cumhuriyeti halkından her 40 bin kişi 1 milletvekili seçecek, nüfusu 40 binden az olan yerlerde yine 1 milletvekili seçilecektir. Ayrıca 55 bine kadar 1, 95 bine kadar 2, 135 bine kadar 3, 175 bine kadar 4 milletvekili seçilecek ve bundan fazlası aynı oranda milletvekili çıkaracaktır.

-İntihab-ı Mebusân Kanununun 5, 11,16, 23, 58. maddelerindeki 18 yaşını bitirenler kaydı 22 yaşını bitirenler şeklinde değiştirilmiştir. Bu maddelerdeki erkek kaydı da kaldırılarak, erkek-kadın kaydı konulmuştur. Bu meclisin düzenleme yaptığı ikinci yasa 2631 sayılı, 22 Aralık 1934 tarihli “İntihab-ı Mebusan Kanun-u Muvakkatının Bazı Mevaddını Muadil 3 Nisan 1923 tarih ve 320 Sayılı Kanun’un 5. Maddesini Değiştiren Kanun” dur. Bu yasa, bir kaza dâhilinde bulunan kadın ve erkek nüfustan her 400 kişi için 1, 1000’e kadar 2, 1400’e kadar 3 ve fazlası için aynı oranda ikinci seçmen seçileceği hükmünü getirmiştir. Ayrıca 5 Aralık 1934 tarih ve 2599 sayılı bir yasayla 1924 Anayasası’nın 10. ve 11. Maddeleri değiştirilerek şu maddeler getirilmiştir:

- 22 yaşını bitiren kadın-erkek her Türk seçme hakkına sahiptir.
- 30 yaşını bitiren kadın-erkek her Türk milletvekili seçilebilir.

Bu yasalarla yapılan değişikliklerle kadınlar seçme hakkına kavuşmuştur. Ancak seçim sisteminde bir değişiklik yapılmamış iki dereceli çoğunluk sistemi uygulanmaya devam etmiştir. 1935 seçimlerinde ilk defa kadınlar oy kullanmış ve ilk defa 8 kadın milletvekili TBMM’ye girmiştir. Ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkası 1935 yılında yapılan Büyük Kurultay’da Cumhuriyet Halk Partisi adını almış ve seçimleri kazanmıştır. Cumhuriyet döneminde ilk defa bu seçimler sonrasında TBMM’ye Müslüman olmayan Türk vatandaşları da girmiştir (Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Uygulamaları, 1982: 86-87). Bu dönemde TBMM’ye Zonguldak milletvekili olarak girenler şunlardır (BCA, 30.10., 75.492.11., 25.02.1935):

Tablo 4: V. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
Ahmet Mithat Altıok	Doktor
İbrahim Esat Çakmakkaya	Madenci
Mehmet Raif Dinç	Kadı
Celal Sahir Erozan	Muallim
Süleyman Necati Güneri	Öğretmen
Hasan Karabacak	Maden Amelesi
Ahmet Ragıp Özdemiroğlu	Hukukçu
Recep Zühtü Soyak	Matbaacı
Halil Türkmen	İdare Memuru
Mehmet Rifat Vardar	Vali

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 616, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 642, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 1015, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 762, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 506, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 864, Ek: 1-5; TBMM A., HT., Sicil No: 1014, Ek: 1-4

TBMM'nin V. döneminde gerçekleşen önemli siyasi olaylardan birisi de Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1935 yılında oybirliğiyle tekrar Cumhurbaşkanı seçilmesidir. Seçimler ardından Meclis yenilediğinde teamül olarak hükümetin de istifası gerekliydi. Bu nedenle İsmet İnönü 1 Mart 1935 tarihinde istifasını Cumhurbaşkanı'na sunmuştur. Ardından Cumhurbaşkanı tekrar İsmet İnönü'yü hükümet kurmakla görevlendirir. Ancak 1937 yılına gelindiğinde İsmet Paşa ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki görüş ayrılıkları artmıştır. Bunun üzerine İsmet Paşa sağlık sorunları olduğunu söyleyerek 18 Eylül 1937 tarihinde Başbakanlıktan ayrılma kararı alır ve yerine Celal Bayar atanır. Celal Bayar 25 Ekim 1937 tarihinde hükümetini kurar. 10 Kasım 1938 tarihinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı üzerine Cumhurbaşkanlığı makamı boşalmıştır. Atatürk'ün yerine İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olabileceği konusunda bir görüş birliği olmasına rağmen bazı kişilerin İsmet İnönü dışında bir Cumhurbaşkanı arayışına girdikleri de görülmüştür. 11 Kasım 1938 tarihinde TBMM'de yapılan oylama sonucunda 348 milletvekilinin oy birliğiyle İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1939 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı İnönü ile Başbakan Celal Bayar'ın arası hükümetin izlediği politikalar nedeniyle bozulmuştur. Bunun üzerine başbakanlıktan ayrılan Celal Bayar'ın yerine Refik Saydam Hükümeti kurulmuştur (Güneş, 2001: 48-826).

Türkiye’de tek parti yönetimi Kasım 1938’e kadar Atatürk’ün liderliği altında geçmiş; 11 Kasım 1938 tarihinden 1945 yılları arasında ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün idaresi altında geçmiştir. Bu dönem Türk siyasi tarihinde “*Milli Şef Dönemi*” olarak da adlandırılmaktadır. 1939 seçimleri Atatürk’ün vefatından sonra yapılan ilk milletvekili seçimidir. Milli Şef döneminde yapılan iki seçimden ilkinin oluşturduğu 1939 seçimleri sonucunda VI. Dönem TBMM oluşturulmuştur. Bu seçim 1908 tarihli İntihâb-ı Mebusân Kanunu’na göre yapılan son seçimdir. 1939 Ocak ayında TBMM yeni seçim kararı almıştır. Ardından Genel seçimin ilk aşaması olan ikinci müntehip seçimi için adaylar 13 Mart 1939 tarihinde ilan edilerek seçimler 15-21 Mart tarihleri arasında yapılmıştır. Bu seçimlere katılım %77,8 oranında olmuştur. 26 Mart 1939 tarihinde yapılan seçim sonucunda seçilen 424 milletvekilinden 290’ı CHP mensuplarından oluşmakta idi. V. Dönem milletvekillerinden 103’ü VI. Dönemde seçilememiştir. VI. Dönemde milletvekili olanların sayısı 115 tir. Bu dönemde milletvekili sayısı bir önceki döneme göre artarak 399’dan 424’e ulaşmıştır (Binark, 2009: 37-74).

TBMM’nin VI. döneminin önemli faaliyetleri arasında Cumhurbaşkanı seçimi bulunmaktadır. Seçime katılan 413 milletvekilinin oybirliğiyle İsmet İnönü tekrar Cumhurbaşkanı seçilmiştir. TBMM’nin VI. Döneminin en önemli özelliği mecliste müstakil bir grup kurulmasıdır. 1939 tarihli CHP nizamnamesine göre kurulan ve 21 milletvekilinden oluşan “*müstakil grup*” un başkanı İsmet İnönü olmuştur. Grubun başkan vekilini İsmet İnönü seçecektir. Müstakil grup üyeleri hükümette görev alamayacaktır. Müstakil grubun görevi devlet işlerinin daha iyi işlenmesini sağlamaktır. Müstakil grup umumi heyetin kararıyla Bakanlara soru sorabilir ve gensoru verebilmektir. Ayrıca müstakil grup başkan vekili, hükümetin muvaffakiyetine yardım etmeye ve nifak sokmamaya dikkat edecektir. Bu grup Meclis görüşmelerinde kendi gruplarının kararına göre hareket edeceklerdir (CHP Nizamnamesi, 1939: 30-31).

24 Mart 1939 tarihinde toplanan CHP Divanı milletvekili adaylarının isimlerini belirlemiş ve bu isimleri 25 Mart tarihinde gazetelerde yayımlamıştır. Bu listede yer alan Zonguldak milletvekili adayları arasında Halil Türkmen (Eski Zonguldak milletvekili), Hasan Karabacak (Eski Zonguldak milletvekili), Rifat

Vardar (Eski Zonguldak milletvekili), Hüsamettin Okan (Eski Sinop milletvekili), Yusuf Ziya Özenci (Eski milletvekili), İbrahim Etem Bozkurt (CHP İlyönkurul üyesi), Mustafa Bozma (Zonguldak Amele Çavuşu) ve Şinasi Devrin (Adliye Vekâleti Hukuk İşleri Umum Müdürü) bulunuyordu (Binark, 2009: 59). CHP listesindeki sekiz Zonguldak milletvekili ile boş bırakılan kontenjandan giren Mehmet Emin Erişirgil ile Ahmet Hazım Kuyucak da TBMM'ye 6. dönem Zonguldak milletvekili olarak girmişlerdir.

Tablo 5: VI. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
İbrahim Etem Bozkurt	Madenci
Mustafa Bozma	Madenci
Şinasi Devrin	Hukukçu
Mehmet Emin Erişirgil	Profesör
Hasan Karabacak	Madenci
Ahmet Hazım Kuyucak	Profesör
Hüsamettin Okan	Diş Doktoru
Yusuf Ziya Özenci	Mühendis
Halil Türkmen	Memur
Mehmet Rifat Vardar	Vali

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 1130, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 1131, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 1165, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 1163, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 1167, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 996, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 644, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-6.

1943 milletvekili seçimleri VII. dönem TBMM'yi oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Seçim kararı 12 Ocak 1943 tarihli CHP Meclis Grubunda kararlaştırılmıştır. Ardından TBMM Genel Kurul'unda seçimin yenilenmesine dair kanun 301 oy ile kabul edilerek seçime gidilmiştir. 1943 seçimleri 14 Aralık 1942 tarihli ve 4320 numaralı 56 maddelik "*Mebus Seçimi Kanunu*"na göre yapılmıştır. Bu kanuna göre yine iki dereceli çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Seçmenlerin 22 yaş sınırı devam etmiş olup 40 bin nüfus için 1 milletvekili seçileceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 17 Kânunuevvel 1942: 4152-4155). Bu kanun Cumhuriyet döneminde çıkarılan ilk seçim kanunudur.

Kanun çerçevesince ikinci seçmen olacakları belirlemek amacı ile seçim 15 Şubat'ta başlamış ve 20 Şubat'ta bitmiştir. Ardından 28 Şubat 1943 tarihinde milletvekili genel seçimi yapılmıştır. Seçimlere katılımın % 80 gibi yüksek olduğu bu seçimde seçilecek milletvekili sayısından daha fazla milletvekili adayı tespit edilmiş ve ikinci seçmenlere bu adaylar arasından seçme imkânı verilmiştir.

Bu seçimle VII. dönem TBMM’de görev yapacak 455 milletvekili seçilmiştir (Binark, 2009: 29-30). Bu dönemde TBMM’ye giren Zonguldak milletvekilleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: VII. Dönem TBMM’deki Zonguldak Milletvekilleri

Adı Soyadı	Mesleği
Rebii Barkın	Tıp
Şinasi Devrin	Hukuk
Mehmet Emin Erişirgil	Profesör
Ahmet Nuri Gürel	Öğretmen
Ali Rıza İncealemdaroğlu	Tüccar
Hasan Karabacak	Madenci
Ahmet Hazım Kuyucak	Profesör
Yusuf Ziya Özenci	Mühendis
Şeref Tansan	Muhasebeci
Halil Türkmen	Memur
Mehmet Rifat Vardar	Vali

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 1327, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1165, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1166, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1328, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1329, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1167, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 644, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 1330, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-7; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-7.

Cumhuriyet tarihinde ilk defa birden çok partinin katıldığı genel seçim 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılmıştır. Bu anlamda ilk olarak Nuri Demirağ’ın önderliğinde 18 Temmuz 1945 tarihinde Milli Kalkınma Partisi (MKP) kurulur, 7 Ocak 1946 tarihinde ise Celal Bayar başkanlığında Demokrat Parti (DP) kurulur. Dp’nin kurulması ardından Türk siyasal hayatında birçok parti kurulmuştur. Bu partiler şunlardır: Sosyal Adalet Partisi(28 Şubat 1946), Liberal Demokrat Partisi(11 Mart 1946), Çiftçi Ve Köylü Partisi(24 Nisan1946), Türk Sosyal Demokrat Partisi(26 Nisan 1946), Türkiye Sosyalist Partisi (14 Mayıs 1946), Türkiye Sosyalist İşçi Partisi(24 Mayıs 1946), Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi(17 Haziran 1946), Türkiye Sosyalist Emekçi Ve Köylü Partisi(20 Haziran 1946), Yalnız Vatan İçin Partisi(21 Haziran 1946), Ergenekon Köylü Ve İşçi Partisi(21 Haziran 1946), Arıtma Koruma Partisi(26 Haziran 1946), İslâm Koruma Partisi(19 Temmuz 1946), Yurt Görev Partisi(15 Ağustos 1946). 1946 yılından sonra da birçok parti kurulmaya devam etmiştir (Yücel, 2006: 28-31).

Tek parti altında yapılan son genel seçim 1943 yılında yapılmış ve normal şartlarda 1947 yılına kadar görev yapacak olan milletvekilleri belirlenmişti. 1945 yılından itibaren muhalefet partilerin kurulmaya başlamasıyla bazı

milletvekillerinin de CHP'den ayrılarak DP'ye geçmesiyle mecliste muhalefet oluşmaya başlamıştır. Bunun üzerine CHP Meclis Grubu belediye ve milletvekili seçimini geri çekerek DP'nin tam olarak teşkilatlanmasını sağlamadan seçimleri yapmak istemiştir. Bu politika gereği Eylül ayında yapılması gereken belediye seçimleri Mayıs ayına alınmış ve seçimlere DP girememiştir. Ardından 5 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan 4918 numaralı 49 maddelik “*Milletvekilleri Seçimi Kanunu*” ile tek dereceli seçim sistemine geçilerek ikinci seçmen sistemine son verilmiştir. Bir önceki kanunda olduğu üzere her 40 bin nüfus 1 milletvekili çıkaracaktı. Seçmenlerin yaşı da 22 olarak aynı bırakılmıştır. Milletvekili yaşı ise 30 yaşından büyük olarak belirlenmiştir. 1946 seçimi adli denetim dışında açık oy, gizli sayımla ve çoğunluk sistemine göre yapılmıştır. Seçim sonucunda 465 milletvekilliğinden 395'ini CHP, 66'sını DP, 4'ünü ise bağımsız adaylar kazanmıştır. Bu seçimde bir önceki dönemde Zonguldak milletvekilliği yapan İbrahim Rebi Barkın, Yusuf Ziya Özenci, Şeref Tansan ve Rifat Vardar CHP tarafından tekrar aday gösterilmemiştir (Binark, 2009: 621-678).

Tablo 7: VIII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri

Ad-Soyad	Meslek
Şinasi Devrin	Hukukçu
İsmail Ergener	Madenci
Ali Rıza İncealemdaroğlu	Tüccar
Sabri Koçer	Madenci
Mehmet Naim Kromer	Madenci
Orhan Seyfi Orhon	Yazar
Nuri Tarhan	Tüccar
Mehmet Emin Erişirgil	Profesör
Ahmet Nuri Gürel	Öğretmen

Kaynak: TBMM A., HT., Sicil No: 1165, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1530, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1166, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1328, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1329, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1531, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1532, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1533, 1-8; TBMM A., HT., Sicil No: 1534, 1-8.

1. 1939-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİNİN DURUMU

1.1. Zonguldak Milletvekillerinin Sosyoekonomik Durumu

1.1.1. Yerellik Durumu

1939-1950 tarihleri arasındaki TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemindeki Zonguldak milletvekillerinin yerellik durumlarına bakıldığında on dokuz milletvekilinden dördünün Zonguldaklı, on beşinin farklı şehirlerden olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Zonguldak Milletvekillerinin Doğum Yerleri ve Tarihleri

No	Milletvekili Adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi
1	İbrahim Ethem Bozkurt	İzmir	1883
2	Halil Türkmen	Sivas	1883
3	Rıfat Vardar	Köprülü	1883
4	Mehmet Naim Kromer	İstanbul	1901
5	Yusuf Ziya Özenci	Hırsuva	1875
6	Şinasi Devrin	Drama	1906
7	Mehmet Emin Erişirgil	İstanbul	1888
8	Ali Rıza İncealemdaroğlu	İstanbul	1905
9	Sabri Koçer	Zonguldak/Kozlu	1909
10	İbrahim Rebi Barkın	İstanbul	1899
11	İsmail Ergener	İstanbul	1892
12	Mustafa Bozma	Zonguldak/Ereğli	1887
13	Hasan Karabacak	Zonguldak	1887
14	Ahmet Hazım Kuyucak	İstanbul	1897
15	Hüsamettin Okan	İzmir	1881
16	Ahmet Nuri Gürel	Trabzon	1893
17	Şeref Tansan	İstanbul	1890
18	Nuri Tarhan	Zonguldak/Devrek	1887
19	Orhan Seyfi Orhon	İstanbul	1889

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1; TBMM ZC, 1939, 1943, 1946.

Bu tablodan anlaşıldığı üzere üç dönem boyunca sadece dört milletvekilinin seçim bölgesinden olduğu görülmektedir. Bu milletvekillerinden Sabri Koçer VIII. dönem, Mustafa Bozma VI. dönem, Hasan Karabacak IV., V., VI. ve VII. dönem ve Nuri Tarhan ise sadece VIII. Dönemde Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki Zonguldak'ta doğmamış olmasına karşın uzun yıllar bu şehirde çalışan milletvekilleri de bulunmaktadır. Örneğin

Yusuf Ziya Özenci, Ahmet Nuri Gürel, Ali Rıza İncealemdaroğlu, Şeref Tansan, İsmail Ergener ve Naim Kromer Zonguldak'ta doğmamış olmasına rağmen işleri gereği uzun yıllar bu şehirde görev yapmış ve Zonguldak Maden Havzası'nı yakından tanıyan kişiler olduğu da anlaşılmaktadır.

Tablo 9: Zonguldak Milletvekillerinin Yerellik Oranları

Memleketi				
Memleketi Aynı Olan Vekil	%	Memleketi Farklı Olan Vekil	%	Toplam
4	21,06	15	78.94	19

Tablodaki Zonguldak milletvekillerinin yerellik oranlarına bakıldığında 1939-1950 yılları arasında TBMM'de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin yerellik düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun yasama faaliyetlerine ne oranda yansıdığı ileriki bölümlerde ele alınmıştır.

1.1.2. Yaş Grupları ve Ortalama Yaşları

1939-1950 yılları arasında TBMM'de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin yaş aralıkları ve ortalama yaşları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10: Zonguldak Milletvekillerinin Yaş Ortalaması

Seçim Dönemleri	Yaş Aralıkları	Milletvekili Sayısı	Ortalama Yaş
VI. Dönem (1939-1943)	30-39	1	52,4
	40-49	1	
	50-59	7	
	60-69	1	
VII. Dönem (1943-1946)	30-39	1	51,8
	40-49	3	
	50-59	4	
	60-69	3	
VIII. Dönem (1946-1950)	30-39	1	49,3
	40-49	3	
	50-59	5	
	60-69	0	

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Tabloya göre VI. Dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalaması 52.4, VII. dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasının 51.8 olduğu ve VIII. dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasının ise 52.3 olduğu görülmektedir. Bu durum bazı milletvekillerinin daha sonraki dönemlerde

TBMM'ye giremediğini ve Zonguldak milletvekillerinin yaş oranında gençleşmenin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

1939 ara seçiminde TBMM'ye giren VI. dönem Zonguldak milletvekillerinin seçilme yaşları: Mehmet Emin Erişirgil (Ara Dönem) 54 yaşında, Ahmet Hazım Kuyucak (Ara Dönem) 43 yaşında, İbrahim Etem Bozkurt 56 yaşında, Halil Türkmen 56 yaşında, Rıfat Vardar 56 yaşında, Yusuf Ziya Özenci 64 yaşında, Şinasi Devrin 33 yaşında, Mustafa Bozma 52 yaşında, Hasan Karabacak 52 yaşında ve Hüsametdin Okan 58 yaşında seçilmiştir.

1943 seçimlerinde TBMM'ye giren VII. dönem Zonguldak milletvekillerinin seçilme yaşları: Halil Türkmen 60 yaşında, Rıfat Vardar 60 yaşında, Yusuf Ziya Özenci 68 yaşında, Şinasi Devrin 37 yaşında, Mehmet Emin Erişirgil 55 yaşında, Ali Rıza İncealemdaroğlu (Ara Dönem) 40 yaşında, İbrahim Rebi Barkın (Ara Dönem) 45 yaşında, Hasan Karabacak 56 yaşında, Ahmet Hazım Kuyucak 46 yaşında, Ahmet Nuri Gürel 50 yaşında ve Şeref Tansan 53 yaşında seçilmiştir.

1946 seçimlerinde TBMM'ye giren VIII. dönem Zonguldak milletvekillerinin seçilme yaşları: Mehmet Naim Kromer 45 yaşında, Şinasi Devrin 40 yaşında, Mehmet Emin Erişirgil 58 yaşında, Ali Rıza İncealemdaroğlu 41 yaşında, Sabri Koçer 37 yaşında, İsmail Ergener 54 yaşında, Ahmet Nuri Gürel 53 yaşında, Nuri Tarhan 59 yaşında ve Orhan Seyfi Orhon 57 yaşında seçilmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında baktığımızda VI. Dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasının 52.4 olduğu, VII. Dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasının 51.8 olduğu ve VIII. Dönem Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasının ise 49.3 olduğu görülmektedir. Zonguldak milletvekillerinin yaş ortalamasına baktığımızda yaşlılık oranının giderek düştüğü görülmektedir. Bu tabloya bakıldığında en yaşlı milletvekillerinin yeniden aday gösterilen ve seçilenler olduğunu görmekteyiz.

1.1.3. Eğitim Seviyeleri

1939-1950 yılları arasında TBMM'de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin eğitim aldığı okullar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11: Zonguldak Milletvekillerinin Mezun Olduğu Okullar

No	Milletvekili Adı	Bitirdiği Okul
1	İbrahim Ethem Bozkurt	İstanbul Mülkiye Mektebi
2	Halil Türkmen	Harp Okulu
3	Rıfat Vardar	Zonguldak yüksek maden mühendisliği(lisans)
4	Mehmet Naim Kromer	Zonguldak Yüksek Maden Mühendisliği (lisans)
5	Yusuf Ziya Özenci	Bahriye Makine Mühendisliği(lisans)
6	Şinasi Devrin	Ankara Hukuk Mektebi
7	Mehmet Emin Erişirgil	İstanbul Mülkiye Mektebi
8	Ali Rıza İncealemdaroğlu	Orta Okul-Lise Terk
9	Sabri Koçer	İlkokul
10	İbrahim Rebi Barkın	Frankfurt Main Üniversitesi Tıp Fakültesi (lisans)
11	İsmail Ergener	Kadıköy Darülrifan Hususi Ortaokulu
12	Mustafa Bozma	Orta Okul Mezunu
13	Hasan Karabacak	İlkokul Mezunu
14	Ahmet Hazım Kuyucak	İstanbul Hukuk Fakültesi/Kolombiya Üniversitesi (lisans)
15	Hüsamettin Okan	Askeri Tıbbiye
16	Ahmet Nuri Gürel	İstanbul Öğretmen Okulu
17	Şeref Tansan	Orta Okul
18	Nuri Tarhan	Orta Okul
19	Orhan Seyfi Orhon	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (lisans)

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Zonguldak milletvekillerinin eğitim durumları incelendiğinde on dokuz milletvekilinden on ikisinin yükseköğrenim, beşinin orta öğrenim ve ikisinin de ilkokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Zonguldak milletvekillerinin eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 12: Zonguldak Milletvekillerinin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Milletvekili Sayısı
İlkokul	2
Ortaokul	5
Öğretmen Okulu	1
Hukuk	3
Askeri Okul	2
Tıp	2
Maden Mühendis Mektebi	2
Mülkiye Mektebi	2

Bu tabloya göre Zonguldak milletvekillerinin başta hukuk, askeriye, tıp, mühendislik, mülkiye ve öğretmenlik gibi çeşitli eğitim dallarında öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır.

1.1.4. Bildikleri Diller

1939-1950 yılları arasında TBMM’de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin yabancı dil bilme durumu aşağıdaki tablo da gösterilmiştir.

Tablo 13: Zonguldak Milletvekillerinin Yabancı Dil Durumu

No	Milletvekili Adı	Bildiği Yabancı Dil
1	İbrahim Ethem Bozkurt	Fransızca
2	Halil Türkmen	Fransızca
3	Rıfat Vardar	Fransızca
4	Mehmet Naim Kromer	Almanca-İngilizce
5	Yusuf Ziya Özenci	İngilizce
6	Şinasi Devrin	Fransızca-İngilizce
7	Mehmet Emin Erişirgil	Fransızca
8	Ali Rıza İncealemdaroğlu	Fransızca
9	Sabri Koçer	Yok
10	İbrahim Rebi Barkın	Farsça-Almanca-Fransızca
11	İsmail Ergener	Yok
12	Mustafa Bozma	Yok
13	Hasan Karabacak	Yok
14	Ahmet Hazım Kuyucak	İngilizce - Fransızca
15	Hüsametdin Okan	Fransızca-Almanca
16	Ahmet Nuri Gürel	Yok
17	Şeref Tansan	Yok
18	Nuri Tarhan	Yok
19	Orhan Seyfi Orhon	Fransızca

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Zonguldak milletvekillerinden yedisinin yabancı dil bilmediğini görmekteyiz. Zonguldak milletvekillerinden İbrahim Ethem Bozkurt, Halil Türkmen, Rıfat Vardar, Şinasi Devrin, Mehmet

Emin Erişirgil, Ali Rıza İncealemdaroğlu, İbrahim Rebi Barkın, Ahmet Hazım Kuyucak, Hüsamettin Okan, Orhan Seyfi Orhon Fransızca, Mehmet Naim Kromer, Şinasi Devrin, Ahmet Hazım Kuyucak İngilizce, Mehmet Naim Kromer, İbrahim Rebi Barkın, Hüsamettin Okan Almanca ve İbrahim Rebi Barkın ise ayrıca Farsça bilmektedir. Bu durum o dönemde Fransızca eğitimin daha ön planda olduğunu göstermektedir. Bu durumun Türkiye'nin eğitim politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu tabloya göre milletvekilleri Fransızca, İngilizce, Almanca ve Farsça olmak üzere dört farklı dil bilmektedir. Tablodan anlaşıldığı üzere İbrahim Rebi Barkın Farsça, Almanca ve Fransızca olmak üzere toplam üç dil ile en çok yabancı dil bilen milletvekili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14: Zonguldak Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilme Oranları

Milletvekillerinde Yabancı Dil Bilme Oranları	Sayı	%
Bir Yabancı Dil Bilenler	7	29,16
İki Yabancı Dil Bilenler	4	16,66
Üç Yabancı Dil Bilenler	1	4,16
Yabancı Dil Bilen Toplam	12	50

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Yukarıdaki tabloya göre bir yabancı dil bilme oranı yedi kişiyle %29.16 dır. İki dil bilme oranı dört kişiyle % 16.66 dır. Üç yabancı dil bilme oranı bir kişiyle % 4.16 dır. Ayrıca tablodan anlaşılacağı üzere yabancı dil bilen milletvekili sayısı on iki iken bilmeyen sayısı yedi dir.

1.1.5. Mesleki Altyapıları

Zonguldak milletvekillerinin 1939-1950 yılları arasındaki mesleklerine baktığımızda çok farklı meslek gruplarının olduğu görülmektedir. Bu meslek grupları arasında madenciler başta olmak üzere idareci, vali, hukuk, akademisyen, muhasebeci, yazar, öğretmen, diş hekimi ve tüccar gibi değişik meslekler yer almaktadır. Ancak meslek grupları arasında Zonguldak'ın maden havzası olması dolayısıyla madencilerin ağırlıklı yer tuttuğu görülmektedir.

Tablo 15: Zonguldak Milletvekillerinin Meslekleri

No	Milletvekili Adı	Meslek
1	İbrahim Ethem Bozkurt	Madenci
2	Halil Türkmen	İdare Memuru
3	Rıfat Vardar	Vali
4	Mehmet Naim Kromer	Maden Mühendisi
5	Yusuf Ziya Özenci	Bahriye Makine Mühendisi
6	Şinasi Devrin	Hukuk ve Diplomasi
7	Mehmet Emin Erişirgil	Sosyoloji ve Felsefe Profesörü
8	Ali Rıza İncealemdaroğlu	Tüccar
9	Sabri Koçer	Madenci
10	İbrahim Rebi Barkın	Doktor
11	İsmail Ergener	Madenci
12	Mustafa Bozma	Madenci
13	Hasan Karabacak	Madenci
14	Ahmet Hazım Kuyucak	Profesör
15	Hüsamettin Okan	Diş Doktoru
16	Ahmet Nuri Gürel	Öğretmen
17	Şeref Tansan	Muhasebeci
18	Nuri Tarhan	Ticaret
19	Orhan Seyfi Orhon	Yazar

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Zonguldak milletvekillerinin çoğunluğunun madenci olduğu görülmektedir. Öyle ki on dokuz milletvekilinden yedisinin madencilik sektöründe değişik görev ve unvanlarla çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 16: Zonguldak Milletvekillerinin Mesleki Dağılımları

No	Meslek	Milletvekili Sayısı	%
1	Madenci	7	36,84
2	Öğretmen	1	5,26
3	Tüccar	2	10,52
4	Diş Hekimi	1	5,26
5	Yazar	1	5,26
6	Akademisyen	2	10,52
7	Doktor	1	5,26
8	Muhasebeci	1	5,26
9	Hukukçu	1	5,26
10	Vali	1	5,26
11	Memur	1	5,26

Zonguldak milletvekilleri mesleki olarak çoğunlukla madencilik işiyle uğraşmaktadır. Ayrıca milletvekilleri arasında bir öğretmen, iki tüccar, bir diş hekimi, bir yazar, iki akademisyen, bir doktor, bir muhasebeci, bir hukukçu, bir vali ve bir memur olduğu görülmektedir.

1.1.6. Parlamento Tecrübeleri

1939-1950 yılları arasında Zonguldak milletvekilliği yapanların hangi dönemde ve kaç defa milletvekilliği yaptıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 17: Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Dönemleri

No	Milletvekili Adı	Görev Dönemi	Ölüm Yılı
1	İbrahim Ethem Bozkurt	VI.	1961
2	Halil Türkmen	II-III-IV-V-VI-VII.	1943
3	Rıfat Vardar	III-IV-V-VI-VII.	1948
4	Mehmet Naim Kromer	VIII.	1973
5	Yusuf Ziya Özenci	II-VI-VII.	1951
6	Şinasi Devrin	VI-VII-VIII	1952
7	Mehmet Emin Erişirgil	VI. (Ara Dönem) VII-VIII.	1965
8	Ali Rıza İncealemdaroğlu	VII. (Ara Dönem) VIII.	1977
9	Sabri Koçer	VIII.	1995
10	İbrahim Rebi Barkın	VII. (Ara Dönem)	1944
11	İsmail Ergener	VIII.	1961
12	Mustafa Bozma	VI.	1942
13	Hasan Karabacak	IV-V-VI-VII	1945
14	Ahmet Hazım Kuyucak	VI (Ara Dönem) VII.	1970
15	Hüsametdin Okan	VI.	1940
16	Ahmet Nuri Gürel	VII-VIII.	1965
17	Şeref Tansan	VII.	1956
18	Nuri Tarhan	VIII.	1950
19	Orhan Seyfi Orhon	VIII.	1972

Kaynak: TBMM Albümü, C. 1.

Yukarıdaki tabloya göre en uzun meclis tecrübesi olan milletvekili altı dönem ile Halil Türkmen'dir. Onu beş dönem ile Rıfat Vardar ve dört dönem ile Hasan Karabacak, üçer dönem ile de Yusuf Ziya Özenci, Şinasi Devrin, ikişer dönemle Ali Rıza İncealemdaroğlu, Ahmet Hazım Kuyucak, Ahmet Nuri Gürel ve birer dönemle İbrahim Ethem Bozkurt, Mehmet Naim Kromer, Sabri Koçer, İbrahim Rebi Barkın, İsmail Ergener, Mustafa Bozma, Hüsametdin Okan, Şeref Tansan, Nuri Tarhan, Orhan Seyfi Orhon takip etmektedir. On dokuz milletvekilinden dokuzunun birden fazla meclis tecrübesi varken onunun bir defa meclis deneyimi yaşadığı görülmektedir.

Tablo 18: Zonguldak Milletvekillerinin TBMM'ye Seçilme Sayısı

Milletvekili Adı	Kaç Dönem Seçildi	Milletvekili Sayısı	%
İbrahim Ethem Bozkurt Mehmet Naim Kromer Sabri Koçer İbrahim Rebiî Barkın İsmail Ergener Mustafa Bozma Hüsamettin Okan Şeref Tansan Nuri Tarhan Orhan Seyfi Orhon	1	10	52.7
Ahmet Hazım Kuyucak Ahmet Nuri Gürel Ali Rıza İncealemdaroğlu	2	3	15.7
Yusuf Ziya Özenci Şinasi Devrin Mehmet Emin Erişirgil	3	3	15.7
Hasan Karabacak	4	1	5.3
Rıfat Vardar	5	1	5.3
Halil Türkmen	6	1	5.3
Genel Toplam		19	100

Yukarıdaki tabloya göre 1939-1950 yılları arasında milletvekillerinden bir tanesi % 5.3 oranıyla altı dönem, bir tanesi % 5.3 oranıyla beş dönem TBMM'de görev almıştır. Tablodan milletvekillerinin eğitim durumlarının seçilme sürekliliğine katkı sağlamadığı görülmektedir. Örneğin Hasan Karabacak ilkökul mezunu olmasına karşın en çok seçilen milletvekilidir. Ayrıca çalışkanlık durumunun da yeniden seçilmede etkili olmadığı görülmektedir. Tezimizin üçüncü bölümünde TBMM'deki çalışmalarını ele aldığımız kısımdaki faaliyetlerinden de anlaşıldığı üzere Zonguldak milletvekilleri arasında en çalışkan milletvekili Dr. İbrahim Rebiî Barkın olmasına karşın sadece bir dönem seçilebilmiştir.

Tablo 19: VI. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

VI. DÖNEM			
Milletvekili Adı	Kanun Teklifi	Sözler	Soru Önergesi
İbrahim Etem Bozkurt	-	9	-
Mustafa Bozma	-	-	-
Şinasi Devrin	-	56	-
Mehmet Emin Erişirgil	-	-	-
Hasan Karabacak	-	-	-
Ahmet Hazım Kuyucak	-	-	-
Hüsamettin Okan	-	-	-
Yusuf Ziya Özenci	-	-	-
Halil Türkmen	-	1	-
Mehmet Rifat Vardar	1	7	-
TOPLAM	1	73	-

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere VI. Dönem TBMM'deki Zonguldak milletvekillerinin faaliyetlerine baktığımızda 73 söz hakkı ve 1 kanun teklifinde bulduklarını görmekteyiz. Faaliyette bulunan milletvekillerinden sadece Mehmet Rifat Vardar'ın daha önceden parlamento tecrübesi olduğunu görmekteyiz. Şinasi Devrin'in ise Adalet Bakanlığı yapmış olmasından dolayı çok fazla söz hakkı alarak sorulara cevap vermiştir.

Tablo 20: VII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

VII. DÖNEM			
Milletvekili Adı	Kanun Teklifi	Sözler	Soru Önergesi
İbrahim Rebi Barkın	1	15	-
Şinasi Devrin	-	32	-
Mehmet Emin Erişirgil	-	4	-
Ahmet Nuri Gürel	-	-	-
Ali Rıza İncealemdaroğlu	-	2	-
Hasan Karabacak	-	-	-
Ahmet Hazım Kuyucak	-	-	-
Yusuf Ziya Özenci	-	-	-
Şeref Tansan	-	-	-
Halil Türkmen	-	-	-
Mehmet Rifat Vardar	1	10	1
TOPLAM	2	63	1

VII. dönem TBMM'deki milletvekillerinin faaliyetlerine baktığımızda bir önceki dönemden daha aktif olduğu görülmektedir. VII. Dönemde toplamda 2 kanun teklifi, 63 söz hakkı ve bir soru önergesinde bulunmuştur. Bu dönemde

Şinasi Devrin'in Adalet Bakanı olması dolayısıyla 32 söz aldığını, İbrahim Rebi Barkın'ın 1 kanun teklifi ve 15 söz aldığını, Mehmet Rıfat Vardar 1 kanun teklifi ve 10 söz aldığını, Mehmet Emin Erişirgil'in 4 defa söz aldığını ve Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun ise 2 söz aldığını görmekteyiz.

Tablo 21: VIII. Dönem TBMM'deki Zonguldak Milletvekilleri'nin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

VIII. DÖNEM			
Milletvekili Adı	Kanun Teklifi	Sözler	Soru Önergesi
Şinasi Devrin	-	23	-
İsmail Ergener	-	1	-
Ali Rıza İncealemdaroğlu	-	10	3
Sabri Koçer	-	8	-
Naim Kromer	1	3	1
Orhan Seyfi Orhon	-	13	-
Nuri Tarhan	-	-	-
Mehmet Emin Erişirgil	1	44	-
Ahmet Nuri Gürel	-	-	-
TOPLAM	2	102	4

VIII. döneme gelindiğinde TBMM'deki Zonguldak milletvekillerinin bir önceki dönemlere göre daha aktif oldukları görülmektedir. Bu dönemde Zonguldak milletvekillerinin toplamda 2 kanun teklifi, 102 söz hakkı ve 4 soru önergesinde bulunduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak VI., VII. ve VIII dönem TBMM'de görev alan on dokuz Zonguldak Milletvekilinin yerellik oranının düşük olduğu görülmektedir. Ancak milletvekillerinin birçoğunun ticaret veya memuriyeti gereğince Zonguldak'ta uzun yıllar geçirmesi dolayısıyla bölgeyi tanıdıkları anlaşılmaktadır. 1939-1950 yılları arasındaki dönemde görev yapan Zonguldak milletvekillerinin çoğunun üniversite mezunu olması eğitim durumlarının yüksek olduğunun bir göstergesidir. Bu durum milletvekillerinin yabancı dil bilgilerinin de yüksek olmasını sağlayan önemli bir faktördür. Zonguldak milletvekillerinin mesleki durumlarına baktığımızda öğretmen, vali, akademisyen, doktor, tüccar, hukuk ve muhasebeci gibi çeşitli meslek gruplarından olduğu görülür. Bunların dışında Zonguldak milletvekillerinin önemli bir kısmının Zonguldak Kömür Havzasını iyi bilen amele, baş madenci, amele başçavuşu ve maden mühendisi gibi bölgeyi iyi tanıyan kişilerden oluştuğunu da görmekteyiz.

2. 1939-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİ

1939-1950 yılları arası dönemde TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemlerinde Zonguldak'ta on dokuz milletvekili parlamentoda görev almıştır. VI. dönem TBMM'de on, VII. dönem TBMM'de on bir milletvekili ve VIII. dönemde ise dokuz milletvekili Zonguldak'ı temsil etmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde 1939-1950 yılları arasındaki dönemde TBMM'de görev yapan Zonguldak milletvekillerinin özgeçmişleri ve seçimlerde aldıkları oylar ele alınacaktır.

2.1. İbrahim Etem Bozkurt

İbrahim Ethem Bozkurt 1883 yılı Ocak'ında İzmir'in Seferihisar ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Seferihisar'da, lise öğrenimini İzmir Lisesi'nde, yükseköğrenimini ise İstanbul Mülkiye Mektebi'nde tamamlamıştır. Milletvekili seçilmeden önce birçok kamu kurum ve kuruluşunda görev yapan Bozkurt üç yıllık vali yardımcılığı ve kaymakam adaylığı sürecini Erzurum ve Kastamonu Valiliklerinde tamamlamıştır. Bu süre içerisinde dokuz buçuk ay Bartın ve altı ayda Gerede kaymakamlıkları vekâletinde bulunan Bozkurt'un Maiyet Memurluğu (vali yardımcılığı ve kaymakam adaylığı) 1908 yılı Aralık ayında dolmuştur. Sonrasında Gerede kaymakamı olarak atanmıştır. 1908 ile 1920 yılları arasında Zonguldak vilayeti Devrek, Kdz. Ereğli ve Bartın Kaymakamlığı görevinde bulunmuş son görev yeri olan Bartın'dan 1920 yılında Karaman Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir. Karaman Kaymakamlığı sırasında milli hükümet tarafından asli vali yardımcılığına terfi ettirilen Bozkurt bu görev süresinde geçici görevle sırasıyla Trabzon ili sınırları içerisinde üç ay süren mülkiye müfettişliği, Samsun, Yozgat, Eskişehir ve İçel'de Özel Yetkili Vali Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur (TBMM A., HT., Sicil No: 1130, Ek: 1-6; BCA, 490.1., 426.1766.1, 07.04.1948, Ek : 33).

1923 yılının sonlarına doğru geçirdiği önemli bir rahatsızlık sebebiyle istifa edip İstanbul'da bir sene tedavi gören Bozkurt, 1925 yılında kayınbiraderinin Zonguldak Kdz. Ereğli'deki maden işlerini idare etmek üzere Zonguldak'a gelmiştir. Kdz. Ereğli'ye geldiği yıl, İl Genel Meclisi üyeliğine seçilmiş, on dört yıl bu görevde bulunmuştur. Bu süre içerisinde gönüllü olarak dört yıl Zonguldak

Ticaret ve Sanayi Odası başkanlığı, üç yıl Türk Hava Kurumu Şubesi başkanlığı ve CHP Müteşebbis Heyet başkanlığı, ayrıca birçok kez il idare kurulu üyelikleri görevinde bulunan Bozkurt, 1939 yılında girdiği seçimlerde 761 oy alarak Zonguldak milletvekili seçilmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1130, Ek: 1-6; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939). İbrahim Etem Bozkurt 27 Şubat 1967 tarihinde vefat etmiştir (Cumhuriyet, 28 Şubat 1967: 5).

Tablo 22: İbrahim Etem Bozkurt'un 1939 Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
1939 Seçimleri	96	181	132	165	187	761

Kaynak: TBMM A., Seçim Mazbataları, İbrahim Etem Bozkurt, 28/03/1939.

2.2. Mustafa Bozma

Mustafa Bozma 1887 yılında Zonguldak'ın Kdz. Ereğli ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Bozma annesi ise Gülsüm Hanımdır. Bozma, ilk ve orta öğrenimini Kdz. Ereğli'de tamamlamıştır. Aynı şehirde de çalışma hayatına başlamıştır. Yaklaşık 30 yıl Maden ve Kömür Ocakları Başçavuşluğu, Zonguldak Amele Birliği Yardımlaşma Sandığı işçi temsilciliği görevlerinde bulunmuştur. İkameti ise Zonguldak'ın Kozlu ilçesidir (TBMM A., HT., Sicil No: 1131, Ek: 1-6). Mustafa Bozma, 1939 yılında yapılan seçimler sonucunda VI. dönem TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak girmiştir (Cumhuriyet, 24 Mart 1939: 1; Cumhuriyet, 25 Mart 1939: 1,8-9). Mustafa Bozma, 26 Mart 1939 tarihinde yapılan seçimlerde 761 oy alarak VI. dönem TBMM'sinde Zonguldak milletvekili seçilmiştir. Evli ve dört çocuk babası olan Mustafa Bozma 30 Ocak 1942 tarihinde vefat etmiştir (TBMM A., HT., Sicil No:1131; TBMM Arşivi, SM, Mustafa Bozma, 28.03.1939; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 388; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939; TBMM A., SM., 1164-1-6, 28 Mart 1939).

Tablo 23: Mustafa Bozma'nın 1939 Seçimlerinde Zonguldak'tan Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
VI. Dönem	96	181	132	165	187	761

Kaynak: TBMM A., SM., Mustafa Bozma, 28 Mart 1939.

Zonguldak milletvekili Mustafa Bozma'nın 1942 yılında vefatı üzerine boşalan milletvekilliğine siyasal bilgiler okulu müdürü Profesör Mehmet Emin Erişirgil 31 Mayıs 1942 tarihinde yapılan seçimde Zonguldak milletvekili olarak seçilmiştir. (BCA, 30.10., 76.503.9, 05.02.1942; TBMM A., HT., Sicil No: 1163, Ek: 1-6).

2.3. Şinasi Devrin

Şinasi Devrin 1906 yılında Yunanistan'ın Drama şehrinde doğmuştur. Babası Hüseyin Zihni annesi ise Fatma Hanım'dır. Şinasi Devrin, Galatasaray Lisesinde 10. sınıfa kadar okumuş daha sonra eğitim hayatına Saint Joseph Fransız Lisesi'nde devam etmiştir. Bu okuldan üstün başarıyla mezun olduktan sonra Bakalorya denklik sınavlarını Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde vermiş ve Hukuk Fakültesi'ne geçiş yaparak 1926 yılında bu bölümü bitirmiştir. Ardından aynı üniversitenin Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmuştur. Kamu hukuku ve özel hukuk alanlarında doktora eğitimini tamamlamış olup iyi düzeyde Fransızca ve biraz İngilizce bilmektedir. Eğitim hayatının ardından Türkiye'ye döndüğünde sırasıyla Adliye Vekâleti Özel Kalem Müdürlüğü, Dördüncü Sınıf Adliye Müfettişliği, Üçüncü sınıf Adliye Müfettişliği, İkinci sınıf Adliye Müfettişliği, Adliye Baş Müfettişliği, Adliye Vekâleti Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, 1930 İcra Vekilleri kararıyla Türk Delegeşi, Yüksek İcra Vekilleri Kararıyla Türk-Felemenk Daimi Uzlaşma Komisyonu Türk Azalığı, Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından Cenevre'de Hatay Statut ve Teşkilatı Esasiye Kanunu tanzime memur edilen eksperler komitesi Müşaviri ve Balkan Hukukçular Birliği Türk Milli Komitesi Azalığı görevlerinde bulunmuştur (TBMM A., HT., Sicil No: 1165, Ek: 1-6).

Şinasi Devrin bürokratlığının yanında bir hukukçu olarak da akademik hayata yazdığı birçok hukuk kitabıyla katkıda bulunmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: La Politique Exterieur de I Angleterre (Fransızca tez), Adli İnkılâbın Ana Hatları, Devlet Ülkesi, Avukatlık Mesleği Hakkında Mukayeseli Bir Tetkik, Avukatlık Mesleğinde Yeni Cereyan ve Temayüller(İstanbul Baro Mecmuasında), İngiltere'nin Harici Siyaseti'dir. Bunlardan başka Adliye Ceridesinde Muhtelif Devletlerdeki Mahkeme Teşkilatı ve Adliye Vekâletleri Merkez Teşkilatı hakkında iki seri makale ile devletler hukukuna, borçlar hukukunda yeni akımlara,

İsviçre İcra ve İflas Kanununa, zirai krediye ve çiftçi borçlarına dair yazıları yayımlanmıştır. Şinasi Devrin, ilk olarak 1939 yılında atıldığı siyasi hayatta sırasıyla VI, VII ve VIII. Dönem Zonguldak milletvekili olarak TBMM’de görev yapmıştır (TBMM A., HT., Sicil No: 1165, Ek: 1-6; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939; BCA, 30.10., 120.12.13, 05.05.1938, Ek: 3).

Tablo 24: Şinasi Devrin’in Zonguldak’ta Seçimlerde Aldığı Oylar.

Dönem	Zonguldak	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Çaycuma	Toplam
VI.Dönem	96	181	132	165	187	-	761
VII.Dönem	112	181	127	181	191	-	792
VIII.Dönem	15638	3677	20155	11101	11554	12717	82695

Kaynak: TBMM Arşivi, SM, Şinasi Devrin, 28/03/1939; TBMM Arşivi, SM, Şinasi Devrin, 28/02/1943; TBMM Arşivi, SM, Şinasi Devrin, 23/07/1946.

Şinasi Devrin daha sonra 15. ve 16. dönem hükümetlerinde Adalet Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur(Cumhuriyet, 21 Eylül 1946: 1). Devrin, 7 Kasım 1946 tarihinde Varşova Büyükelçiliğine atanması nedeniyle VIII. dönem milletvekilliğinden istifa etmiştir (TBMM A, HT, Şinasi Devrin, Sicil No:1132, VI-VII-VIII. Dönem; TBMM A, SM, VI-VII-VIII. Dönem (03/04/1944); TBMM Albümü(1920-2010),C.1, 2010: 459; BCA, 30.10., 77.509.7, 09.11.1949; Zonguldak, 01.04.1949: 1). Şinasi Devrin, 3 Haziran 1952 tarihinde Ankara’da vefat etmiştir. Şinasi Devrin’in gazetede ki vefat ilanında ise kalp krizi nedeniyle gerçekleşen ölüm tarihi 13 Haziran 1952 olarak belirtilmiştir (Cumhuriyet, 14 Haziran 1952: 1).

2.4. Mehmet Emin Erişirgil

Mehmet Emin Erişirgil 1891 yılında İstanbul’da doğmuştur. Aslen Niğde’li olan babası Tahrirat Kâtibi Dilaver Erişirgil, annesi Nesibe Hanımdır. Mehmet Emin Erişirgil, 1897-1901 yıllarında Beşiktaş Sıbyan Mektebi’nde, 1901-1908 yıllarında Fatih ve Mercan İdadisinde eğitim almıştır. 1911 yılında ise İstanbul Mülkiye Mektebi’nden mezun olmuştur (Erişirgil, 1986: 3). Sosyoloji ve Felsefe Profesörü olan Erişirgil iyi derece de Fransızca bilmektedir. Erişirgil sırasıyla şu görevlerde bulunmuştur: Ticaret ve Ziraat Nezareti Umuru Baytariyye Kâtibi, Ayan Zabıt Kalemi Kâtibi, Öğretmenlik ve Müdürlükleri, İstanbul Sultanisi Ulumu Diniye ve Ahlakiye Öğretmeni, Kabataş Sultanisi Edebiyat, Felsefe ve Mantık Öğretmenliği, Kadıköy Numune Mektebi Müdürü ve Öğretmeni, Kadıköy

Sultanisi Müdürü, Darülfünun Edebiyat Şubesi Felsefe Müderris Muavini, Tarih ve Felsefe Müderrisi, Yüksek Muallim Mektebi Müdürü, İstanbul Erkek Lisesi Felsefe Öğretmeni, Siyasal Bilgiler Okulu içtimaiyat ve doktrin profesörü, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Başkanı, Maarif Vekâleti Müsteşarı ve Hayat Dergisi Yazarlığı yapmıştır. Erişirgil, 1939 yılında yapılan seçimlerde VI. dönem (Ara Seçim) ve daha sonra da VII. ve VIII. dönem Zonguldak milletvekilliği ile VIII. dönem Çalışma Komisyonu başkanlığı yapmıştır.

Tablo 25: Mehmet Emin Erişirgil'in Seçimlerde Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Safranbolu	Ereğli	Ulus	Çaycuma	Toplam
VI.Ara Dönem	83	142	169	162	102	-	-	658
VII.Dönem	112	180	191	181	127	-	-	791
VIII.Dönem	15617	3657	11539	11109	20159	7853	12722	82656

Kaynak: TBMM Arşivi, SM, Mehmet Emin Erişirgil, 05/06/1942; TBMM Arşivi, SM, Mehmet Emin Erişirgil, 28/02/1943; TBMM Arşivi, SM, Mehmet Emin Erişirgil, 23/07/1946.

TBMM'de görev yaptığı yıllarda 17. hükümette Gümrük ve Tekel Bakanı ve 18. hükümette İçişleri Bakanı olarak görev yapmıştır. Evli ve 4 çocuk babası olan Erişirgil, 7 Şubat 1969 tarihinde vefat etmiştir. (TBMM A., HT., Sicil No: 1163, Ek: 6; TBMM Albümü(1920-2010) I, 2010: 534; Zonguldak, 21 Ocak 1949: 1)

2.5. Hasan Karabacak

Hasan Karabacak 1877 yılında Zonguldak'ın Kilimli ilçesinde doğmuştur. Hasan Karabacak'ın babası Mustafa Bey annesi Zeynep Hanım'dır. Hasan Karabacak ilkokul mezunu olup iş hayatına Zonguldak maden ocaklarında işçi olarak başlamıştır. Uzun yıllar yer altında maden işçiliği yapan Hasan Karabacak milletvekili seçildiğinde Türk-İş Şirketi'nde maden başçavuşu olarak görev yapmaktaydı. Hasan Karabacak, ocaklarda kazmacı ustası, Bahriye Nezareti Maden Kömür İşletmesinde Yazıcı, Maden Çavuşu ve Amele Birliği İşçi Temsilcisi olarak çalışma hayatını sürdürmüştür. Hasan Karabacak, TBMM'nin IV, V, VI ve VII. Dönemlerinde Zonguldak milletvekilliği yapmıştır (TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-6; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939). Hasan Karabacak evli ve beş çocuk babası olup 14 Şubat 1945 tarihinde vefat etmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 843; TBMM Albümü (1920-2010), C. 1, 2010: 459; Cumhuriyet, 15 Şubat 1945: 3).

Tablo 26: Hasan Karabacak'ın Milletvekili Adaylıkları Sırasında Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Safranbolu	Toplam
IV. Dönem	85	139	125	85	101	535
V. Dönem	112	188	175	124	162	761
VI. Dönem	96	181	187	132	165	761
VII. Dönem	113	174	191	127	181	786

Kaynak: TBMM Arşivi, SM, Hasan Karabacak, 28/03/1939; TBMM Arşivi, SM, Hasan Karabacak, 28/02/1943; TBMM A., SM., 865-1-6, 28 Mart 1939; TBMM A., SM., 865-1-7, 28 Şubat 1943; Zonguldak, Yıl: 21, Sayı: 814, 14 Şubat 1945, s. 1-2.

2.6. Ahmet Hazım Kuyucak

1897 yılında İstanbul'da doğan Ahmet Hazım Kuyucak'ın babası Mehmet Atıf Kuyucak, annesi Habibe Fasiha Hanımdır. İlköğretimini Makedonya'daki Tefeyyüz Okulunda tamamlamıştır. Orta öğretime İstanbul Leyli Lisesi'nde başlayan Kuyucak daha sonra İstanbul Robert Koleji Ticaret şubesine geçiş yapmış ve bu okuldan 1917'de mezun olmuştur. Kuyucak, 1922 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden ve 1928'de de Amerika'daki Kolombiya (Columbia) Üniversitesi Siyasi ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nden mezun olmuştur. İngilizce ve Fransızca dillerine hâkim olan Kuyucak, 1918'den 1927'ye ve 1929'dan 1936'ya kadar Robert Kolejinde; Türkçe, İngilizce ve Ticaret dersleri vermiş, okulun Ticaret Şubesi Profesörlüğünü ve müdürlüğünü yapmıştır. 1926-1927 arası ve 1929'dan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesinde İngilizce, Ticaret Hukuku, Gümrük Kanunu, Muhasebe, Para ve Banka dersleri vermiştir. Bunların yanı sıra İktisat Fakültesi Tercümanlığı yapmıştır. Kuyucak, 1922'den 1927'ye kadar da İstanbul'da avukatlık yapmıştır. 1936 Eylül'ünden 1940 Şubat'ına kadar İş Bankası Mali Müşavirliğinde, 1940 Şubat'ından 1940 Mayıs'ına kadar Başvekâlete bağlı Koordinasyon Bürosu Umumi Kâtipliği görevlerinde bulunmuştur (TBMM A., HT., Sicil No: 1167-1-7. Devre: VII). Ahmet Hazım Kuyucak'ın akademik hayatı sırasında yapmış olduğu çalışmaların bir kısmı şunlardır:

1. Telif Eserleri:

- Amerika'da Bankacılık 1932
- İngilizce-Fransızca-Türkçe Ticaret Tabirleri 1933

- Muhasebe 1;1938
- Ticaret Hukuku 1;1939
- Para ve Banka 1;1939

Amerika’da Munteşir Matindale-Hubbell konun özetlerinde Türkiye kısmı düzeltmeler yapılarak yenilenir.

2. Tercümelere:

- Borçlar Hukukunun Umumi Hükümleri; Von Tuhr’dan birinci kısım (Sıddık Sami Onar’la birlikte) 1932.
- Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Mali Kontrolü; Blaisdell’den 1939.

3. Makaleleri:

- Siyasi İlimler Yüksek Ticaret Mektebi, İstanbul Barosu, İktisadi Yürüyüş ve Bükreş’te Munteşir “*Affaires Dannbiennes*” mecmualarında ve ulus gazetesindeki yazıları.

4. Konferansları:

- İktisadi mevzular üzerinde Ankara Radyosu.

Hazım Atıf Kuyucak’ın siyasete girişi Zonguldak milletvekili Hüsametdin Okan’ın 1940 yılında vefatı üzerine boşalan milletvekilliği için yapılan VI. ara dönem seçimleriyle olmuştur (BCA, 30.10., 76.509.9, 13.05.1940). Kuyucak 1943 yılında da yapılan seçimler sonucunda VII. dönem TBMM’ye Zonguldak milletvekili olarak girmiştir. 15 Mayıs 1940 tarihli VI. dönem (Ara Seçim) seçimlerinde toplam 711 ve 28 Şubat 1943 tarihli VII. dönem seçimlerinde toplamda 790 oy alarak Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Ancak 1946 yılında Hazım Atıf Kuyucak milletvekilliği görevinden çekilmiştir. Evli olan Kuyucak, 18 Temmuz 1970 tarihinde vefat etmiştir (TBMM A, HT, Sicil No:1164, 6. Dönem; TBMM A, SM, 6.(Ara Seçim) Dönem, 28.03.1939-7. Dönem, 28.02.1943; TBMM Albümü (1920-2010), C.1, 2010: 459; BCA, 30.10., 77.506.7, 24.04.1946).

Tablo 27: Hazım Atıf Kuyucak'ın seçimlerde Zonguldak'tan aldığı oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Kdz. Ereğli	Safranbolu	Toplam
VI. Ara Seçim	83	167	176	124	161	711
VII. Dönem	112	179	191	127	181	790

Kaynak: TBMM A., SM., 1167-1-7, 28.02.1943; TBMM A., SM., 1167-1-6, 15.05.1940.

2.7. Hüsamettin Okan

Hüsamettin Okan, 1881 yılında İzmir'in Menemen ilçesinde doğmuştur. Hüsamettin Okan'ın babası Ahmet, annesi ise Ülfet Hanımdır. Hüsamettin Okan, Askeri tıbbiyeden diş hekimi olarak mezun olmuştur. Okan, Fransızca ve az düzeyde Almanca bilmekteydi. Bir dönem Kaymakamlık görevinde de bulunan Hüsamettin Okan sırasıyla eczacı mülazımlığı, diş hekimliği ve Ankara Askeri Diş Müessesesi Müdürlüğü yapmıştır. 28 Mart 1939 tarihinde yapılan seçimlerde toplam 761 oy alarak VI. Dönem Zonguldak milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan Hüsamettin Okan 24 Şubat 1940 tarihinde vefat etmiştir(TBMM A., HT., Sicil No: 419, Ek: 1-6; TBMM A., HT., Sicil No: 996, Ek: 1-6; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 389).

Tablo 28: Hüsamettin Okan'ın 1939 Yılı Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Kdz. Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
VI. Dönem	96	181	132	165	187	761

Kaynak: TBMM Arşivi, SM, Hüsamettin Okan, 28/03/1939.

2.8. Yusuf Ziya Özenci

Yusuf Ziya Özenci 1875 yılında Tuna kıyısında bulunan Hırsuva kazasında doğmuştur. Babası Murtaza, annesi Feride Hanım'dır. Yusuf Ziya Özenci'nin ailesi 93 Osmanlı-Rus Harbinden sonra Bartın'a yerleşmiştir. Özenci, ilk ve ortaokul öğrenimini Bartın'da tamamlamıştır. Ardından 1895 yılında Heybeliada Bahriye Okulundan Makine Mühendisi olarak mezun olmuştur. İngilizce bilen Özenci, Meşrutiyet Dönemine kadar Makine Resimhane ve Bahriye Nezareti Maiyet Fen Memuru olarak çalışmıştır. Meşrutiyetle birlikte; Donanma Heyeti İslâhiye'sinde, çeşitli komisyon üyeliklerinde çalışmış, ayrıca Nezaret Tedrisat Müfettişliği görevinde de bulunmuştur. Ayrıca Meşrutiyet döneminde iki dönem

Bolu Mebusluğu da yapmıştır. Yusuf Ziya Özenci, Bartın Bölgesi Kuvayı Milliye Teşkilatı üyeliği ve başkanlığı, Karadeniz Orman İşletme Şirketi kurucu üyeliği, Zonguldak Genel Meclis ve Komisyon üyeliği, Zonguldak Bölgesi Ecnebi Kömür Şirketleri Devlet Murakıbbı gibi çeşitli görevlerde bulunmuştur. Maden Komiserliği İktisat Vekâleti, Ankara Deniz Fen Heyetinde çalışan Yusuf Ziya Özenci son olarak Denizbank İdare Meclisi azalığında bulunmuştur. Özenci II., VI. ve VII. dönem TBMM’de Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Evli ve dört çocuk babası olan Özenci, 10 Ocak 1951 tarihinde vefat etmiştir(TBMM A., HT., Sicil No: 644, Ek: 1-6; Cumhuriyet, 24 Mart 1939, s. 1; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939; TBMM A, HT., Sicil No: 645; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 460).

Tablo 29: Yusuf Ziya Özenci’nin VI. ve VII. dönem TBMM seçimlerinde Zonguldak’ta aldığı oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Safranbolu	Toplam
VI. Dönem	96	181	187	132	165	761
VII. Dönem	108	180	191	127	181	787

Kaynak: TBMM Arşivi, SM., Yusuf Ziya Özenci, 28/03/1939; TBMM Arşivi, SM., Yusuf Ziya Özenci, 28/02/1943.

2.9. Halil Türkmen

Halil Türkmen, 1883 yılında Sivas’ın Kervan kazasının Kabun köyünde doğmuştur. Halil Türkmen’in babası Tavusioğullarından Ahmet, annesi ise Emine Hanım’dır. Babasının asker olması nedeniyle eğitim hayatını çeşitli illerde devam ettirmiştir. Halil Türkmen, 1904 yılı Nisan ayında Harp Okulu’ndan mezun olmuştur. Erkan-ı Harbiye öğrencisi iken çeşitli sebeplerden dolayı Şam’a gönderilmiş oradan da Maan ve Elkaba yöresine geçmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul’a gelerek Erkan-ı Harbiye’ye tekrar başlamış fakat devam edememiştir. Halil Türkmen sırasıyla 1911 yılında Irak’ta yüzbaşı, 1915 yılında İstanbul’da Örfiyye Divan-ı Harp Üyeliği, Soruşturma Heyeti Başkanlığı ve 1917 yılında Suriye Polis Müdürlüğü, İstanbul Polis Müdürlüğü I. Şube Müdür Muavinliği görevlerinde bulunmuştur. Türkmen, Mondros Ateşkes’inden önce ise İaşe Nezareti İhtiyacatı Askeriyye Müdür Muavinliği, Milli Mücadeleden sonra ise 1920 yılında Bolu, 1921 yılında Aydın, Üsküdar ve Kocaeli Mutasarrıflığı yapmıştır. Halil Türkmen, II.-III.-IV.-V.-VI. ve VII. dönemlerde TBMM

Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Ayrıca bir dönem CHP Genel Sekreterliğine de vekâleten bakmıştır. Evli ve dört çocuk babası olan Halil Türkmen 19 Aralık 1943 yılında vefat etmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-7; BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939; BCA, 490.1., 4.21.7, 08.07.1939; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 460).

Tablo 30: Halil Türkmen'in VI. Ve VII. Dönem Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
VI. Dönem	96	181	132	165	187	761
VII. Dönem	114	181	127	181	191	794

2.10. Mehmet Rıfat Vardar

Mehmet Rıfat Vardar 1883 yılında Köprülü'de doğmuştur. Babası Mahmut Vardar, annesi Fatma Hanımdır. Vardar, Mülkiye Mektebinden mezun olduktan sonra sırasıyla şu görevlerde bulunmuştur: 19 Ekim 1902-2 Temmuz 1905 Selanik Maiyet Memurluğu, 15 Temmuz 1905 -1907 Linfize Kaymakamlığı, 24 Eylül 1907-9 Ocak 1908 Linfize Kaymakamlığı, 21 Ocak 1908-15 Eylül 1908 Zihniye Kaymakamlığı, 28 Eylül 1908-8 Kasım 1909 Menlik Kaymakamlığı, 2 Aralık 1909-2 Ocak 1911 Avrathisar Kaymakamlığı, 5 Şubat 1911-31 Mart 1912 Linfize Kaymakamlığı, 31 Mart 1912-Eylül/Ekim 1912 Murakep Kaymakamlığı, 3 Haziran 1914-23 Eylül 1916 Haymana Kaymakamlığı, 4 Kasım 1916-12 Nisan 1919 Cide Kaymakamlığı, 27 Haziran 1922-18 Nisan 1923 Karaman Kaymakamlığı, 9 Mayıs 1923-5 Ocak 1926 Giresun Valiliği, 5 Ocak 1926-31 Ekim 1927 Ordu Valiliği ve III, IV, V, VI, VII. dönem TBMM'de Zonguldak milletvekili olarak görev yapmıştır. Evli ve üç çocuk babası olan Mehmet Rıfat Vardar 5 Haziran 1948 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 423, Ek: 1-6; BCA, 30.10., 76. 499. 11, 03.04.1939; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 460; Kömür, 8 Haziran 1948: 1; Cumhuriyet, 7 Haziran 1948: 2; TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-6).

Tablo 31: Mehmet Rifat Vardar'ın VI. ve VII. Dönem Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
VI. Dönem	96	181	132	165	187	761
VII. Dönem	79	48	0	181	180	488

Kaynak: TBMM Arşivi, SM., Mehmet Rifat Vardar, 28/03/1939; TBMM Arşivi, SM., Mehmet Rifat Vardar, 28/02/1943.

2.11. İbrahim Rebi Barkın

İbrahim Rebi Barkın, 1899 yılında İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. Babası Ahmet Hikmet Barkın annesi Ayşe Behice'dir. Barkın, Frankfurt Main Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra doktora eğitimini Frankfurt Üniversitesi'nde yapmış, Kabil Üniversitesi'nde çalıştığı dönemde ise Profesör unvanını almıştır. Askerliğini 43. Süvari Alayı Hâkimi olarak on dokuz ay yapmıştır. Farsça, Fransızca ve Almanca bilen Barkın, Gureba-i Müslimin Hastanesi enfeksiyon hastalıkları, servis asistanlığı ve tıp fakültesi dahiliye ve poliklinik asistanlığı yapmıştır. Ardından Sağlık Bakanlığı sıtma ve frengi mücadeleleri uzmanlığı, sosyal hastalıklar şubesi uzmanlığı, İstanbul akıl hastalıkları dâhiliye uzmanlığı yapmıştır. Barkın, 1932 yılında iki arkadaşı ile birlikte Afganistan'da tıp fakültesi kurmuştur. Sağlık Bakanlığı bulaşıcı ve hastalıklar şubesi uzmanlığı ise Barkın'ın seçimden önceki son memuriyetidir. 31 Mart 1944 Cuma günü CHP tarafından Zonguldak milletvekilliğine aday gösterilmiştir. Aday olarak gösterilen Barkın, 2 Nisan Pazar günü milletvekili seçilmiştir. 3 Nisan 1944 tarihinde VII. dönem ara seçimlerinde Zonguldak milletvekili olarak göreve başlamıştır. Türkiye'nin ilk çağdaş tıp kitaplarını Farsça olarak yazan Barkın'ın yazmış olduğu bazı eserler; Emrazı İntaniye ve Emrazı Dâhiliye olup bu kitaplar resimli ve şekilli olarak Kabil de basılmıştır. Bir çocuk babası olan Barkın, 23 Mart 1974 tarihinde vefat etmiştir(TBMM A., HT., Sicil No: 1327, Ek: 1-7; TBMM Albümü (1920-2010) I, 2010: 459; Zonguldak, 8 Nisan 1944: 1).

Tablo 32: İbrahim Rebi Barkın'ın 1944 yılı seçiminde Zonguldak'ta aldığı oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Toplam
VII. Ara Dönem	114	180	108	172	185	759

Kaynak: TBMM Arşivi, SM., İbrahim Rebi Barkın, 03/04/1944.

2.12. Ahmet Nuri Gürel

Ahmet Nuri Gürel, 1893 yılında Selanik-Doyran'da doğmuştur. Gürel'in babası Hacı İzzet Gürel annesi ise Sıdika Hanımdır. Ahmet Nuri Gürel İstanbul Öğretmen Okulundan mezun olduktan sonra sırasıyla 14 Eylül 1916-18 Ağustos 1920 tarihleri arasında Kütahya Reşadiye Numune Okulunda öğretmenlik, müdür yardımcılığı ve müdürlük yapmıştır. Ayrıca öğretmen okulunda da beden eğitimi öğretmenliği yapmıştır. 18 Ağustos 1920 ile 31 Aralık 1924 tarihleri arasında Zonguldak Maden Kömür Ocakları Müdürlüğü, İktisat Ocakları Mesul Müdürlüğü ve muhasebeciliği yapmıştır. Gürel, Türk Ocağı'nın Zonguldak şubesinin kuruluşundan sonuna kadar muhasip ve veznedar olarak görev yapmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyeti as başkanlığı sonra dört yıl boyunca Türk Hava Kurumu Zonguldak şubesi idare heyeti başkanlığı görevinde bulunmuştur. Beş yıl çeşitli vilayetlerde belediye meclis azalığı ve on yıl Zonguldak İl Daimî Encümenliği ve Umumi Meclis azalığı yapmış, bununla birlikte Zonguldak Halkevi başkanlığı görevini de yürütmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi'ne Zonguldak'ta 9 üye numarasıyla kayıt olmuştur. Beş yıl merkez kazası idare heyetinde muhasip ve veznedar, dört yıl aynı heyetin reisi olarak hizmet etmiştir. 28 Şubat 1943 tarihinde VII. dönem ve 23 Temmuz 1946 tarihinde VIII. dönem TBMM'de Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Evli ve dört çocuk babası olan Ahmet Nuri Gürel 4 Mayıs 1965 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1328, Ek: 1-7; TBMM Arşivi, HT., Sicil No: 1301; TBMM Albümü(1920-2010) I, 2010: 538; Cumhuriyet, 5 Mayıs 1965: 2).

Tablo 33: Ahmet Nuri Gürel'in 1943 Ve 1946 Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Devrek	Çaycuma	Ulus	Safranbolu	Toplam
VII. Dönem	113	178	191	127	181	-	-	790
VIII. Dönem	15647	3641	11476	20156	11037	12711	7853	82521

Kaynak: TBMM A. SM. Ahmet Nuri Gürel, 1328-1-7, 15.03.1943; TBMM A. SM. Ahmet Nuri Gürel, 1328-1-8, 26.08.1946.

2.13. Ali Rıza İncealemdaroğlu

Ali Rıza İncealemdaroğlu 1905 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Halil İncealemdaroğlu ve annesi Emire Hanımdır. Babası Halil Bey, 1926 yılında Zonguldak vilayet meclisi kararıyla Gazi Mustafa Kemal'i Zonguldak'a davet eden heyetin içinde yer almış şehrin ileri gelenleri arasındadır (Namal, 2010: 29; Namal, 2012: 397). Ali Rıza Bey aslen Bartınlı olup evlendikten sonra Zonguldak'a yerleşmiştir. İncealemdaroğlu, Bartın Lisesi ve Galatasaray Lisesi'nde ikişer yıl eğitim almış ancak sağlık sorunları nedeniyle eğitimine devam edememiştir. Bu nedenle düşük düzeyde Fransızca bilmektedir (TBMM A., HT, Kutu No: 1329-17).

İncealemdaroğlu İzmir ve Bartın'da kerestecilik, tüccarlık ve matbaacılık, Zonguldak'ta otomobil bayiliği yapmıştır. Aynı zamanda Amerikan mallarının satışıyla da uğraşmıştır. "Akbal" ve "Pınar" isimli vapurların ve "Zonguldak" isimli deniz motorunun armatörlüğünü yapmıştır. Milli Mücadele yıllarında babasından kalma yelkenli ve motorlu araçlarla ordunun ihtiyacı olan malzemeleri çeşitli limanlara ulaştırmıştır. 1928 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne 236. üye numarasıyla kaydolmuş, Güzelyalı bucak idare kurulu, İzmir Ticaret ve Sanayi Odası ve çeşitli komisyonlarda parti üyesi olarak görev almıştır. 1940 yılında Zonguldak il idare kurulu üyeliğini 1942 yılında ise bu kurulun başkanlığını yapmıştır (TBMM A., Hal Tercümesi, Kutu No: 1329-17).

Ali Rıza İncealemdaroğlu, Zonguldak'ta 1942-1948 yılları arasında yayınlanan "Yeni Zonguldak", "Ocak" gazetesi ve "Bucak" dergisinin sermayedarlığını üstlenmiş aynı zamanda başyazarlığını yapmıştır. İncealemdaroğlu, babasının kurduğu, merkezi İstanbul'da bulunan Karadeniz Orman İşletmesi'nin yönetiminde de görev almıştır (TBMM A., HT, Kutu No: 1329-17). İncealemdaroğlu Zonguldak Milletvekili Hasan Karabacak'ın 14 Şubat 1945 tarihinde Zonguldak'ta vefatı üzerine boşalan milletvekilliği için VII dönem ara seçimde yapılan seçim sonrasında milletvekili seçilmiştir. (BCA, 30.10.76.505.14., 20.06.1946). İncealemdaroğlu daha sonra VIII. dönem CHP'den, IX. dönem DP'den TBMM'de Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Evli ve üç çocuk babası olan İncealemdaroğlu, 19 Haziran 1977 tarihinde vefat etmiştir (TBMM Albümü, 1920-2010, C.1 : 534).

Tablo 34: Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun Seçimlerde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Safranbolu	Ulus	Çaycuma	Toplam
VII.Ara Dönem	41	92	1	2	95	44	61	336
VIII. Dönem	15588	4145	11544	20142	11339	7853	12732	83343

Kaynak: TBMM A. SM.1329-1-7, 18.06.1945; TBMM A., SM.,1329-1-8,23.07.1946.

2.14. Şerafettin Haki Tansan

1890 yılında İstanbul'da doğan Şerafettin Haki Tansan'ın babası Süleyman Tansan annesi ise Nadire Hanım'dır. Ortaokul mezunu olan Tansan, Mülga Harbiye Nezareti'nde kâtip olarak göreve başlamıştır. Çeşitli tarihlerde terfi alarak görev değişiklikleri yapmış, 13 yıllık kâtiplik hizmetinden sonra son görev yeri olan Levazımatı Umumiye ikinci sınıf kâtipliğinden istifa ederek ayrılmıştır. Bir müddet serbest çalıştıktan sonra 1927 yılında İzmir Bilgi Matbaacılık Anonim Şirketi Müdürlüğüne atanmıştır. Yaklaşık 14 ay süren görevinden hastalığı sebebiyle ayrılmıştır. 1932 yılı Mart ayına kadar çeşitli mübadele komisyonlarında görev yapmış ardından Zonguldak Amele Birliği Muhasebeciliği'ne atanmış ve 11 yıl bu vazifede kalmıştır. Tansan, 28 Şubat 1943 tarihinde VII. dönem TBMM'de Zonguldak milletvekilliği görevine başlamıştır (TBMM A., HT., Sicil No: 1330, Ek: 1-7). Evli ve üç çocuk babası olan Şerafettin Tansan, 2 Temmuz 1956 tarihinde vefat etmiştir (TBMM Arşivi, Milletvekili Hal Tercümeleri, Şeref Tansan, Sicil No:1302, 7. Dönem; TBMM Arşivi, Seçim Mazbataları, Şeref Tansan, 7. Dönem, 28.02.1943; TBMM Albümü(1920-2010),C.1, 2010: 460).

Tablo 35: Şerafettin Haki Tansan'ın 1943 Yılı Seçimlerinde Zonguldak'ta Aldığı Oylar.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Safranbolu	Toplam
VII. Dönem	84	149	175	127	180	715

Kaynak: TBMM A., SM., 1330-1-7, 28 Şubat 1943.

2.15. İsmail Ergener

1892 yılında İstanbul Kadıköy'de doğan İsmail Ergener'in babası Mehmet Necmettin annesi ise Habibe Hanım'dır. Kadıköy Darülrifan Hususi

ortaokulundan mezun olan Ergener, İstanbul Eytam İdaresi muhasebe memurluğu ve Evkaf Nezareti Nukudu Mevkufe Müdüriyeti ifrazat memuriyeti görevinde bulunmuştur. Ergener, Zonguldak'ta maden ocakları muhasebeciliği, Kasaplarla maden ocağı muhasebeciliği ve İş Bankası İhsaniye ocakları muhasebeciliği ile 271/22 numaralı ocağın mesul müdürü olarak çalışmıştır. Ergener sonrasında bu ocakları kiralayarak üretimi 30 tondan 500-600 tona çıkarmıştır. İsmail Ergener, Kozlu Belediyesi, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Hava Kurumu Şube Başkanlıklarında da görev yapmıştır. 1928 Şubat'ında Cumhuriyet Halk Partisinin ilk teşkilatında Kozlu Mahalle Ocağına 2. sıradan kaydedilmiştir. Bu tarihten 1940 senesine kadar Kozlu Bucağı İdare Hukuku Başkanlığı'nı, 1939'dan 1945 yılına kadar Kozlu Halkevi Başkanlığı'nı 1940'dan 1945 senesine kadar İl Kurulu üyeliğini 1945'den sonra ise il idare kurulu başkanlığını yürütmüştür. İsmail Ergener, 23 Temmuz 1946 tarihinde VIII. dönem TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak seçilmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1530, 1-8).

Tablo 36: İsmail Ergener'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Aday	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Çaycuma	Ulus	Safranbolu	Toplam
VIII. Dönem	15635	3619	11542	20159	12725	7851	10903	82434

Kaynak: TBMM A, S M, İsmail Ergener, 8. Dönem, 23/07/1946.

Evli ve beş çocuk babası olan İsmail Ergener, 31 Ağustos 1961 tarihinde vefat etmiştir (TBMM Arşivi, Milletvekili Hal Tercümeleleri, İsmail Ergener, Sicil No:1504,8. Dönem; TBMM Arşivi, Seçim Mazbataları, İsmail Ergener, 8. Dönem (23/07/1946); TBMM Albümü(1920-2010), C. 1, 2010: 534).

2.16. Sabri Koçer

Sabri Koçer, 1909 yılında Zonguldak'ın Kozlu ilçesinde doğmuştur. Sabri Koçer'in babası Dursun, annesi Sıdıka Hanım'dır. İlkokul mezunu olan Sabri Koçer bütün akrabaları gibi madencilik mesleğini seçmiş ve 14 yaşından itibaren madenlerde çalışmaya başlamıştır. Koçer, sırasıyla küfecilik, arabacılık, kazmacı yedeği ve kazmacı çavuşu olarak çalışmıştır. Son olarak Başçavuşluk yapmış ve bu görevinden de Baş Madencilğe yükselmiştir. 1931 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Kozlu Mahalle Ocağına 136 no ile kayıt edilen Sabri Koçer, Kozlu bucağı İdare Kurulu üyeliği yapmıştır. 1936 yılında Amele Birliği İdare Kurulu

üyeliğinde bulunmuştur. 1939 senesinde Kozlu Halkevi Köycülük Komitesi Başkanlığı yapmıştır. Koçer, 1940 yılında Kozlu Belediye Meclis üyeliği görevinde yer almıştır. Çocuk Esirgeme Kurulu Muhasip üyeliği yapmıştır. Maden İşçileri Sendikası Kurucu üyesi olan Koçer, İş Kanuna göre Kozlu Bölgesi İşçi Sorumluluğunu da üstlenmiştir. Milletvekili seçilmeden önceki son görevi Merkez İlçe CHP İdare Kurulu üyeliğidir. Sabri Koçer 1946 yılında 82.210 oy alarak VIII. dönem TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak seçilmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1531, 1-8).

Tablo 37: Sabri Koçer'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Ereğli	Safranbolu	Devrek	Ulus	Toplam
VIII. Dönem	15593	3620	20148	10851	11488	7849	82210

Kaynak: TBMM A, SM, Sabri Koçer, 8. Dönem, 23.07.1946.

Bekar olan Sabri Koçer 9 Mayıs 1995 tarihinde vefat etmiştir (TBMM Arşivi, Milletvekili Hal Tercümeleleri, Sabri Koçer, Sicil No:1505, 8. Dönem; TBMM Arşivi, Seçim Mazbataları, Sabri Koçer, 8. Dönem, 23.07.1946; TBMM Albümü(1920-2010), C.1, 2010: 534; Cumhuriyet, 13.08.1946: 1).

2.17. Naim Kromer

Naim Kromer 1899 yılında İstanbul'da doğmuştur. Naim Kromer'in babası Sait Hikmet, annesi ise Fatma Hanımdır. Kromer, lise eğitimini ve maden stajlarının önemli kısmını Almanya'da, yüksek tahsilini ise Zonguldak Yüksek Maden Mühendisliği Fakültesi'nde tamamlamıştır. Kromer, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Kromer, milletvekilliği görevinden önce sırasıyla Zonguldak maden havzasında Mühendis, Türk Maadin Şirketi Doğar'dı madenlerinde Mes'ul Müdür, Ergani Bakır Türk A.Ş. İdare Meclisinde Murahhas (seçilmiş) üye, Etibank Metal Şubesi'nde Müdür ve son olarak Eti Bakır Maden Umum İşletmeler Daire Başkanı görevlerinde bulunmuştur. Naim Kromer siyasete 1946 yılında 8. dönem TBMM'ye Zonguldak milletvekili olarak girmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1532: 1-8).

Tablo 38: Naim Kromer'in 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Çaycuma	Ulus	Safranbolu	Toplam
VIII. Dönem	15582	3624	11485	20153	12658	7851	10863	82216

Kaynak: TBMM A, SM, Naim Kromer, 8. Dönem, 23.07.1946.

Evli, bir çocuk babası olan Naim Kromer 2 Nisan 1973 tarihinde vefat etmiştir (TBMM Arşivi, Milletvekili Hal Tercümeleleri, Naim Kromer, Sicil No:1506, 8. Dönem; TBMM Arşivi, Seçim Mazbataları, Naim Kromer, 8. Dönem, 23.07.1946; TBMM Albümü(1920-2010), C.1, 2010: 535).

2.18. Orhan Seyfi Orhon

Orhan Seyfi Orhon, 1889 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Mehmet Emin Orhon, annesi ise Nimet Hanımdır. İlk ve orta öğrenimini İstanbul Beylerbeyi Ortaokulun'da yükseköğrenimini ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra bürokrasideki ilk görevi Meclis-i Mebusan Muamelat-ı Kanuniye Kalemligi ile başlamıştır. Meclis kapatılınca yazarlık, yayın ve dağıtım işleriyle ilgilenen Orhan Seyfi Orhon birçok yazı, deneme, hikâye ve fikir yazıları kaleme almıştır. 1933 yılında Erenköy Kız Lisesi'nde Edebiyat öğretmenliği ardından Harp Akademisi ve Harbiye Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği görevinde de bulunan Orhon'un sivil yazarlık ve neşriyatçılık dönemlerinde kaleme aldığı eserler, yayına hazırladığı ve yayına hazırlanmasında katkıda bulunduğu dergi ve gazeteler sırasıyla: Akbaba, Kalem, Resimli Dünya, Güneş, Çınaraltı, Yeniçağ, Hıyaban Dergisi dir. Orhon'un öykü, hikâye ve denemeleri: Peri Kızıyla Çoban, Fırtına ve Kar, Fiskeler, O Beyaz Bir Kuştu, Kulaktan Kulağa, Dün Bugün Yarın, Çocuk Adam dır. Siyasi yazılarıyla katkıda bulunduğu yayın kuruluşları: Milliyet, Haber, Tasvir, Cumhuriyet, Ulus, Türk Yurdu, Ankara Akşam Haberi, Büyük Mecmua, Yarın Dergisi, Havadis'tir. 1945 yılında CHP yararına faaliyette bulunan "Memleket" isimli gündelik ve siyasi olayları içeren bir derginin çıkartılması konusunda partiden destek istemiştir. Bu dergi Orhon'un siyasete geçişinin ilk sinyallerinden biri olmuştur. Orhon İstanbul Lisesi edebiyat öğretmenliği yaptığı ve CHP Büyük Ada İdare Kurulu üyesi olduğu dönemde 1946 yılında yapılan seçimler de Zonguldak milletvekilliğine seçilmiştir. Bu seçimde 81.813 oy alarak

8. Dönem Zonguldak milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1533: 1-8).

Tablo 39: Orhan Seyfi Orhon'un 1946 Yılı Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Çaycuma	Devrek	Ereğli	Safranbolu	Ulus	Toplam
VIII. Dönem	15476	3405	12691	10241	21144	10863	7851	81813

Kaynak: TBMM A., SM., 1533-1-8, 23.07.1946.

Evli ve bir çocuk babası olan Orhan Seyfi Orhon 22 Ağustos 1972 tarihinde vefat etmiştir (TBMM A, HT, Sicil No:1507; TBMM A, SM, Orhan Seyfi Orhon, 8. Dönem, 23.07.1946; TBMM Albümü, C.1, 2010: 535; BCA, 30.01,131.852.4, 05.08.1958; BCA, 490. 01, 1344.463.04, 24.12.1945; Ocak, 23.07. 1946: 1; Cumhuriyet, 23.08. 1972: 1).

2.19. Nuri Tarhan

1887 yılında Zonguldak'ın Devrek ilçesinde doğan Nuri Tarhan'ın babası Halil Tarhan, annesi ise Bahriye Hanımdır. İlkokulu ve ortaokulu Devrek'te tamamlayan Nuri Tarhan, zirai ve ticari faaliyetler ile uğraşmak için çalışma hayatına atılmıştır. 1928 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılan Tarhan, 5 defa Devrek Belediye Başkanlığına seçilmiş ve çeşitli aralıklarla CHP Devrek İlçe ve Türk Ocakları Şube Başkanlıkları görevlerinde bulunmuştur. Nuri Tarhan, 23 Temmuz 1946 tarihinde VIII. dönem TBMM'de Zonguldak milletvekilliği görevine seçilmiştir (TBMM A., HT., Sicil No: 1534: 1-8; Cumhuriyet, 13.08.1946: 1).

Tablo 40: Nuri Tarhan'ın 1946 Seçimlerinde Aldığı Oy Sayısı.

Dönem	Merkez	Bartın	Devrek	Ereğli	Çaycuma	Ulus	Safranbolu	Toplam
VIII. Dönem	15305	3615	11919	20148	8935	7851	10825	78598

Kaynak: TBMM A., SM., 1330-1-7, 28.02.1943.

Evli ve dört çocuk babası olan Nuri Tarhan 20 Mart 1950 tarihinde vefat etmiştir (TBMM A, HT, Nuri Tarhan, Sicil No:1508; TBMM A, SM, 8. Dönem, Nuri Tarhan, 23.07.1946; TBMM Albümü(1920-2010), 2010: 535; BCA, 30.10., 77.509.14, 28.03.1950, Ek: 4).

3. 1939-1950 DÖNEMDE ZONGULDAK MİLLETVEKİLLERİNİN TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ

1939-1950 yılları arasındaki dönemde TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemlerinde görev yapan on dokuz Zonguldak milletvekilinin bir kısmı parlamentoda aktif olarak çalışmış olmasına karşın bir kısmı ise hiçbir aktivitede bulunmamıştır. Bu dönemde TBMM'deki Zonguldak milletvekillerinin parlamento faaliyetlerine baktığımızda toplam on dokuz milletvekilinin on birinin aktif olarak çalışmış olduğu görülür. Bu durum sekiz Zonguldak milletvekilinin herhangi bir parlamento faaliyetine katılmadığını göstermektedir. Çalışmamızın bu bölümünde parlamentoda kanun teklifi, söz ve soru önergesi ve diğer faaliyetlere aktif olarak katılan on bir Zonguldak milletvekilinin faaliyetleri ele alınacaktır.

3.1. Şinasi Devrin'in TBMM'deki Faaliyetleri

Zonguldak milletvekili Şinasi Devrin VI., VII. ve VIII. dönem TBMM'de görev yapan çalışkan milletvekillerinden birisidir. Öyle ki TBMM Zabıt Cerideleri incelendiğinde birçok defa mecliste söz aldığı görülmektedir. Bu bağlamda 28 Mayıs 1943 tarihli TBMM'nin 30. Birleşiminde Zonguldak milletvekili Şinasi Devrin'in kibrit ve çakmak tekeli işletme imtiyazının kaldırılmasına ve bu tekelin işletilmesi için muvakkat bir idare kurulmasına dair kanun münasebetiyle sözlerinde şunları söylemiştir:

“İki madde de yer alan kibrit ve çakmak inhisarının işletilmesi için 1943 malî yılı sonuna kadar faaliyette bulunmak üzere hükmi şahsiyeti haiz ve Gümrük ve inhisarlar vekâletine bağlı muvakkat bir idare kurulur. Muvakkat idarenin idare ve hesap usulleri ve kadroları Gümrük ve inhisarlar vekâletince tespit edilir. Müdür ve kadroya dâhil memurlar bu vekâletçe tâyin olunur. Memurları hakkında memurun muhakemat, maaş ve teadül 'kanuni arı hükümleri tatbik olunmaz. Mezkûr idarenin muameleleri muhasebe-i umumiye ve Artırma eksiltme kanunu hükümlerine tabi olmaz. Mallarına ika olunan zararlarda Devlet mallarına karşı işlenen suçlara ait hükümler cari olur. Bu idarenin 1943 malî yılı sonunda tanzim edilecek bilançosu hakkında 1660 sayılı kanunun 8 ve 10. maddeleri hükümleri

tatbik olunur. Muvakkat idare bu kanunda sarahat olmayan hallerde hususi, müessesat ahkâm ve kavaidine tâbidir (TBMM ZC, D.7, C.2, 28.05.1943: 325)."

Bu kanun için ikinci maddede bir düzeltme icrasına lüzum gösterildiğini Maliye Vekâleti de Encümen de buna katıldığını vurgulamıştır. Bu itibarla ikinci maddenin tashihli şekilde Yüksek Heyetin tasvibine arz edilmesini istemiştir. İkinci fıkranın dördüncü satırında Memurları hakkında (Memurin muhakeme, maaş ye teadül kanunları hükümleri tatbik olunmaz. Mezkûr idarenin muameleleri Muhasebeci umumiye ve Artırma, eksiltme kanunu hükümlerine tabi olmaz) cümleleri yerine (Muvakkat idarenin bütün muamelelerinde ve istihdam edeceği memur ve müstahdemlere verilecek aylıkların tayin ve tespitinde kibrit ve çakmak inhisarını işletmiş olan şirket zamanında cari usul ve esasların tatbikine devam olunur.) - Muvakkat bir idare olması itibariyle malî sene sonuna kadar aynı usullerin devamını temin etmek içindir şeklinde açıklama yaparak, bu düzeltmeyi teklif olmak üzere arz ettiğini söylemiştir (TBMM ZC, D.7, C. 2, 28.05.1943: 325).

Şinasi Devrin TBMM'nin 13 Eylül 1946 tarihli 14. birleşiminde Matbuat Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair görüşlerini belirtmiştir. Devrin, konuşmasında bu kanun maddesi değişikliğinin özgürlükle alakalı olmadığını ve dünyanın her yerinde böyle maddelere ait düzenlemelerin yapıldığına dikkat çekerek İngiltere örneğini vermiştir. Bu madde değişikliğinde özgürlüklere zarar verilmediğini, bilakis değişikliğin demokratik bir eylem olduğunu vurgulamıştır. Devrin, konuşmasını Fransız Matbuat Kanunu'nun 19. maddesini okuyarak sürdürmüştür. Böylece bu maddenin basın hürriyetine, söz hürriyetine, tenkit hürriyetine zarar veren bir hüküm taşımadığının altını çizmiştir. Ayrıca maddeye yapılan "*hepsi*" kelimesinin ilavesinin de 266. maddeye uygun bir şekilde derecelendirilmekten ibaret olduğunu vurgulamıştır. Devrin, konuşmasını yalan neşriyatın bir ahlaki oluşum olduğu ve bunun hakkında cezai yaptırımın gereksiz olduğunu dile getirerek bitirmiştir (TBMM TD, D.8, C.1, 13.09.1945: 308-310).

13 Eylül 1946 tarihli TBMM'nin 14. Birleşimi'nde Şinasi Devrin "*15 ilçe kurulması hakkındaki kanun*" münasebetiyle ilgili sözlerinde İbrahim Rebi Barkın ve Abdullah Yayıoğlu'nun tek yargıçlı bazı ilçelerde adalet teşkilatında

sıkıntılar olduğu söylemini kabul etmiş ve bu durumun çözülmesi için yeni tedbirlerin alınması gerektiğine ihtiyaç gördüğünü belirtmiştir. Tek yargıcın bazı ilçe merkezlerinde sıkıntılar oluşturduğu, bunun içinde asliye teşkilatı projesiyle düzelirse bu gibi sorunların ortadan kalkacağını açıklamıştır (TBMM TD, D. 8, C. 6, 06.06.1947: 80-81).

26 Haziran 1947 tarihli TBMM'nin 11. Birleşimde Adalet Bakanı Şinasi Devrin, Seyhan Milletvekili Ahmet Remzi Yüregir'in inkılâp ve rejim aleyhinde yapılan neşriyat hakkında Adalet, Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarından sözlü sorusu münasebetiyle yaptığı konuşmasına şöyle başlar:

“Seyhan Milletvekili sayın arkadaşım Remzi Yüregir tarafından verilen sorunun Adalet Bakanlığını ilgilendiren kısmı kanunun ceza tehdidi altında menetmiş olduğu fiillerin işlenmesi halinde yapılan takibata taallük etmektedir. Önerge mevzuunu teşkil eden hususlar Ceza Kanununun 163. Matbuat Kanununun 40. ve 677 numaralı Kanunun birinci maddeleriyle ceza müeyyidesi altına alınmıştır. 163. maddenin ilk fıkrasında aynen: Dini ve dinî hissiyatı veya dinen mukaddes tanılan şeyleri alet ederek her ne suret ve sıfatla olursa olsun Devletin emniyetini ihlâl edebilecek harekete halkı teşvik veya bu bapta cemiyet teşkil edenler teşvikat ve teşkilâtın bir gûna fiilî eseri çıkmamış olsa bile muvakkat ağır hapse mahkûm olurlar denilmektedir. Bu maddenin ihtiva ettiği suç unsurları şunlardır:

- 1 — *Dini ve dinî hissiyatı veya dinen mukaddes tanılan şeyleri alet etmek,*
- 2 — *Bu suretle Devletin emniyetini ihlâl edebilecek harekete halkı teşvik etmek veya bu bapta, cemiyet kurmak.*

Görülüyor ki, takibat cihazının bu maddeye tevfikân harekete geçebilmek için aranan unsurlardan biri de bu nevi hareketlerin Devletin emniyetini ihlâl edebilecek bir unsuru ihtiva etmesidir. Matbuat Kanununun 40. maddesinde ise padişahlık ve hilafetçilik yolunda yapılan neşriyat altı aydan 3 seneye kadar ağır hapis cezası müeyyidesi altındadır. Bundan başka aynı mevzuata temas eden 677 sayılı Kanunun birinci maddesinde ailemum tarikatlar şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyüçülük, gaipten haber vermek ve murada kavuşturmak maksadıyla nüshacılık gibi unvan ve sıfatların istimali ve bu unvan ve sıfatlara ait hizmet ifa ve kisve iktisabı menedilmiş, bu memnuiyete muhalif hareket edenlerle tekke ve zaviye açanlar veya tarikat ayini icrasına mahsus olarak muvakkaten olsa bile yer verenler üç aydan eksik olmamak üzere hapis ve 50 liradan aşağı olmamak üzere para cezasıyla cezalandırılmışlardır. Adalet cihazı kanunun ceza tahdidi altında menetmiş olduğu herhangi bir fiilin işlenmesi veya buna teşebbüs edilmesi halinde harekete geçer. Kanuni unsurlarını yukarıda arz ettiğim suçlar, Devletin emniyet ve selâmetine taallük eden bütün suçlar gibi Cumhuriyet savcıları tarafından hassasiyetle takip edilmektedir. 1947 yılı içinde mahkemelere intikal eden 677 sayılı Kanunun şümüliüne dâhil suçlarla Arapça ezan ve kamet okuma fiillerinin de istatistiğini arz etmekte fayda vardır. Bu arz etmiş olduğum 677 sayılı Kanuna muhalefet suçu 89 olup, bunlardan 6'sı falcılık, 15'i nüshacılık, 2'si tekke açmak, 5'i tarikat ayini yapmak, 29'u üfürükçülük, 3'ü büyüçülük, 1'i dervişlik, 2'si türbedarlık, 2'si seyitlik, 3'ü tarikatçılık, 1'i Arapça kamet okumak, 1'i Arapça ezan okumak. Suçlarıdır” diye açıklamada bulunmuştur (TBMM TD, D. 8, C. 7, 26.06.1947: 210-211).

Şinasi Devrin, 4 Haziran 1947 tarihli TBMM'nin 68. Birleşiminde Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki sözlerinde ise milletvekilliği hakkındaki hükümlerin iç tüzükte belirtildiği şekilde işleyeceği, eğer orada da yargıya intikal eden ve dava açılmış bir vaziyette ise milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasının gerektiğini dile getirmiştir(TBMM TD, D. 8, C. 6, 04.06.1947: 16-17).

7 Haziran 1949 tarihli TBMM'nin 2. Birleşiminde Zonguldak milletvekili Şinasi Devrin'in milletvekilliğinden çekilmesine dair önergesinde şu sözlerle duygularını dile getirmiştir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Varşova Büyük Elçiliğine tayinim sebebiyle milletvekilliğinden çekiliyorum. Uzun yıllar aralarında bulunmak şerefini kazandığım güzide arkadaşlarımdan ayrılırken bu yıllara ait hâtıraların müstesna bir değer taşıdığını arz eder Büyük Meclisin mümtaz Başkan ve Sayın Üyelerine derin saygılarımı sunarım 20 Haziran 1949” (TBMM ZC, D. 8, C. 21, 07.06.1949: 16).

Zonguldak milletvekili Şinasi Devrin üç dönem TBMM'de milletvekilliği yapan ve yoğun çalışmalarda bulunan bir milletvekili olduğu TBMM Zabıt Ceridelerine de yansımıştır. TBMM'de Adalet bakanlığı yapması dolayısıyla da birçok soru önergesine cevap vermiştir. Ancak Şinasi Devrin'in seçim çevresiyle ilgili konulardan daha çok ulusal meseleler hakkında faaliyette bulunduğu da anlaşılmaktadır.

3.2. İbrahim Rebiî Barkın'ın TBMM'deki Faaliyetleri

İbrahim Rebiî Barkın, VII. Dönem (1943-1946) TBMM'de Zonguldak milletvekili olarak görev yapmıştır. Barkın, bir dönem Zonguldak milletvekilliği yapmış olmasına karşın birçok defa milletvekili seçilenlere göre daha aktif olarak faaliyette bulunmuştur. İbrahim Rebiî Barkın, 19 Nisan 1944 yılı TBMM'nin 44. Birleşimde *“Toprak Mahsulleri Vergisi”* hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı açıklamada verginin 22. maddesinin prensip olarak yanlış uygulanan bir durum olduğuna dikkat çekmiştir. Köylü ürünü toplamadan yetkililerce ürünün tahmin edildiğini yine ürünü hasattan kısa bir süre önce ikinci kez yetkililerce tahmin edildiğini bildirmiştir. Yapılan tahminden sonra ürüne bir şey olursa bir sel dolu vs. bir zarar olursa ürünün köylünün üstünde kaldığını belirtmiştir. Ancak Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu'da verginin köylünün elde ettiği üründen alınabileceği belirtilmiştir. Kanun içinde böyle bir durumun olmadığını meclise sunarak bu durumda ne olacağının cevabının almak istemiştir (TBMM ZC, Ara D. 7, C. 9, 19.04.1944: 76-77).

Barkın, 30 Mayıs 1944 tarihli TBMM'nin 65. Birleşiminde Vakıflar Genel Müdürlüğü 1944 mali yılı bütçesi münasebeti ile sözlerinde vakfın devlet elinde olması nedeniyle önemli bir kurum olduğunu belirtmiştir. Çünkü vakfın kendi bütçesiyle milli varlığımızı tam anlamıyla korumaya yeteceği kanaatinde değildir. Atalarımızdan bize yadigâr kalan bu eserlerin titizlikle korunması gerektiğini belirtirken önemli bir nokta olan restorasyon meseleleri üzerinde durmuştur. Çok sık yapılan tamirler yüzünden eserlerin gerçek niteliğinin bozulduğunu söylemiş, buna örnek olarak da Üsküdar'daki Şemsi Paşa Camii minaresi kapısının restorasyondan sonra kibleye değil başka tarafa bakmasını göstermiştir (TBMM ZC, Ara D. 7, C. 10, 30.05.1944: 433-444).

Barkın, başka bir konuşmasında da tarihi eserlerin çevresinde yapılan çevre düzenlemelerinin eserin görünümüne engel olduğunu, çevrelerine ağaç dikimi ve duvar çekilmesinin eserin bütün ihtişamını aldığını dile getirmiştir. Örneğin resim çekmek istesen birisine ya ağaçların ya da duvarın engel olduğunu belirtmiştir. Dile getirdiği başka bir mesele de eserlerin resimlerini çekmek isteyenlerin polisler tarafından uyarılmasıdır. Resim çekebilmek için Vakıf Müdürlüğü'nden izin alınması zorunluluğunun yanlış olduğunu ve resmi işlemler yüzünden insanların rahat bir şekilde resim çekemediğini ifade etmiştir. Oysa Türkiye gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve pek çok eser barındıran bir ülkenin tanıtımında resimlerin önemli bir rolü olduğunu söylemiştir. Turistlerin birçok resim çekerek ve notlar alarak farklı dillerde eserleri meraklılara tanıtılmaları durumunda kültür propagandamızı yapmış olacağımızı vurgulamıştır (TBMM ZC, Ara D. 7, C. 10, 30.05.1944: 444).

Barkın, 17 Mayıs 1945 tarihli TBMM'nin 56. Birleşiminde “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” münasebetiyle yaptığı konuşmasında; tasarıda sunulmuş olan en esaslı hedefin yalnız çiftçiye arazi vermek olmadığını, bir çiftçi ailesine yetecek kadar araziye ve bu arazinin bütünlüğünü bir müddet koruma altına almak olduğunu dile getirmiştir. Bu bakımdan da önceki kanunlardan farklı olduğunu söylemiştir. Geçinmeye yetmeyecek düzeydeki bir arazi üzerinde çiftçilik yapmanın nasıl zor bir durum olduğunu herkesin bildiğini söyleyerek sözlerine devam etmiştir. İşletilen toprağın çiftçinin durumuna yetmediği durumlarda çiftçinin köyündeki işiyle gerektiği gibi meşgul olamadığını, geçimi

için şehirde iş bulmak zorunda kaldığını, bunun da çiftçinin toprağıyla yeterince ilgilenmesine engel olduğunu dile getirmiştir. Kol ve beden gücünü kullanarak iş pazarlarında hamallık gibi işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını söylemiştir. Köy ve şehir arasında ne köylü ne de şehirli olmadıklarına dikkat çekmiştir. Hatta şehirde iş bulamadıkları zamanlarda günlerce iş aramak için dolanmak zorunda kaldıklarını, bu esnada kazandıklarının çoğunu harcayarak köye çok az hasıla ile döndüklerini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra şehirde kaldıkları süre zarfında bedeni ve ahlakı hastalıklara, çeşitli enfeksiyonlara yakalandıklarına dikkat çekmiştir. %80'i çiftçi olan bir ülkede çiftçinin toprağına bağı olduğunu ve sahip çıkacağını söyleyerek köylüye geçimini karşılayacak toprağı verilmesi durumunda hem devletin hem de halkın bu durumdan karlı çıkacağını vurgulamıştır. Zirai kredi, iç iskân, sulama, ucuz maliyet, ulaştırma gibi sorunları meclis ve hükümetin el birliğı ile çözeceğini söylemiştir. Çekilen çilenin hayırlı bir çile olduğunu, çiftçiye tatmin edici bir arazi verilmesi durumunda çiftçinin toprağına bağı hale geleceğini ve herkesin mutlu olacağını vurgulamıştır (TBMM TD, D. 7, C.17, 17.05.1945: 142-144).

22 Mayıs 1945 tarihli TBMM'nin 59. Birleşimi'nde 1945 yılı 7 aylık Adalet Bakanlığı Bütçe münasebetiyle yapılan görüşmelerde Rebi Barkın, ceza evlerindeki sağlık durumuna değinmek için söz almıştır. Cezaevlerini gerek sağlık durumu gerek ceza evleri inşa vaziyeti ve mahkûmların durumlarının perişan olduğunu dile getirmiştir. Cezaevlerinin 1944 yılı ceza evlerinin yapı inşası için ayrılan paranın icra takip işlerine ayrılması nedeniyle tedavi ücretleri, ilaç ve diğer ihtiyaçlarının karşılığı olarak yaklaşık 65 bin lira gibi bir bütçenin nasıl karşılanacağını Adalet Bakanlığı'na soru olarak yöneltmiştir. Cezaevlerinin ve mahkûmların perişan olduğunu ve bunun için tedbirler alınması gerektiğine meclis konuşmasında dikkat çekmiştir(TBMM TD, D.7, C. 17, 22.05.1945: 263-264).

Barkın, 25 Mayıs 1945 tarihli TBMM'nin 62. Birleşimi'nde 1945 yılı 7 aylık Ekonomi Bakanlığı bütçesi ile ilgili sözlerinde iki hususta görüşlerini bildirmiştir. İlki İktisadi Devlet Teşekkülleri Umumi Heyeti, Devlet İktisadi Teşekküllerinin hesaplarını kontrol etmek için kurulmuş, ancak çalışmalarının verimsiz olması ve 5 aylık dönem sonrasında kurum kendi kendini geçersiz kılmış

ve görevini meclise bırakmıştır. Bu karar büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. Ancak hükümet 5 aylık süre içerisinde Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılması gereken teşkilat masraflarını karşılayacak bir şey göremediği için bu işlerin bir yıl daha uzamasından rahatsız olduğuna dikkat çekmiştir. İkinci mesele ise Karabük Fabrikası'nın kârsız çalışması nedeniyle ekonomik bir katkısının olmaması üzerinde durmuştur. Karabük Fabrikası'nın kârlı çalışabilmesi için demir çelik fabrikası kurulması gerektiğini öne sürmüştür, ayrıca demir merkezi olan Divriği ve kömür merkezi olan Zonguldak ilinin bağlantılı olması gerektiğini söylemiştir. Ancak yine de Karabük Fabrikası'nın kârlı çalışabileceği üzerinde şüpheleri vardır. Bu konuda meclisten Ekonomi Bakanlığı'na ricada bulunmuştur (TBMM TD, D. 7, C.17, 25.05.1945: 385-286).

2 Temmuz-15 Ağustos 1945 tarihli TBMM'nin 81. Birleşiminden 91. Birleşimine kadar ki oturumunda “*İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu*” münasebetiyle yaptığı konuşmasında Dr. Rebiî Barkın sigorta idaresinin herhangi bir gayrimenkul alabilmesi, bu gayrimenkulü gelir olarak gösterebilmesi için konuşulan kanunun 20. maddesinin C fırcasının kabulünü istemiştir. Bu maddenin kabulü ile bu idarenin devlet tahvili almasına engel olmadığını da vurgulamıştır (TBMM TD, D. 7, C. 19, 02.07.1945-15/08/1945: 70).

17 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 12. Birleşimi'nde 1946 yılı bütçesinin tümü hakkındaki sözlerinde Dr. Rebiî Barkın, II. Dünya Savaşı sonunda mecburi kalkınma planının hazırlanması gerektiğini vurgulayarak henüz yirmi yaşını doldurmamayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin korkunç bir savaşın ortasında kaldığını ve dört tarafının çevrildiğini söylemiştir. Savaşa girmemiş olmamızın bizim için büyük bir nimet olduğu fakat yine de bu savaştan olumsuz etkilendiğimizi söylemiştir. Barkın konuşmasının devamında planlı bir kalkınmanın sadece hükümete ait olmadığını, meclisin de büyük bir yük altında olduğunu vurgulamıştır. Birçok programda da geri kaldığını söylemiştir. Dünyada birçok şeyin değişim gösterdiğini, mesela İngiltere'de devletçiliğin başladığını, Fransa'da “*Banque de France*”ın devletleştirildiğini örnek vererek bu değişen şartlara göre de bizimde harp sonunda gireceğimiz yolu gösterecek bir yol haritası ve bunu oluşturacak bir kurumun kurulmasını önermiştir. Planlı bir kalkınmanın sadece hükümete ait olmadığını, meclisin de büyük bir yük altında

olduğunu vurgulamıştır. Eskiden devlet vazifesinin 4-5 olduğunu: Hudut müdafaa, vergilerin toplanması, asayişin temini gibi görevler iken şimdi ise devlet bünyesinin tamamıyla değişmiş çok başka bir şekil aldığına değinmiştir. İktisadi devlet modelini almanın mecburi olduğunu söylemiştir. Bunun için de kurulacak kurumun planlı, programlı iş birliği içinde gidilecek yolda yol gösterici olacağına değinmiş, şu anki durumda gerek hükümetin gerek bakanlıkların ve gerek meclisin üst makamlarının birbirinden habersiz çalıştığına dikkat çekmiştir.

Ayrıca Bütçe Komisyonu raporunda işaret edilen devlet teşekkülleri arasında bazı bölgelerden aldığı bazı örneklerle şu şekilde açıklamış ve bu örnekleri seçerken bildiği Kdz. Ereğli, Filyos ve Karabük olarak belirlemiştir. Bu bölgelerin maden zenginliği ve istihdam edilen işçiler hakkında bilgi vermiş ayrıca yeni kurulan fabrikalara da değinmiştir. Gelecekte gerekli düzenlemeler yapıldığında bölgenin, Türkiye'nin en önemli bölgelerinden biri olacağını vurgulamıştır. Ayrıca işçilerin aldığı ücretler ile Kdz. Ereğli'de yapılacak olan limanının yurdun iç bölgelerine bağlanmasını sağlayacak yolların yapımı hakkında bir şey yapılmadığını dile getirmiştir. Aynı zamanda Kdz. Ereğli şehir planlaması hakkında da herhangi bir çalışma yapılmadığını vurgulamıştır. Liman meselesinde Bayındırlık Bakanlığı'nın Zonguldak'ta liman yapılmasını doğru bulmadığını, bu limanın Ereğli'de yapılmasında fayda olduğunu dile getirmiştir. Ereğli ve Zonguldak limanları hakkında Zonguldak-Ereğli Fen İşleri tarafından uygun projelerin üretildiğini ama bu konuda devlet kuruluşlarının birbirlerinden habersiz çalıştığını öne sürmüştür. Devletçilik hakkında ilk olarak devlet sermayeciliğinin sınırlarının belirtilmesi gerektiğini öne sürmüş, bu sınır belirtildikten sonra beş kişiden oluşan meclis ve hükümet dışında bir heyet kurulmasını dile getirmiştir. Gerektiğinde diğer işleri yapmak için bu heyetin genişletilebileceğine dikkat çekmiş, kurulan bu heyetin amacının devletçiliğin uygulama alanlarını denetleyip sermayeyi uygun yerlere aktarmak olduğunu söylemiştir (TBMM TD, D. 7, C. 20, 17.12.1945: 104-108).

Rebiî Barkın, 25 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 18. Birleşiminde 1946 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesi münasebetiyle sözlerinde Bayındırlık Bakanlığı'nın çalışma alanlarından bahsetmiştir. İktisadi kalkınmamızın gerçekleştirilebilmesi için Bayındırlık Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı'nın sıkı bir ilişkide olması

gerektiğini vurgulamıştır. Bayındırlık Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı'nın iş birliği yapmadığı alanlarda sorunlar oluştuğunu, tesislerde hatalar meydana geldiğini ve bu yılki Bayındırlık Bakanlığı bütçesi açıklanmasında bu duruma değinilmediğini ifade etmiştir. Oysa geçen yılki bütçe komisyonu raporunda Bayındırlık Bakanlığı'nın belirli bir plan ve programla çalışması gerektiği konusunun defalarca vurgulandığını dile getirmiştir. Bakanlığın köprüler ve yollar meselesinde bu kadar geri kalmasının nedenini plansızlıkla ilişkilendirmiştir. Bu yılki bütçe tetkikin de bahsi geçen konularda ümit verici bir durumda olmadığına değinmiştir. Yapılan Kdz. Ereğli limanını yurt içine bağlayacak demiryolu ve karayolu hakkında henüz bir çalışma ve planın olmadığını vurgulamıştır. Özellikle Karabük ağır demir sanayisini bu limana bağlayacak hatların etüdüne başlamadığını ve hatta ödeneğin dahi olmadığını ısrarla dile getirmiştir. Maliye Bakanlığı'nın önümüzdeki yıllarda 900 milyon liralık kalkınma planı olduğundan bahsetmiş, bu paranın hayali bir rakam olmadığını, düzgün bir şekilde planlama yapıp gerekli yerlere harcanırsa ülkenin kalkınmasına önemli bir etki yapacağını vurgulamıştır. Yol, köprü gibi sorunların ortadan tamamen kalkabilmesi için bilek gücü ile yapılan işlerin yeterli olmadığını, bu konularda kesinlikle makineleşmeye geçilmesi gerektiğini ve bunun içinde bakanlığın bütçe ihtiyacı olduğuna değinmiştir. Birçok şehrin yolsuzluk ile uğraştığını, gerekli değerlerine sahip çıkamadığını söylemiş özellikle Kdz. Ereğli ve Karabük şehirleri için yol ve köprü durumlarının kötü olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca Staj için yurt dışına gönderilecek kişilerin yolluklarını yetersizliğine değinmiştir. Maliye Bakanının 5 yıl içinde sözünü verdiği 900 milyon liranın nerelere hangi plan dâhilinde harcanacağını ve bunun hayal olmadığını dile getirmiştir (TBMM TD, D. 7, C. 20, 25.12.1945: 371-375).

26 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 19. Birleşiminde 1946 yılı Ekonomi Bakanlığı bütçesi münasebetiyle ilgili sözlerinde Dr. Rebiî Barkın, Zonguldak bölgesindeki ücretli iş mükellefiyeti üzerine konuşmuştur. Madenlerde çalışan insanların aldığı ücretin yetersizliğini, çeşitli örneklerle ve zaman içerisindeki zaruri ihtiyaçlardaki artışla, maaşların artışının dengesizliğine dikkat çekmiştir. Buna rağmen işletmenin işçi bakımından oldukça iyi olduğunu vurgulamıştır. Maden işçilerinin yer üstünde çalışan işçilerden daha az maaş almasının madenlerde isteksizce çalışmaya neden olduğu, bundan dolayı da daha az kömür

çıkartılmasına sebep olduğunu söylemiştir. İşçi maaşını artırmak için birtakım önerilerde bulunmuş ve zorunlu işçiliğin yanlış olduğunu dile getirmiş, bunun yerine kalifiye eleman yetiştirmenin, emeğinin karşılığını alan ve verimli çalışan işçilerle bu işin daha güzel bir hal alacağını vurgulamıştır. Madenlerin genel giderlerindeki artışın aşırı olduğunu fakat bunun kömür fiyatına yansımadağı için işçilerin maaşının düşük olduğu ve özellikle madenlerde kullanılan direğin kömür karşılığında dışarıdan alınması gerektiğine değinmiştir. Zorunlu işçilik kaldırılrsa dahi bölge halkının madende çalışmaya zorunlu olduğundan bölgenin tek iş imkânının madenler olduğundan bahsetmiştir (TBMM TD, D. 7, C.20, 26.12.1945: 419-424).

28 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 21. Birleşiminde 1946 yılı Tekel Genel Müdürlüğü münasebetiyle sözlerinde Dr. Rebi Barkın, Tekel Genel Müdürlüğü'nün işleyişinin ülkede çok önemli bir yeri olduğunu ve işleyişindeki birtakım sıkıntılardan bahsetmiştir. Bu sorunları ancak Tekel Genel Müdürlüğünü iki ayrı kimliğe ayırarak ve devlet idaresinden tamamen çıkarıp 3460 sayılı kanun korumasına alarak giderilebileceğinin altını çizmiştir. Ayrılan iki kimliğin ise işletmecilik ve vergi toplama olması gerektiğini vurgulamıştır (TBMM TD, D. 7, C. 20, 28.12.1945: 636-639).

Rebi Barkın, 09-30 Ocak 1946 tarihli TBMM'nin 22.-30. Birleşimlerinde Etibank Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili sözlerinde; kanunun Etibank'ın sermayesinin arttırılmasına dair olan bir kanun olduğunu, sermayeleri arttırmak için düşünülen finansman şirketinin devlet dalgalı borçlarını gelirlerden sağladığı paralarla Merkez Bankası'nda itfa' edecek ve Merkez Bankası'nda bu miktarı aşmamak üzere Etibank'a kredi vereceğini söylemiştir. Etibank'ın finansman gereği proje için alınan aldığı krediyi er ya da geç Merkez Bankası'na ödeme mecburiyeti olduğunu da belirtmiştir. Bunun için de Etibank ve ona bağlı işletmelerin verimli çalışması ve kazanç sağlaması gerektiğini vurgulamıştır. Etibank ve müesseselerinin yeterince çaba sarf ettiğini fakat elde edilen sonuçların tatminkâr olmadığını söylemiştir. Etibank'a bağlı 7 müessesenin hesaplarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Ceman yedi milyon dört yüz bin lira değerinde istihsal yapan üç müessesese –Şark Kromları, Ergani Bakır, Keçiborlu Kükürt- hesapları kârla kapatılmıştır. Bununla birlikte üç müessesenin takriben on mislinden fazla sermayeli asıl büyük kütle önemli grup Ereğli Kömür, Garp Linyitleri ve Divriği Demir bunlar altmış üç milyon üç yüz bin liralık üretim yapmaktadırlar. Hesaplarını da on milyar liralığı geçen zararlar kapatıyorlar (TBMM TD, D.7, C.21, 09-30.01.1946: 126)”.

Barkın, Etibank’ın müesseselerinin zarar etmesindeki iki temel unsuru şu şekilde dile getirmiştir. Birincisi işletmelerin teknik ve teçhizat ile donanmış olmadığını özellikle Etibank’ın en büyük işletmesi olan Ereğli Kömür İşletmesi’nin bu durumdan büyük zarar görmekte olduğunu belirtmiştir. İkinci sebebin ise işçi davası olduğunu, işçi ücret ve randıman meselesinin çözülmemiş olmasının işçilerde performans düşüklüğüne neden olduğunu dile getirmiştir. Ereğli Kömür İşletmeleri’ne savaştan önce yaklaşık 160 milyon lira yatırılacağını, savaş sonrası ise bu rakamın 400 milyon liraya çıkacağını tahmin edildiğini vurgulamıştır. Bu yatırım yapılırken santim santim, tesis tesis, her tesisin makine başına ne kadara mâl olacağını çok iyi hesaplanması gerektiğini, yoksa sonuç itibarıyla tehlikeli durumlar doğuracağını söylemiştir. Bunun için uzun yılları kapsayan iyi bir iş planının yapılması gerektiğinin altını çizmiştir (TBMM TD, D. 7, C. 21, 09-30.01.1946: 125-126).

28 Ocak 1946 tarihli TBMM’nin 29. Birleşiminde Sümerbank Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesi gündeme gelmiştir. Dr. Rebiî Barkın, Ekonomi Bakanlığının kendisi hakkında icra yetkisine sahip bir kurumun kurulmasını istediğine dair kanaate vardığını ve bunun böyle olmadığına dair açıklamasında önceden yapmış olduğu konuşmasını daha açık bir şekilde ifade etmiştir. Kendisinin hükümet teşkilatının üstünde bir organ şekli düşünmediğini bütçe müzakereleri konuşulduğunda devletin vazifelerinin çok arttığını, bakanların işlerinin gayet ağır olduğunu, devlet teşkilatının dışında bir plan heyeti kurulmasının çok faydalı olacağını dile getirmiştir. Ekonomi konseyi kurulması konusunda görüş bildirdiğini söz konusu konseyin çalışmalarının öneri mahiyetinde olması gerektiğini yani yetkisinin hükümette olacağını söylediğini açıklamıştır. O sırada görevde olan umumi Murakabe Heyeti denilen kurumun, konseyin bir parçası olabileceğini, bu durumda da hem meclisin hem de icra organlarının yararlanabileceğini vurgulamıştır. Bu kurumun kat’i hükümler veremeyeceğini evvela işi tespit ettikten sonra tavsiye mahiyetinde bazı kararları alabileceğini söylemiştir. Sonuç itibarı ile işin bünyesinin bu maksatta olmadığını

ve devletimizin kuruluşunun zaten bu duruma müsait olmadığını söylemiştir (TBMM TD, D. 7, C. 21, 28.01.1946: 136-137).

İbrahim Rebiî Barkın, 5 Nisan 1946 tarihinde hazırladığı raporla daha önce görev yaptığı Afganistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için acilen bazı tedbirlerin alınması gerektiğini Başbakanlığa bildirmiştir. Bu rapora göre: ilk olarak uygun bir büyükelçinin gönderilmesini, halen Afganistan'da çalışmakta olan Doktor Zühtü Berke'nin Sıhhi Heyet Başkanı olarak tanınması gerektiğini vurgulanmıştır. Ayrıca elçilik nezdinde görevinin takviyesi ile Askeri Heyet Reisi Albay Remzi Atasoy yerine daha önce orada başarıyla çalışmış olan ve Afgan nişanına sahip olan Kurmay Albay Burhan Özkök'ün gönderilmesi gerektiğini bildirmiştir (BCA, 30.10., 258.734.18, 05.04.1946, Ek: 1).

3.3. İsmail Ergener'in TBMM'deki Faaliyetleri

İsmail Ergener, 25 Kasım 1950 tarihli TBMM'nin 56. Birleşimi'nde İşletmeler Bakanlığı 1950 yılı bütçesi hakkındaki sözlerinde servet ve döviz kaynağı olan Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin Türk mühendisleri tarafından uzun yıllar çalışılarak üretim planı hazırlanmış olmasına karşın uygulamasının çok yavaş olduğunu dile getirmiştir. Bu planın biran evvel tahakkuk ettirilmesinin memlekete önemli ölçüde servet getireceğini söylemiştir. İki sene önce planı hazırlanan bir numaralı Uzun Mehmet sondajından henüz kömür çıkarımına başlanılmamış olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca Kireçlik bölgesinde yapılacak yeni 7 sondaj uygulamasından sadece bir tanesi 2 yılda çalışmaya başlamış bu gidişle bölgenin yeraltı servetini kaç yılda öğreneceklerini merak ettiğini söyleyerek uygulamanın yavaşlığından şikâyet etmiştir. Ardından Bakanlara seslenerek madenlere amenajman planının da belirtilen mekanik tesisatın bir an evvel yapılabilmesi için gerekli parayı temin etmeleri ricasında bulunmuş ve devamında yatırılan bu paranın kısa bir sürede madenlerden fazlasıyla geri alınacağını söylemiştir. Ayrıca Ergener, madenlerden memlekete çok miktarda döviz sağlayabileceğine dikkat çekmiştir. Akdeniz havzasındaki kömür fiyatlarının Zonguldak çevresindeki kömür fiyatlarından yüksek olduğunu, yakın zamanda oradaki kömürlerin artış göstereceğini, Zonguldak çevresindeki kömür satışının zor olacağını söylemiştir (TBMM TD, D.8, C.24, B.56, 25.11.1950: 1254-1255).

Maden işçilerinin ücretlerinin düzeltilmesini eski bir madenci olarak deneyimlerine dayanarak vurgulayan İsmail Ergener bu durumun maden ocaklarında çalışanlar tarafından memnuniyet sağlayacağını ve daha aktif çalışacaklarını söylemiştir. Diğer kömürlere nazaran Zonguldak taş kömürünün rutubet oranının %3, kül oranının %14 olduğunu aynı oranların linyit kömürlerine de uygulanmasını istemiştir. Resmi binalar ve büyük apartmanlarda %20 maden kömürü, % 80 linyit kömürü yakılması gerektiğini bu şekilde kömür ihtiyaçlarının karşılanacağını dile getirmiştir. Ayrıca büyük binaların kalorifer bacalarının geniş olması sebebiyle maden ve linyit kömürünün kolay şekilde yanacağına değinmiştir. Kok kömürü bölgesinde oturup da kömür alamamış olanların varlığını, bu durumun doğru olmadığını, bu vatandaşlara da diğer vatandaşlara verilen kömür kadar kömürün verilmesini istemiştir. Ereğli Kömür Havzası Ocaklarının 3867 sayılı kanunla devletleştirilmesi üzerinden on yıl geçmesine rağmen hala hak sahiplerinin alacaklarını alamamış olduğunu, bu yüzden hazinenin gereksiz faiz uyguladığını ve bu durumun daha fazla uzamasına izin verilmemesi gerektiğini belirten Ergener, Bakan'ın bu duruma müdahale etmesini rica etmiştir (TBMM TD, D. 7, C. 24, 25.11.1950: 1254-1255).

3.4. Sabri Koçer'in TBMM'deki Faaliyetleri

Sabri Koçer, 28 Aralık 1946 yılı TBMM'nin 26. Birleşimi'nde Çalışma Bakanlığı 1947 yılı bütçesi hakkında yaptığı konuşmasında 23 yıl maden işçisi olarak çalıştığını belirterek, işçiler adına bazı istekleri olduğunu söyleyerek sözlerine başlamıştır. İlk önce 1947 yılı içerisinde maden işçilerinin müstahdemin vergisinden muaf tutulmasının isabetli bir karar olacağını dile geliştirmiştir. Bunun işçilerin verimini artırmak için yerinde bir teşvik olacağını belirterek her işçiye hafta tatili verilmesi gerektiğini ve hafta tatilinde de yevmiye almalarının doğru olacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Daha sonra işçilere yapılan son zamdan sonra kömür istihsalinin günde 1, bin ton artarak 12 bin tona çıkarıldığını, yeni yapılacak zam ile verimin arttırılabileceğini çocuk zammı verilmesi ve işçiler için ihtiyarlık sigortası yapılarak ihtiyar işçi çalışanların korunması gerektiğini belirtmiştir. İş mahkemelerinin kurulmasının çok gerekli olduğunu, hükümetin ve Çalışma Bakanı Dr. Sadi Irmak'ın işçi hakları üzerinde durması ve işçilerin refaha kavuşturulması gerektiğini düşündüğünü belirterek işçilere yapılan zamdan dolayı

Recep Peker Hükümetine teşekkür ederek konuşmasını bitirmiştir (TBMM TD, D. 8, C. 3, 28.12.1946: 736-737).

Sabri Koçer 30 Aralık 1947 yılı TBMM'nin 27. Birleşimi'nde Çalışma Bakanlığı'nın 1948 yılı bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında; 1946 yılı Çalışma Bakanlığı Bütçesi görüşülürken işçiler adına bazı isteklerde bulunduğunu çalışma bakanının da bu isteklerin kısa bir zaman içerisinde gerçekleştirileceğine dair söz verdiğini fakat bu konuda herhangi bir netice alınmadığını söyleyerek konuşmasına başlamıştır. Büyük bir ihtiyacın karşılanması için kurulan Çalışma Bakanlığı'nın, işçi haklarını ve ihtiyaçlarını karşılamaktan geri kaldığını, İhtiyarlık Sigortası Kanun tasarısının henüz ortada olmadığını, işçilerin 34 ile 45 yıl aralıksız çalıştıklarını, gençliklerini memlekete vermiş olduklarını belirterek fasılasız çalışan bir işçiden uzun zaman iş ve randıman beklemenin hatalı olacağını söylemiştir. *“İstikbalinden emin olmayan bir işçiden ne gibi randıman bekleriz ve beklemeye de hakkımız olur. Çalışan bir işçi kazması ve çekicini tereddütsüz sallamalıdır ki: tam verimini verebilsin”* diyerek mutlaka senelik izin ve ücretli hafta tatili kanunun çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır (TBMM TD, D. 8, C. 16, 30.12.1947: 806).

Koçer, çocuk yardımı konusunda işçilerin de düşünülmesi gerektiğini böylece memur, işçi arasındaki ikiliğin kalkacağını ve bunun memleketimizin menfaati bakımından daha hayırlı olacağını söylemiştir. Yeraltı madenlerinde çalışan işçi arkadaşların vergi muafiyetinden istifade ettikleri gibi teknisyen ve mühendislerin de yararlanması gerektiğini belirtmiştir. Sigortaların yaptıkları yardımların az olduğunu ve artırılması gerektiğini iki buçuk yıl önce kurulmuş olan Amele Birliği'nin artık ihtiyaçlara cevap vermediğini, işçiye yardım etmek yerine 2-3 milyon biriktirdiğini bunun da lüzumsuz olduğunu, ya işçi bankası haline çevrilmesi gerektiği ya da işçi sendikasına devredilmesi gerektiğini söylemiştir. İşçilerin en büyük şikâyetinin çalışma müdürleri olduğunu, müdürlerin işçinin hakkını aramayı bırakarak kendi haklarını bile aramaktan aciz olduklarını dile getirmiştir. Sabri Koçer, *“Savaş yılları içinde memleketimizin en ağır yükünü omuzlarında taşımış ve taşımakta olan bu fedakâr kömür havzası ordusunu saygıyla anmayı vicdan borcu bilirim”* diyerek konuşmasını bitirmiştir

(TBMM TD, D. 8, C. 16, 30.12.1947: 806-807; Zonguldak, Yıl: 25, Sayı: 1007, 21.02.1948: 1).

Sabri Koçer, 27 Şubat 1949 yılı TBMM'nin 54. Birleşimindeki Çalışma Bakanlığı 1949 yılı Bütçesi münasebetiyle İşçi davalarını kısaca anlatmaya çalışacağını belirterek konuşmasına başlamıştır. İki yıl boyunca devam eden sürecin işçiler için duraklama dönemi olduğunu ve işçiler için yapılanların az olduğunu dile getirmiştir. Ücretli hafta tatili kanun tasarısının ekonomi komisyonunda takılıp kaldığını, bununla birlikte ihtiyarlık sigortası, sağlık sigortası, iş mahkemeleri gibi tasarıların henüz meclis gündemine gelmediğine dikkat çekmiştir. En fazla çocuk yapan işçiye çocuk parası verilmesi gerektiğini ve çocuk parasından vergi alınmaması gerektiğini söylemiştir. Çalışma Bakanlığı'nın kaldırılması gerektiğini düşünenlere yönelik bu bakanlığın son derece gerekli olduğuna ve güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yaparak konuşmasını bitirmiştir (TBMM TD, D. 8,C. 16, 27.02.1949: 955).

Sabri Koçer 25 Şubat 1950 yılı TBMM'nin 56. Birleşimindeki Çalışma Bakanlığı 1950 yılı bütçesi hakkındaki sözlerine, 4 yıldır işçiler için çıkarılan kanun ve kararların muhasebesini yapacağını belirterek başlamıştır. Vergi muafiyeti ve indirimi, çocuk parası, Zonguldak kömür havzası işçilerine 10 milyon lira maaş zammı, kömür havzasından iş mükellefiyetinin kaldırılması ve işçilere devam primi verilmesi, doğum sigortası, iş mahkemelerinin kurulması, ihtiyarlık sigortası, meslek hastalıkları sigortası ve sendikalar kanunu sayarak 4 yıl gibi kısa bir sürede işçiler için yapılanlarını dile getirmiştir. 1947 yılı bütçe komisyonlarında belirttiği düşüncelerinin fazlasıyla gerçekleşmesinin işçiler için çok büyük bir mutluluk olacağını ve bu mutlulukla memleketine döneceğini belirtmiştir. Ücretli hafta tatili tasarısının meclise sunulduğunu, hükümetin değişmesi ve yaz tatilinin araya girmesiyle bu tasarının kabul edilmesinin geciktiğini fakat en kısa sürede kabule mazhar olacağına kuvvetle inandığını söylemiştir (TBMM TD, D. 8, C. 26, 25.02.1950: 1244).

TBMM'nin 8. Dönem 90. Birleşiminde Zonguldak milletvekili Sabri Koçer'in, Zonguldak Maden Teknisyen Okulu mezunlarının durumuna dair olan sözlü soru önergesi, Millî Eğitim Bakanlığına gönderilmiştir (TBMM TD, D.8, C. 20, B. 102, 06.06.1949).

Sabri Koçer, 1 Haziran 1949 tarihinde TBMM'nin 98. Birleşimindeki İhtiyarlık Sigortası Kanunu münasebetiyle yaptığı konuşmaya bu tasarımı düşünenlere teşekkür ederek başlamıştır. Koçer, tasarı kanunlaştığı takdirde işçilerin çok büyük bir sorununun hallolacağını fakat tasarının beşinci maddesinin A fıkrasındaki (60) yaşını doldurmuş olmak şartı yerine (55) yaşını doldurmuş olmak şartının getirilmesi gerektiğini önermiştir. Çünkü ülkemizdeki yaşama şartları ile yabancı ülkelerdeki yaşama şartları arasında büyük farklar vardır. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın verdiği verilere bakacak olursak 30.000 kişilik işçi grubundan 50-60 yaş arasında sadece 516 kişi vardır. Eğer 60 yaş kabul edilirse iş kanunu içerisinde bulunan 300 bin kişi içerisinde çok az kişi bu kanundan faydalanabilecektir. Sosyal adaletin olabilmesi için 55 yaş kabul edilmelidir demiştir (TBMM TD, D. 8, C. 20, 01.06.1949: 67).

Sabri Koçer, 2 Haziran 1949 yılı TBMM'nin 99. Birleşiminde “İhtiyarlık Sigortası Kanunu” münasebetiyle sözlerinde tasarının altıncı maddesinde; ağır ve yıpratıcı işlerde geçen hizmet sürelerine %30'u geçmemek şartıyla bir ilave yapılması ve bu ilavelerin altı yılı geçmemesi gerektiğini dile getirmiş, yeraltı maden kuyuları ile ağır sanayi fabrikalarında; yıpratıcı, ezici, öldürücü ve hayatını daima tehdit eden ağır şartlar altında çalışan işçiler için bu ilavenin yeterli olmadığını vurgulamıştır. Bu ilavenin %50'ye çıkarılması ve yine toprak altı ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanların yaş haddinden indirilmesi için konulan 6 yılın 8 yıla çıkarılması uygun olacağını ifade etmiştir. Ayrıca tasarının yedinci maddesindeki: bağlanacak ihtiyarlık gelirin yıllık tutarı, sigortalıların kendi işverenleri tarafından ödenen primler toplamının %20'si olduğunu, yıllık gelir tutarının ise 400 liradan aşağı olmadığını söylemiştir. Yıllık 400 lira geliri 12 aya bölünce aylık 33 lira gibi bir rakam ortaya çıktığını, ülkemizde en ucuza satılan ekmek üzerinden hesapladığımızda bir işçiye üç ekmek kadar bir gelir bağlamış olduğunu dile getirmiştir. En azından ekmeğin yanına bir miktar katık bedelinin de verilmesi gerektiğini söylemiştir. Aylık 33 lira ile geçinmenin mümkün olmadığını, ömrünün son günlerini birkaç yıl geçirecek olan emektar işçilere ayda 50 lira kadar bir para verilebilmesi için asgari yıllık gelirin 400 liradan 600 liraya çıkarılması gerektiğini söylemiştir. İşverenler tarafından ödenen primlerin toplamının % 20 den % 25'e çıkarılmasının kabulünü yüksek meclisten rica

etmiştir. Bu hususta bir önerge takdim ettiğini söyleyerek sözlerini sonlandırmıştır (TBMM TD, D. 8, C. 20, 06.02.1949: 76-79).

Sabri Koçer, 6 Haziran 1949 tarihinde TBMM'nin 102. Birleşiminde, Zonguldak Maden Teknisyen Okulu mezunlarının durumu ile ilgili sorusunda bundan 9 yıl önce M.T.A. tarafından Zonguldak'ta Maden Teknisyen Okulu açıldığını ve mezunlarına maden teknisyeni unvanı verildiğini, okulun Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildiğini söyleyerek sözlerine başlamıştır. Ardından ülkemizin madenciliğinde, önemli bir boşluğu doldurmak için açılan bu okulun derslerinin İstanbul Teknik Okul programı ile aynı olduğunu ve eğitim süresinin 4 yıl olduğuna dair bilgiler vermiştir. Bununla birlikte Bursa ve Bolu'da bulunan Orman Mekteplerinin 3 yıl eğitim vermekte olduğunu ve mezunlarına da mühendis muavini unvanı verildiğini söylemiştir. Bu teknisyen okulu mezunlarının bugün maden sahalarında fiilen mühendis vazifesi yaptığını, dört yıl içerisinde İstanbul Teknik Okulu programları ile aynı dersleri görecekt olmaları nedeniyle, 3458 sayılı kanunla İstanbul Teknik Okul mezunlarına tanınan hakların Zonguldak Teknisyen Okulu mezunlarına da tanınması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca 9 yıldır süren karışık bu durumun düzeltilmesi gerektiğini, okul ilk açıldığında talebe kayıt ilanlarında teknisyen ve mühendis ibareleri yazılı olması ve sonrasında okula kayıt olanların hayal kırıklığına uğramasının söz konusu olduğuna dikkat çekmiştir. Bu haksızlık bir an evvel önlenmeli ve yüzlerce mağdur olmuş eski mezunlara da bu hakların tanınması gerektiğini mecliste dile getirmiştir (TBMM TD, D. 8,C. 20, 06.06.1949: 306).

Sabri Koçer 30 Aralık 1949 tarihinde TBMM'nin 24. Birleşimi'nde "*Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu*" münasebetiyle yaptığı konuşmada, tasarının Türk işçisinin sıhhatini koruma bakımından çok büyük bir boşluğu doldurduğunu dile getirmiştir. Fakat tasarının geçici 1. maddesi kabul edilirse Zonguldak Kömür Havzası'nda çalışan 50 bine yakın işçi ve 100 bine yakın ailenin mağdur vaziyete düşeceğine dikkat çekmiştir. 26 yıl önce Ereğli Kömür Havzası için çıkarılan 151 sayılı kanunla prim ödemedenden kendilerine ücretsiz bakıldığı ve tedavi edildiklerini söylemiştir. 151 sayılı kanunun 6. maddesinde bir nevi madencilerin hasta ve kazazede olduğunda ameleği ücretsiz tedavi ettirmeye ve bunu teminen maden civarında hastane, eczane ve şahadetnameli doktor

bulundurmaya mecbur oldukları şeklindeyken yeni tasarı ile 151 sayılı kanunun onlara verdiği bu hakkın kaldırılmakta olduğunu söylemiştir. Koçer'in, işçileri mağduriyetten kurtarmak için bu maddenin tadili hakkında verdiği önerge şöyledir (TBMM TD, D. 8,C. 22, 30.12.1949: 639):

“Yüksek Başkanlığa Geçici birinci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim. Geçici birinci madde - Bu kanunun uygulandığı mahallerde ve iş yerlerinde hastalanan sigortalıların bakımları ile kendilerine verilecek ödenekler hakkında 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 180nci maddesi ile 3008 sayılı İş Kanununun 62nci maddesinin Ç kendi ve 4268 sayılı (Madenlerin Aranma ve İşletilmesi Hakkında Kanun)un 26. maddeleri hükümleri uygulanmayacağı gibi 151 Sayılı Kanuna tevfikan Ereğli Kömür Havzasında kurulmuş bulunan sağlık teşkilâtından ve Amelebirliğinden faydalananlar hakkında da bu kanunun hükümleri uygulanmaz. Şu kadar ki, 151 sayılı Kanunla sağlanmakta bulunan yardımlar bu kanunla tanınan haklardan aşağı olamaz.”

Zonguldak milletvekili Sabri Koçer'in konuşmasına cevaben Çalışma Bakanı Reşat Şemsettin Sırer şunları söylemiştir: Sağlık sigortasının vatandaşa iki iyilik getireceğini, bunların birincisinin, vatandaşların hastalanması halinde tedavi edilmesini sağlayacaktır. İkincisi, ailesinin geçinmesine yetecek kadar yevmiyenin verildiği işçilerin sayısının az olduğunu söylemiştir. Sabri Koçer'in işaret ettiği Ereğli mıntkasında çalışan maden işçilerinin kısmen bu haklara sahip olduğunu, 151. madde ile işçilerin ücretsiz tedavi edildiğini ve tedavi ücreti verilmediğini söylemiştir. Bütün işçilerin hastalık sigortasına tabi olacağını, Ereğli kömür havzasında çalışanların en geç alınacağını bu yüzden onlara sıranın dört yıl sonra gelebileceğini söylemiştir. Üç dört yıl sonra onlara sıra geldiğinde onların da sosyal tesanüt manzume ve ahengi içinde kendi yerlerini almalarının doğru olacağına dikkat çekmiştir. Çünkü bu sigortaların yalnız bir zümre için olamayacağını, onun için arz ettiği cihetleri dikkate alarak, Zonguldak milletvekili Sabri Koçer'in tekliflerinde ısrar etmeyeceğini ümit ve temenni ettiğini söylemiştir. Buna karşılık Sabri Koçer ise hükümet adına konuşan Bakan'ın sözlerini senet kabul ederek önergesini geri aldığını söylemiştir. Bu kanunun Türk işçisi için temel bir kanun olduğunu, işçiler için hayırlı olmasını diğer arkadaşları gibi temenni ettiğini söyleyerek sözlerini sonlandırmıştır (TBMM TD, D. 8,C. 22, 30.12.1949: 639).

3.5. Orhan Seyfi Orhon'un TBMM'deki Faaliyetleri

Orhan Seyfi Orhon, 1946 yılında 8. Dönem (1946-1950) Zonguldak milletvekili olarak TBMM'de önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Orhon, 3 Mayıs

1948 tarihli TBMM'nin elli dördüncü birleşiminde görüşülen Üniversitelerarası kurulca üç profesör hakkında verilen karara dair milli eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'e şu soruyu sormuştur:

“Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde üç profesörün, bu fakültenin kuruluş maksatçına ve üniversiteler kanununun üçüncü maddesine aykırı bir yol tutarak milliyet aleyhtarı, solcu telkinler yapmaları ve bu yolda neşriyatta bulunmaları üzerine kendilerine vaki olan tavsiye, ikaz ve ihtarlara rağmen bu yoldan vazgeçemedikleri için Ankara Üniversitesi Senatosu tarafından öğretim mesleğinden çıkarılmalarına oy birliği ile karar verilmişti. Alınan karar, Üniversitelerarası Kurulca oy çokluğuyla bozularak bu üç profesörün gerek üniversite muhitinde gerek umumi efkâr üzerinde uyandırdıkları huzursuzluğa bakılmaksızın iadesini kabul ve tasvip edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığınca bu hususta ne düşünüldüğünün sözlü olarak açıklanmasını rica ederim.”

Orhon'un sorusuna Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer cevaben Üniversiteler Kanunu gereğince kendisinin yetkilerinin sınırlı olduğunu ancak üniversitelere soru sorabileceğini belirtmiştir. Üniversite Kanunu'na üniversite senatosunca haklarında görevlerine son verilen kişilerin bir temyiz makamı olarak üniversitelerarası kurula başvurabileceği eklenmiştir. Orhan Seyfi Orhon bakanın vermiş olduğu cevaba karşılık şu konular üzerine vurgu yapmıştır (TBMM TD, D. 8, C. 11, 03.05.1948: 246-252): Üniversiteler Kanunu'nun üçüncü maddesinde üniversitenin görevlerini tayin ederken öğrencilerin nasıl yetiştirileceğini *“Türk devriminin ülkülerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak”* ifade etmiştir. Bu maddede işaret edilen, üniversitenin vazifeleri arasında, öğrencilerini milli karakter sahibi ve Türk inkılâbının ülkülerine bağlı insanlar olarak yetiştirmek, vazifelerin başında gelmektedir. Üniversitelerimize terettüp eden vazifelerden hiç birisi bundan ne daha mühim ne daha öncedir. Orhon, sözlerini üniversitelerin vazifeleri bahsinde Atatürk'ün 1937 yılında Meclis açılış nutkundan şu veciz cümleleri ile devam ettirir:

“Memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak, Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksekokullarımıza düşen başlıca vazifedir. Statünün çıkardı üç öğretim üyesine lehinde karar veren sayın profesörlere soruyorum: Ellerini vicdanlarının üzerine koyarak söylesinler onlar Atatürk'ün eseri olan Dil ve Tarih –Coğrafya Fakültesinde böyle mi yapmışlardı?”

Orhan Seyfi Orhon sözlerini bu üç profesörün komünist rejimi öven sözlerinden örnekler vererek görevden alınmalarının haklı gerekçelerini ileri sürmüştür. Orhon konuşmasını şu sözlerle sonlandırmıştır:

“İlimle hiçbir ihtilafımız yoktur. İlim hakiki bir mürşittir. Milletçe haklı davalarımızın en büyük manevi müdafî odur. İnkılâbımızın yolunda bize ışık tutan odur. İlim, ümitlerimi dağa kaldıran bir haydut, gece rüyalarımıza girip bize ecel terleri döktüren bir cadı değildir.

Üniversitelerimizin ilmi hürriyeti ve muhtariyetiyle bu meselenin hiçbir ilişkisi olamaz. Bu muhtariyeti biz inkılâbımızın prensiplerimizin başına koymuşuzdur. Ona kimsenin dokunmaya niyeti yoktur. Bu mesele üniversitelerimizin, hürriyeti ve muhtariyeti davası değil, ilim adamlarımızla aynı safta olduğumuza şüphe etmediğimiz milletimizin hürriyeti, emniyeti ve selameti davasıdır (TBMM TD, D. 8, C. 11, 03.05.1948: 246-252)."

22 Şubat 1949 tarihli TBMM'nin 49. Birleşiminde görüşülen 1949 yılı bütçe kanunu hakkında aldığı sözde Orhan Seyfi Orhon bütçeyi hazırlayan iktidar partisi, muhalefet partisi tarafından "*samimiyetsiz*" olarak nitelendirilmiş ve bu kelimeye karşılık cevap vermiştir. Bütçe hazırlanırken ne kadar iktidar partisi tarafından hazırlansa da muhalefet partisi adaylarının bulunduğu bütçe komisyonlarınca hep birlikte incelendiğini söylemiştir. 1949 Bütçesi'nin ciddi hesap ve tahminlere dayanarak usulü dairesinde hazırlanmış bir bütçe olduğunu, ifade edilen mali durumun da hiç kimse için bir sır olmadığını, haftalarca üzerinde durulmuş, tasarruf çareleri aranarak didik didik edildiğini söylemiştir. Orhan Seyfi Orhon "*Bilirim ki, aynı kelime ile mukabele etsem, muhalefet tenkit ve murakabede samimiyetten mahrumdur, desem incineceklerdir. Böyle dememek için arkadaşlarımızdan işite işite artık usanç gelen şu samimiyetsizlik sözlerinden vazgeçmelerini bütün samimiyetimle rica ediyorum*" diyerek samimiyetsizlik kelimesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir (TBMM TD, D. 8,C. 16, 22.11.1949: 371-372).

Zonguldak milletvekili Orhon, 25 Şubat 1949 tarihli TBMM'nin 52. Birleşimi'nde görüşülen Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara ve İstanbul Üniversiteleriyle, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün 1949 yılı bütçe münasebetiyle ilgili sözlerinde Milli Eğitim teşkilatının en önemli görevinin çocuklara karşı sorumlulukların en iyi şekilde yerine getirmek olduğunu, okula gitmeden önce çocukların sıhhatli ve sonsuz öğrenme arzusuyla devamlı bir şeyler öğrenmek için soru sorarken, bizim yapmamız gereken onların ihtiyacı olan bilgileri vermek olduğunu söylemiştir. Fakat okulların çocukların anlamayacağı şeyleri çocuğa zorla öğretmeye çalıştığına dikkat çekmiştir. Yine de eskiye nazaran düzelmeler olsa da şu anki durumun eskiden çok farklı olmadığını dile getirmiştir. "*Kitaplar, okullar, programlar öğretmenler çocuk için değil midir? Hayır çocuk onlar içindir. Milli eğitim bakanlığının eğitimi değişemez*" sözleriyle eğitimi ve sistemi eleştirmiştir. Sözlerini Milli Eğitim teşkilatında çocuğa karşı daha duyarlı olunması ve onlara

karşı alınan sorumlulukların hassas bir şekilde yerine getirilmesi gerektiğini söyleyerek bitirmiştir (TBMM TD, D. 8, C.16, 25.11.1949: 661-662).

7 Nisan 1949 tarihli TBMM'nin 66. Birleşimi'nde görüşülen Safranbolu Hükümet Konağı'nın durumuna dair olan sorusu münasebetiyle yaptığı konuşmasında Orhan Seyfi Orhon ilk olarak 7 seneden beri Safranbolu halkının sıkıntı çekmesine neden olan hükümet binası sorununu şu şekilde anlatmıştır:

“1936'da Bayındırlık Bakanınca tasdik edilen bir şehir planı yapılır. Fakat bu şehir planı şimdiki halde hiçbir suretle tatbikine imkân bulunmayan hayali bir şehir planıdır: İki bin evli, 700 dükkanlı, hanlı, hamamlı, camili, eski Şark kervanlarının ticaret yolları üzerinde kurulmuş, 7,5 asırlık bir kasabanın, Safranbolu'nun bağlara doğru daha havadar bir yerinde kurulmasını tasarlayan bir şehir planı.. Tabii tatbikine imkân olamaz. Plan dosyada ve kasaba da olduğu yerde kalır. Fakat 1942 de idealist, hayalperest bir kaymakam, bakar ki, şehir yerinden kımıldamıyor, ben Hükümeti kımıldatırım şehir de arkasından gelir der. Bir sabah davulla, zurna ile bayraklarla, her türlü ihtiyaca elverişli, Hükümet Konağını boşaltır, kasabanın üç kilometre uzağında bir kenar mahallesi olan Misakımillî Mahallesi'ne göç eder. Bu hamlenin heyecanı içinde belediye de bir karar verir, o da bulunduğu yerden Misak-ı Millî Mahallesi'nde Hükümetin bulunduğu bir yere nakleder. Fakat şehir yine olduğu yerde kalır. Pazar yine eski yerinde kurulur, halk topluluğu yine eski yerinde durur. Nakil yapılırken, Tarık İbni Ziyad'ın İspanya sahillerine çıktığı zaman mücahitler geriye dönmeyi akıllarından çıkarsın diye gemilerini yaktığı gibi, Hükümet konağı boş kalırsa belki geri dönme fikirleri uyanır diye Hükümet konağı Adalet Bakanlığına devredilir, bir ceza evi haline konur. Fakat işin acıklı tarafı da bundan sonra başlar. Halkla Hükümet arasına 3 kilometrelik bir yokuş girer. Bu dairelerde iş görmek isteyenler türlü güçlüklerle maruz kalırlar. Hatta ceza evindeki mahkûmları alıp Hükümetin bulunduğu yerden mahkemelere götürmek birçok güçlükleri ve zorlukları tevhit eder şikâyetler, müracaatlar, il kongrelerine, kurultaya kadar talepler birbirini tevali eder. Halk pazara geldiği vakit atını, eşeğini, yükünü bırakıp Hükümete, belediyeye müracaat etmek için bu üç kilometrelik yokuşu tırmanmak zorunda kalınca feryadı koparır. Belediye bakar ki; bu iş böyle bitmiyor, tekrar karar verir, bulunduğu yere, eski merkeze döner. Fakat Hükümet için aranır taranır ceza evi olan yerden başka Hükümete elverişli bir bina değil bir arsa bile bulunmaz. Hükümet olduğu yerde kalmak zorunda bulunur. İşte 7 seneden beri halkın şikâyet ve feryadını mucip olan, yedi seneden beri bir türlü halline imkân bulunmayan Hükümet konağı hikâyesi budur (TBMM TD, D. 8, C. 18, 07.04.1949: 142-143).”

İçişleri Bakanı'nın ricası üzerine hazırlanan Zonguldak Vilayeti'nin raporlarında da Safranbolu halkının sıkıntılarında bahsedilmiştir. Bu sıkıntıları dile getiren Orhon bu sorunu İçişleri ve Adalet Bakanı'nın kendi aralarında çözeceklerine olan inancını vurgulamış, iki bakanın da halkın çektiği sıkıntıyı kabul etmekle sorunun çözümü için büyük bir adım attıklarını dile getirmiştir.

18 Mayıs 1949 tarihli TBMM'nin 88. Birleşiminde görüşülen “*Emekli Sandığı Kanunu*” tasarısı ve geçici komisyon raporunda Orhan Seyfi Orhon da söz alarak hazırlanan kanun tasarısının son şeklini haksız ve adaletsiz bulduğunu söylemiştir. Daha sonra ise “*Memleketin daha iyi idare edilmesi için yüksek seviyeli, vazife sever dürüst bir memur kadrosu meydana getirmek istiyorsak her şeyden önce, memurların istikbalini emniyet altına almalıyız*” demiştir (TBMM

TD, D. 8, C. 19, 18.05.1949: 510). Hizmet süresini tamamlayarak emekliye ayrılan memur ömrünün geri kalan birkaç günü için dinlenmeye hak kazanmışsa neden maaşının tamamının verilmediğini belirterek hizmette olanların tatil günlerinde yıllık izin kullananların maaşlarının kesilmediğini dile getirmiştir. Söz konusu olayın bütçe zorluğundan kaynaklandığına inanmadığını ifade etmiştir. Bu durum emekliliğe ayrılan kişilerin hizmetini tamamlayarak dinlenmeye hak kazanmak değil, itibarını taşıyan şerefli bir insan değil, bir nevi zavallı adam, hizmetinden kovulmuş bir biçare, bir suçlu tesirini vermektedir. Bunun sebebi emeklilerin çektikleri zaruret ve sefalettir. Orhon sözlerini bu konuda atılacak her doğru adımın devletin haysiyet ve şerefini taşıyan, bu mağdur ve mazlum insanları size karşı müteşekkir ve minnettar edecektir sözleriyle sonlandırmıştır (TBMM TD, D. 8, C. 19, 18.05.1949: 511-512; Zonguldak, 31.05.1949: 1).

23 Ağustos 1949 tarihli TBMM'nin 21. Birleşimi'nde görüşülen "*Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu*" münasebetiyle sözlerinde ise kanun tasarısının Ereğli Kömür İşletmeleri'nde uygulandığını çalışanların iyi hastanelerde iyi doktorlar tarafından muayene edildiklerini söylemiştir. Fakat kanunda yapılan yardımların yanında işçi ailelerinin tedavilerinden de ücret alınacağı hususuna dikkat çekmiş ve ağır iş yükü altında bulunan Zonguldak'ta bu kanunun memnuniyet edici bir şey getirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca işçilerin ücretlerinden % 2 oranında bir kesinti yapılması düşünüldüğünü ama söz konusu kesintinin orada çalışan işçileri memnun etmeyeceğini, onları memnun etmek için oranın duruma göre ayarlanması gerektiğini belirtmiştir (TBMM TD, D. 8, C. 22, 23.08.1949: 437).

30 Ocak 1950 tarihli TBMM'nin otuz altıncı birleşiminde görüşülen Ankara Milletvekili Arif Çubukçu'nun "*Milli Korunma Kanunu*"nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında 5020 sayılı kanuna ek kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu münasebetiyle sözlerinde, bu kanun tasarısının görüşmelerinde kiracılar tarafında yer almış olup Milli Korunma Kanunu'nda kiraları sınırlandırılmasını kaldıran hükümlerine şiddetle karşı çıkmış, ev sahiplerinin bu kanun tasarısıyla zengininin daha fazla zenginleşmemesi gerektiğinin, ülkenin içinde bulunan bu geçici buhrandan el ele verilerek millet olarak üstesinden gelineceğini söylemiştir. TBMM'de kiracıların sıkıntılarına değinerek mal sahiplerinin bu geçici sürede

fedakârlıklar yaparak milli görevlerini yerine getirmiş olacaklarını söylemiştir (TBMM TD, D. 8, C. 23, 30.01.1950, 407-409).

Orhan Seyfi Orhon, 18 Kasım 1950 tarihli TBMM'nin 50. Birleşimi'nde görüşülen Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 yılı bütçeleri dolayısıyla yaptığı konuşmada üç noktaya dikkat çekmiştir. Birincisi ilkokul hayatına başlayan normal bir çocuğun eğitim hayatından tutunda öğretmenlerine ve hatta kullandığı kitaplara kadar Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumlu olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin okuldaki başarıları ilk geldikleri güne göre ilerleme göstermiyorsa teftişlerin yapılması, nedenlerinin araştırılması, kitapların değiştirilmesi hatta işlevini yerine getirmeyen okulların kapatılmasına kadar bir yenilik gerektiğini ifade etmiştir. İkincisi memleketin bütün liselerinin eğitim kalitesinin ve imkânlarının aynı düzeyde olmamasıdır. Çok lise açmanın marifet olmadığını, kalitenin önemli olduğunu vurgulayan Orhan Seyfi Orhon, Anadolu'nun herhangi bir vilayetinde mezun olmuş bir öğrencinin işe alınmadığını, Galatasaray, Amerikan Koleji gibi liselerden mezun olanların çok kolay bir şekilde iş sahibi olduğuna dikkat çekmiştir. Aslında böyle bir ayırım yapmak için gençlerin eşit şartlarda yarıştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Okulun kara tahtasından spor salonuna kadar olan imkânların standart olması gerektiğini söylemiştir. Üçüncü sorun olarak da yabancı dil hakkındaki sözlerinde öğrencilerin yabancı dilden kaldıkları takdirde eğitim öğretime devam edememesinin yanlışlığından bahsetmiştir. Aslında dil öğrenememe sorununun yüz seneden beri var olduğunu söyleyen Orhon, her ne olursa olsun dili öğretmek gerektiğini ve bunun için Milli Eğitim Bakanlığı'na büyük sorumluluk düştüğünü açıklamıştır (TBMM TD, D. 8, C. 24, 11.18.1950: 839-840).

3.6. Mehmet Naim Kromer'in TBMM'deki Faaliyetleri

Mehmet Naim Kromer, VIII. Dönem (1946-1950) TBMM'de Zonguldak milletvekilliği görevinde bulunmuştur. Kromer bir dönem milletvekilliği yapmış olmasına karşın TBMM'de verdiği kanun teklifleri, sözleri ve soru önergeleriyle yoğun bir milletvekilliği faaliyeti içerisinde bulunmuştur. Naim Kromer 25 Aralık 1946 tarihli TBMM'nin 23. Birleşiminde gündeme gelen Ekonomi Bakanlığı 1947 yılı Bütçesiyle ilgili sözlerinde madenciliğin stratejik öneminden

bahsetmiştir. Ülkemizin kalkınmasına katkı sağlayacak imkânlardan bahsetmiştir. Savaş dönemi olduğundan bir milletin var olması için milletin mücadelesinin yanı sıra o milletin çalışma ve üretim kapasitesinin de ne kadar önemli yer teşkil ettiğini vurgulamıştır. Petrolün öneminin her geçen gün artmasına rağmen ülkemizde üretimin temel dayanağının kömür olduğunu ve Zonguldak havzasının bu bakımdan kıymetli olduğunu söylemiştir.

Naim Kromer maden yataklarımızın İngilizlerin elinden alınıp millileştirilmesiyle birlikte orada çalışan işçilerimizin refah düzeyleri yükseltilmiştir. İşçiler zor günlerde bile memleketimizin ihtiyacını karşılamak için durmadan çalışmış ve üretimi günden güne artırmıştır. Bu havzada (Zonguldak) çalışacak olan eğitimini tamamlamış taze kan mühendis grubu gelse de bu mühendislerin askere gitmesi ve diğer madenlere yönlendirilmesiyle havzada mühendis ihtiyacı hala bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışan mühendislerin çalışma sürelerinin kısaltılmasını, emeklilikte alacakları paranın artırılmasını ve hastanelerin bu mühendislere sağlık bakımlarını karşılamalarını istemiştir. Bu sayede mühendislerimizin geleceğe umutla bakması ve gelecek mühendislere cesaret vereceğinden bahsetmiştir. İşçilere yapılan zam sayesinde üretimin bin ton kadar arttığını örnek vermiştir. Böylelikle uygulamanın ülkemizin gelişmesine katkıda bulunacağından bahsetmiştir. Bu düşüncelerini şu sözlerle belirtmiştir:

“Bu öyle bir paradır ki ne Devlet Hazinesinden ve ne de başka bir teşekkülün cebinden çıkar. Bu para bizzat müstahsil tarafından kazanılır. Binaenaleyh ticari sahalarda olduğu gibi, bize 100 kazandırana niçin bu kazanılmış paradan yüzde meselâ 3 kadarını kendilerine vermeyelim. Burada İktisadi Devlet Teşekküllerine tatbik edilmiş olan primlerin tesirlerini, bizzat müşahedelerime istinaden belirtmek isterim.”

Kromer, ayrıca Zonguldak havzasının doğal dengesinin korunarak düzenlenmesi, makineleşmesi ve yenilenme programının üretime hız kazandıracağını, yapılmazsa üretimin duracağını belirtmiştir. Düzenleme programının yapılması durumunda 10-15 yıl içerisinde üretimin miktarının 10 milyon tona çıkacağı ve üretimin bir kısmının ülke için satılıp dövize çevrilmesinin sanayi açısından kalkınmaya hizmet edeceğini ifade etmiştir.

Tüm bunlara ek olarak Zonguldak'taki Maden Teknisyen ve Başçavuş Okulu'nun Milli Eğitime geçirilmesi, öğrenci eğitimlerinin sanayi kuruluşlarının etrafında toplanılıp yapılması, staj ve tecrübelerinin yurt dışı ile desteklenmesinin daha faydalı olacağını söylemiştir. Daha sonra da Kromer şu teklifte bulunmuştur:

“Teknik Üniversitesinin bilhassa makine, elektrik mühendislikleri kısmını bir fakülte haline, Zonguldak'a nakil imkânlarını temin etsinler ve bu fakülteye bir de yüksek maden mühendisliği şubesi ilâve buyursunlar. Bu suretle sanayimizin merkezî bir yerinde, maden ve sanayimizin muhtaç oldukları en salâhiyetli elemanları en iyi şekilde yetiştirmiş olacaklardır (TBMM TD, D. 8, C. 3, 25.12.1946: 522-524).”

Zonguldak milletvekili Naim Kromer 6-7 Aralık 1948 tarihli TBMM'nin 83. Birleşimi'nde Etibank Kanununun 12. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle ilgili sözlerinde; Ereğli kömür işletmesinin basit bir işletme olmadığını, uzunluğu 75 km, derinliği 15 km, 30 bin işçisi ve 5 tane grup müdürlüğü olan büyük bir iş olduğunu vurgulamıştır. Onun için bu işin iç hacminin Etibank'ın % 90'nını oluşturabileceğini belirtmiştir. Bu havzanın çok büyük ve köklü bir işletme olduğunu vurgulayarak artık ocakların düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bunun için kendi bünyesinde bulunduran teknik etüt ve tesis grubu 400 milyon liralık düzenleme projesi hazırlamıştır. Projenin başında havza müdürü bulunacaktır. Havza müdürünün bulunmasının sebebi süratli kararların alınmasını sağlamaktır. Kromer bu nedenle teklifinin kabul edilmesini rica etmiştir (TBMM TD, D. 8, C. 12, 06.07.1948: 818-819).

Orhan Seyfi Orhon, 28 Haziran 1948 tarihli TBMM'nin 83. Birleşimi'nde, Zonguldak milletvekili Naim Kromer ile birlikte Etibank Kanunu'nun 12. Maddesi'ne bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifinde bulunmuştur (TBMM TD, D.8, C.12, 30.06.1948: 448; TBMM TD, D.8, C.12, 28.06.1948: 385).

25 Kasım 1950 tarihli TBMM'nin 56. Birleşiminde İşletmeler Bakanlığı 1950 yılı bütçesi hakkındaki sözlerinde Naim Kromer, Orhan Seyfi'nin söylediklerine ek olarak iki noktaya dokunmak istediğini söylemiştir.

“Madencilik kuruluşlarında çalışanların işlerinin zorluğuna ve fazlalığına bakmaksızın çalışacak, kazanacak ve kazandıracaklardır. Bu işletmeler bir çeşit özel kuruluş niteliğinde çalışmaktadır. Fakat devletin mali durumu bu kuruluşlarla gerekli sermayeyi tamamen ödemeye imkân vermediğinden iş sahaları daralmakta ve iktidarları haricinde faiz vermek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Hâlbuki bir anonim şirket elinde mevcut parası oranında işlerinin hacmini tayin ettiği gibi, lüzumunda sermayelerini artırmak imkânına da malik bulunmaktadırlar. Kromer asıl söylemek istediğini şu şekilde anlatmaktadır. Bu tür şirketlerde iş adamları kıymetlidir, kuruluşu elinde tutar. Tabi ona göre de bizzat kendisi istifade eder. Eskiden Devlet Teşekkülleri baremi ile Devlet baremi arasında derece farkı vardı. Gelen devlet memuru kaliteli ve ellerinde tutabildikleri elemanlardı. Fakat son senelerde aradaki derece farkı ve devlet memurlarının aldıkları maaş yükseltilecek aradaki fark kayboldu. Hatta devlet memurlarının maaşları artırılarak İktisadi

Devlet Teşekküllerinden daha üstün bir durum sağlanmıştır (TBMM TD, D. 8,C. 24, 25.11.1950: 1249-1250).”

“Devlet memurlarının maaşlarını çok gördüğümü zannetmeyin. Zamanında devlet memurlarına yapılan haksızlıklarda da onların yanında olduğumu belirtmişim. Ama bu durum farklıdır. Böyle bir teklif daha önce huzuruza getirilmedi ve İşletmeler Bakanının bu teklifteki fikirlerini öğrenmek isterim. Her geçen gün bu teşekküllerin elemanları azalmaktadır. İkinci olarak Üretim primleri teşvik edici bir unsur olduğundan üzerinde durmak istiyorum. Bu işletmelerdeki personel her ay şayet çok iyi çalışırlarsa bu çalışmalarını, vekâlet tarafından tasdik edilmiş bir formüle göre maaşlarının % 25'ini geçmemek üzere bir prim alırlar (TBMM TD, D. 8,C. 24, 25.11.1950: 1249-1250).”

“Ayrıca buna ilaveten işletme müdürünün takdir hakkı da bu formüle dâhildir. Bu formül çok sıkı tutulmuş bir formüldür ve prim kazanabilmek için çok sıkı çalışmak gerekiyor. Ancak maaşlarının oranı düşük olduğundan çok çalışan bir kişinin primi de düşük olmaktadır. Alınan düşük miktardaki bu prim kişiyi tatmin etmediğinden tembelliğe itmektir. Onun için Bakandan ricam bu prim meselesini de ele almasıdır”.

Kromer son olarak Zonguldak havzasının yol sorunundan bahsetmiştir. *“Yeni yollar yaparak, eskilerini de tamir ederek havzanın yol şebekesini iyileştirmek gerekmektedir. Bunun planı da hali hazırda ve beş senede bitirilmek üzere 19 milyon liradır. Bu plana göre bir kısmını havza'daki kömür işletmesi, bir kısmını vilâyet, bir kısmını da Bayındırlık Bakanlığı üzerine almak istemektedir. Verimlilik bakımından bu, çok önemli bir meseledir. İşçileri her gün ve her hafta evlerine götürüp getirmek bu şekilde gerçekleşecektir. Yani işletme bu husus için otobüs servisleri tahsis ederek ve Ocaklara 35 kilometre kadar olan köylere her gün ve bundan daha uzak olan köylere de Cumartesi ve Pazartesi'ye kadar olmak üzere haftada bir defa evlerine gidebilmelerine vesile olacaktır. İşçiler artık yatakhane ve kışla hayatından sıkılmışlardır ve değişiklik gerekmektedir”.* Kromer ayrıca devamlı ve çalışkan işçilere elektrik vererek, hastalarına seyyar doktorlar göndererek tedavi ettirmek ve ebe yetiştirmek gibi işletme tarafından sosyal yardımlar da gerekmektedir diyerek konuşmasını sonlandırmıştır (TBMM TD, D.8, C. 24, 25.11.1950: 1249-1250).

3.7. Mehmet Emin Erişirgil'in TBMM'deki Faaliyetleri

Mehmet Emin Erişirgil VI., VII. ve VIII. Dönem (1939-1950) TBMM'de Zonguldak milletvekili olarak görev yapmıştır. Erişirgil, VI. ve VII. dönem TBMM çalışmalarına çok fazla katılamamasına rağmen VIII. dönem TBMM'de İçişleri Bakanı olarak görev yapmış olmasından dolayı birçok defa söz almış ve önergelere cevap vermiştir.

Mehmet Emin Erişirgil, 20 Kasım 1947 tarihli TBMM'nin 47. Birleşimi'nde iş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkında 4772 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddelerinin kaldırılmasına dair kanun münasebetiyle sözlerinde bu kanun teklifinin gündeme gelmesinin nedeni olarak kadının doğumdan sonraki durumunun ele alınması olduğunu belirtmiştir. Erişirgil ayrıca çalışanın ailesinin her yönüyle ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini, sigortalı olmayan erkeğin karısının da aynı hükme tâbi tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu şekilde ilgili bakanlıklarca tespit edilecek tarifeye göre doğumdan evvel ve doğum anında bir doğumun nelere mal olabileceği komisyonda görüşülmüş olup sigortalı işçinin işçi olmayan karısına da aynı şekilde bu yardımın verilmesi çok yerinde ve uygun olduğunu bu nedenle bunu teklif olarak sunduğunu ifade etmiştir. Bu konuda söylerini şöyle devam ettirmiştir:

“İki Bakanlık arasında kararlaştırılacak olan para en çok masraflı olan yere göre tespit edilecek ve hiçbir işçi arkadaşımız bundan zarar görmeyecektir. Tarife yapmak, eski kanunda olduğu gibi, birtakım formaliteleri davet edeceği için bundan kaçındık. Çünkü Yüksek heyetiniz bilir ki, bu Sigorta Kanununun şimdiye kadarki tatbikatında en çok güçlüğe uğradığımız şeyler, bu nevi birçok formalite ve birçok tarifelerdir. Onun için arkadaşımızın emin olmasını rica ederim” demiiştir(TBMM TD, D. 8, C. 4, B. 47, 20.11.1947: 326).

Erişirgil, Avrupa ülkelerinin kalkınmasını hedefleyen Marshall Planı'nın tatbik şekli hakkında Dışişleri Bakanlığı'na olan sorusu münasebetiyle sözlerinde ABD Dışişleri Bakanı General George Marshall, İkinci Dünya Savaşından sonra savaş sırasında zarar gören Avrupa ülkelerinin yeniden imarı için “Avrupa'nın yeniden imar programı” konusunda bir fikir ortaya attığını ve çeşitli ülkelerin de katıldığı toplantılar zincirinden sonra bu imar programına 5 milyar dolar ödenek ayrıldığını ifade etmiştir. Bu program çerçevesinde 1948-1952 yılları arasında uygulanan bu yardımlarla Türkiye önce 225 milyon dolar daha sonra bu miktar 450 milyon dolara ulaşmıştır (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 11). Mehmet Emin Erişirgil bu konudaki konuşmasına şöyle devam eder:

“Marshall plânının tatbik şekli hakkında Türkiye'yi alâkadar eden meseleler üzerinde haberler geldiği zaman umumi eşkârın nasıl alâ kadar olduğunu, hatta nasıl üzüntü duyduğumuzu hepimiz biliyoruz. Dışişleri Bakanının bu izahatı, kısmen olsun, bu üzüntümüzü hafifletmiştir, diyebiliriz. Çünkü umumi eşkâr bu izahat üzerine şunu öğrenmiş olacaktır ki, bizim hakkımızda verilen rapor kati bir şey değildir. Kanun Amerikan Meclisinden çıktıktan sonra yapılacak teşkilât ve bunun başına geçirilecek bir Administratör verilecek krediyi lüzum gördüğü şekilde tevzi edebilir (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 11)”

Endişesini dile getiren Erişirgil konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür:

“... Amerikalı dostlarımız bu üzüntümüzün sebebini layıkıyla anlarsa, biz de layıkıyla anlatsak zannederim ki, fikir mutabakatında kolaylık olacaktır. İkincisi; bütün bu meselelerden alınacak dersler meselesidir. Marshall Planı, fikri ortaya atıldığı zaman yani Amerika Hariciye Bakanı Marshall bir nutku ile Avrupa kalkınması için, Avrupa Milletlerinin hamle göstermesini talep ettiği zaman ve bu hamlenin neticesi olarak müşterek gayretlerle kendilerinin temin edemeyeceği vasıtaları Amerika'nın temin edeceğini söylediği zaman Türk milleti bunu benimsemiş ve sulha hizmet eden bir tedbir olduğu için alkışlamıştır. Onun için, ümit ediyorduk ki, kendisi Avrupa kalkınması işine geniş surette iştirak etmeye davet edilsin. Bu işte Türk vatandaşının gücünün, enerjisinin verimliliğini artırmak hususunda, Amerika cömertlik gösterebilir, demeyeyim, hiç olmazsa Amerika milleti realist olsun, bunu bekliyorduk. Rapor hakkında malûmat bizim bu ümidimizi kırınca, bu ümidimize muhalif çıkınca itiraf edelim ki, üzüntü duyduk. Üzüntü duymamızın ikinci sebebi; bu raporun gerçeklere uygun olmamasıdır. Bizi, dünyanın en tehlikeli bir yerinde oturan Türk Milletini ekonomik bakımdan mukavemetli hale getirmek sulh için lâzımdır. Fakat biz Türkler bunu istemiyoruz. Çünkü bizim karşımızda diyebilirler ki; bu Marshall Planına dâhil değildir. Bizim istediğimiz şey; Avrupa kalkınmasında geniş bir surette vazife almak arzusudur ve biz kendimizi gerek toprak membalarımız bakımından gerek insan enerjisi, insan gücü bakımından bunu yapabilecek bir halde addediyoruz kendimizi ve buna davet edilmeyi bekliyorduk. Hâlbuki rapordaki tahmin gerçeklerimize uymamaktadır. Şurasını söyleyeyim ki, ben de raporun, Dışişleri Bakanımız gibi, Amerikalı dostlarımızın çok iyi niyetlerle yazmış olduğunu teslim ve kabul ediyorum. Fakat şu noktalarda bu teknisyen dostlarımızın aldandığını da katî olarak söylemek mecburiyetindeyim. Bir kere Türkiye'nin geniş şekilde Avrupa kalkınmasına iştirakinin politik ve ekonomik ehemmiyetini layıkıyla anlayamamışlardır. Askerî bakımdan yardım edemezse çökebilirler. Bütçelerinin %50 sini Millî Savunma alıyor diyorlar ama ekonomik bakımdan lâzım olan alet ve vesaiti kendi kaynaklarından yapabilirler demekle, bizi Avrupa kalkınmasına iştirak hususunda bizi mahdut, dar bir çerçeve içine sokuyorlar. İkinci yanlış tediye milletimizin enerji kabiliyetini yanlış hesap etmişlerdir. Eldeki döviz, ihracat fazlasıyla temin edilen döviz, asla Türkiye'nin acil makine ve vasıtalar ihtiyacını dahi karşılayacak mahiyette değildir. Bilhassa altın sarfı hakkındaki fikirlerine asla iştirak edemeyiz. Falan memleketin kâğıt para karşılığı şu kadar, Türkiye'nin altın karşılığı buna nispetle fazladır, binaenaleyh altın ile bizden alet ve makine alsınlar demek, Türkiye'nin yaşadığı toprağın maruz olduğu tehlikeleri asla düşünmemek ve ortalığı güllük gülistan görmektir. Bizim için altın mevcudumuz kâğıt para karşılığı değildir. Sıkıntılı devrin ve harbin haznesidir. Türkiye'de hiçbir Hükümet altın stokunu nihayetine kadar tüketmek suçuna asla cesaret edemez. Olsa olsa altını para istikrarı için kullanabilir. Bunun dışında muttasıl, bizim hariçten almaya ihtiyacımız olan eşyayı sonuna kadar tediye etmeyi bize teklif etmek asla doğru bir şey değildir. Üzüntülerimiz işte bu raporun gerçeklere uygun olmayan taraflarından ileri geliyor. Fakat vatandaşlarımızın kafaları başka şeylere de takılıp kalmış ve müphem durumlar kendilerini üzmüştür. Paris Konferansında hiçbir yardım istemeyen İsviçre ile bizi bir ayarda telâkki etmek dövizle iştirak kudretinde olduğumuzu farz etmek, eğer şaka değilse, hakikaten tuhaf bir şeydir. Sonra arkadaşlar; İsveç gibi harbe girmemiş yıkıntı olmamış bir memleketin Avrupa'ya yardım etmesi için kredi ihtiyacını tespit edip de Türkiye gibi Orta Avrupa'ya mal satmaya ve mal almaya alışmış olan bir memleketin Avrupa kalkınmasındaki ehemmiyetini görmemesinin sebebini Türk efkârı umumiyesi anlayamamışızdır. İşte bunlar üzüntü ve sıkıntının sebepleridir. Fakat bu üzüntü sebepleri arasında bir tanesi vardır ki, psikolojik bir ehemmiyettir. Ben onu söylemeden geçemem. Bütün bu raporun hulâsası şudur, Türkiye kendi yağıyla kavrulabilir. Türk dostlarımıza diyelim ki, makineyi biz verelim, siz kendi paranızla alabilirsiniz. Biliyorsunuz bu, Türk vatandaşlarına nasıl tesir etmiştir, ekonomik sahada dostlarımız bizi bırakıvermişlerdir, tesirini yapacaktır. Ben demiyorum ki bu doğrudur. Hayır, bu bir vehimdir. Amerika ile Türkiye arasındaki menfaat birliği böyle bir düşünceye asla yer vermez. Bu doğru olmamakla beraber memlekette yayılması az çok tesir yapıyor. Ekonomik bakımdan Türkiye'yi bugün yalnız bırakan Amerika, acaba yarın da politik bakımdan bırakıverir mi, gibi bir düşünce hatıra geliyor. Bu noktayı işaret edeyim ki, bu bir vehimdir, vehimdir ama cemiyet üzerinde pekâlâ müessir olabilir (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 12).

Erişirgil konuşmasının devamında şunları ifade etmiştir: “Diplomatların, böyle milletlerarası konferanslara gidecek murahhasları iç teşkilâtımız desteklemektedirler. Bu destekleme maalesef arzu ettiğimiz gibi olmuyor. Bu noktayı açık olarak söylemeyi bir vazife bilirim. Bu bakımdan teşkilâtımızda yapılacak şeylerden biri gerçek bir Ekonomi Bakanlığının tesisidir (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 13). Erişirgil konuşmasında

Ekonomi Bakanlığı'nın kurulması ve işlevsel hale dönüşmesi gerektiğini ifade etmiş ve bu isteğini şu esaslara dayandırmıştır:

“Bizdeki Ekonomi Bakanlığı, Devlet Sanayi ve Madenleri Bakanlığı gibi, aşağı yukarı onun gibi bir şeydir. Böyle olduğunu anlamak gayet kolaydır. Ekonomi Bakanı arkadaşımızın bir hafta zarfında ne işle meşgul olduğunu yan yana yazarsanız, Ekonomi Bakanlığına gelip giden kâğıtların mevzuunu öğrenirseniz teslim edersiniz ki bu, daha çok Devlet Sanayi ve Madenleri Bakanlığıdır. Böyle bir Bakanlığa ihtiyaç görürüm ama onun yeri Yenişehir'deki bakanlık değil Sümerbank'ta bir odadır ve müsteşarı da Sümerbank Umum Müdürüdür. Yazısını çizisini de oradaki memurlar yapar. Ekonomi Bakanı memleket ekonomisi hakkında geniş bir şekilde düşünen, veçheler veren, malûmatı toplayan ve ekonomi ile meşgul olan devlet dairelerini, vekâletleri harekete geçiren ve gelmediği zaman onu kabinede mesele yapan bakanlık olmalıdır. Koordinasyon heyetleriyle bunun idare edileceğini zannetmek benim kanaatime göre yanlışır(TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 13).”

Ayrıca ikinci bir nokta olarak Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü meselesini gündeme getirmiştir. Erişirgil, dünyaya ayak uydurmak ve ülkemizi çağa uygun olarak anlatmak ve milletimizin sosyo-ekonomik hayatını tanıtmak zorunda olduğumuzu dile getirmiştir. Bunun faaliyete sokulması için mecliste şu konuşmayı yapmıştır:

“Yeni girdiğimiz devirde Türk milletinin sosyal ve ekonomik hayatını tanıtmak mecburiyetindeyiz. Bu, öyle bir politika yahut bir hususi daire şekliyle idare olunamaz biz başka milletlerin aynı durumunda değiliz. Orada bulunan zat bütün fikir adamlarını bu noktada harekete getirecek ve veçhe verecek kıvvette ve kabiliyette olmalıdır. Bana denebilir ki; canım efendim, bunlar teşkilât işi değil, adam işidir. Hayır arkadaşlar. Adamı da muhit yetiştirir. Ne olduğu belli olmayan teşkilât içinde yaşayan insanlar yetişemezler (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 13).”

Erişirgil Marshall planı çerçevesindeki konuşmasını şu şekilde sonlandırmıştır:

“Siz peşin para ile vasıta alın, işte size rüçhan veriyoruz, bu şekilde Avrupa kalkınmasına iştirak edin demek, Avrupa kalkınmasına iştirak etmiyorsunuz demekle müsavidir. Çünkü alacağımız vasıta mahduttur. Binaenaleyh bunu bir nevi bize verilmiş imtiyaz telâkki etmeyi asla kabul edemem. İkincisi Avrupa kalkınması meselesinde sizi İmar Bankasından veyahut ithal ve ihraç Bankasından istikraz etmekte destekleriz demesini ben Marshall plânı dâhilinde telâkki edemem. Çünkü Marshall plânı çerçevesinde vasıta yardımı görmekle, bankaya gidip bir iş için para almanın farkını bilmezlikten gelemeyiz. Ve ikisi arasındaki farkın ne olduğunu biliriz. Dışişleri Bakanı arkadaşımız dediler ki; Avrupa kalkınmasına iştirak hususunda Türk Milletinin hakkı vardır. Ben diyeceğim ki, Türk Milletinin Avrupa kalkınmasına geniş mikyasta iştirakinde Amerikan dostlarımız ve Amerikan Milletinin de büyük menfaati vardır. Bunu er geç dostlarımız da anlayacaklardır” demiştir (TBMM TD, D.8 C.10, B.37, 02.11.1948: 14).

18 Kasım 1949 tarihli TBMM'nin 57. Birleşiminde Erişirgil'e; Atatürk tarafından faaliyetine son verilen Mason derneğinin ne suretle tekrar açılmasına izin verildiği sorusu yöneltilmiştir. Erişirgil'de cevap olarak şunları söylemiştir:

“Yüksek Heyetçe malumdur ki Cemiyetler Kanunu dairesinde bir cemiyetin kurucuları iç tüzüğünden iki nüshasını yetkili makamlara verince cemiyet tüzel kişilik iktisap eder. Bir cemiyetin

faaliyete geçmesi izne mütevakkıf değildir. Faaliyete geçen bir cemiyetin faaliyetinin tatili veya feshi ancak mahkeme kararı ile olur. Bahis konusu olan Türkiye Mason Derneği evvelce tüzüğünü vermiş ve faaliyete geçmiştir. Cemiyetin tüzüğünde arsulusal olduğuna ve diğer yerlerdeki mason teşkilatıyla münasebete girişeceklerine dair hiçbir kayıt olmamakla beraber (Mason) tâbirinin mahiyetindeki arsulusalılık göz önüne alınarak Cemiyetler Kanunu'nun 10'ncu maddesi mucibince Bakanlar Kurulunca karar alınması lâzım geldiği görülmüş ve bu yönden muameleye girişilmiştir. Bakanlar Kurulu kararı ile bu cemiyetin müessislerinden bâzı hususların sorulması İstanbul Valiliğine yazılmıştır. Alınacak cevap kanun karşısında yapacağımız işi tayin edecektir (TBMM TD, D.8, C. 17, B.57, 18.03.1949: 67)''

Erişirgil cevabında *Türkiye Mason Derneği*'nin Cemiyetler kanununa uygun olarak kurulduğunu ve tüzüğünde uluslar arası nitelik taşımadığı ve uluslar arası Mason dernekleriyle işbirliğine girişeceklerine dair bir tabirinde tüzüklerinde bulunmadığını bu nedenle izin verildiğini ifade etmiştir.

Erişirgil İl İdaresi Kanunu'nun ruhsatsız yapıların yıktırılmasına ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu'nun 13. maddesinin değiştirilmesine dair konuşmasında ruhsatsız gecekondulaşmayı bitirmenin ileride çarpık kentleşmeyi önleyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle memurların yanlış tutum sergilemelerini önlemek amacıyla hükümet tarafından çıkarılmak istenen kanunla alakalı olarak Erişirgil şu konuşmayı yapmıştır:

“Bundan sonra ruhsatsız gecekondular yapılmayacaktır. Yapılırsa; bir kere önlemek vazifesiyle bütün zabıta-i belediye ve yardımcı zabıta yani bekçiler haber vermekle mükellef tutulacaktır. Yani, daha gecekondular yapılmadan toprağı, taşı hazırlanıp temeli atılacağı sırada önlenmiş bulunacaktır. Binaenaleyh yapılan gecekondulara sığınan bir sürü vatandaşlarımızı dışarıya çıkarmak gibi acı vaziyetler karşısında kalmayacağız. Ve buna meydan vermemek üzere bütün kuvvetimizi sarf edeceğiz, alâkalı memurların şimdiye kadar mesul tutulmamasının kısmen sebebi, memurlarımızda bu salâhiyetin olmamasından mütevellitti. Onun için yüksek huzurunuzda sunulmuş olan bu kanunda arkadaşların sert gördükleri veyahut başka şekilde tensip edecekleri noktalar varsa, tashihini teklif buyururlar, o yolda kanun çıkar” demiştir (TBMM TD, D.8, C.20, B.99: 132).

Erişirgil, çıkarılacak olan kanunun bundan önceki gecekondulaşmayla ilgisinin olmadığını, çıkarıldığı andan itibaren yapılacak olan gecekondulaşmayı önlemek amacını taşıdığını ifade etmiştir. Söz konusu kanunun şimdiye kadar yapılmış gecekonduları etkilemeyeceğini geçmişe ait olarak ise; Yüksek Meclis'in tasvip ettiği 5218 sayılı Kanun'a tâbi olduğunu bu nedenle kanundan önce ya da sonra yapılmış olsun, bunlar yıkılmayacaktır. Onun için birtakım vatandaşların alâkadar olduğu meselelerde herhangi bir yanlış fikrin meydan almaması için, bu noktayı yüksek huzurunuzda sarahaten arz etmek mecburiyetini hissediyorum demiştir (TBMM TD, D.8, C.20, B.99: 132).

Van Milletvekili Muzaffer Koçak'ın, İran sınırında yapılmakta olan soygunculuk ve talanın önlenmesi için ne gibi tedbirler alındığına dair olan sorusuna cevabı şöyledir:

“İranlı çapulcuların yıllardan beri bazen hududumuzu aşarak çapulculuk yapmaya teşebbüs ettikleri doğrudur. Bütün İran hududuna şamil olmak üzere bu vakalar, diğer senelere nazaran azalmış olmakla beraber, 1949 yılında da olmuştur. Bundan Hükümet de müteessirdir. İçeride ve hudutta emniyet tedbirleri kuvvetlendirilmiş bulunuyor. Fakat bu vakaların tamamen önlenmemesinin sebebi dost İran ve Irak hududunun hemen hemen yalnız bizim tarafımızdan kontrol edilmesinden ve bu hududa taallük eden bâzı muahede hükümlerinin işleyememesinden veya kâfi gelmemesinden ileri gelmektedir. Bu hükümleri işler hale getirmek için Van'da hudut makamları tarafından bugünlerde bir görüşme yapılması takarrür etmiştir. Fakat bizim kanaatimize göre, hudut vilâyetlerinde toplanacak ikinci derecede memurların yapacakları görüşmelerle bu vakaların önlenmesi için yeter tedbir alınmaz. Onun için dost İran ve Irak Hükümetleriyle müşterek olarak alınacak hudut tedbirlerinin esaslarını görüşmek üzere salahiyetli mümessillerin toplanması lüzumuna inanan ve buna daha önce karar veren Hükümetiniz, Dışişleri Bakanı vasıtasıyla bu kanaatini, bu devletlerin mümessillerine telkin ve teklif edecektir. Dost İran ve Irak ricalinin kendi hudut emniyetlerine de taallük eden bu arzumuzu tam bir anlayışla karşılayacaklarını ümit ediyoruz. Bu suretle 1950 yılında sayın arkadaşımızın haklı olarak şikâyet ettikleri vakaların önlenmiş olacağına inanmak istiyorum(TBMM TD, D. 8, C.22, B.17, 14.12.1949 : 212).”

Bitlis Milletvekili Ziya Geboloğlu'nun, yasak bölge haline sokulmuş olan köyler hakkında sorusuna cevaben Bitlis'in Mutki ilçesi Iğık Bucağı'na bağlı Silit ve aynı ilçenin Meydan Bucağına bağlı Herpi, Kerho ve Şinik köyleri halkı 2510 sayılı Kanunla Batıya nakledilmiş ve bu dört köy de yasak bölge haline getirilerek boşaltılmıştır. Kanun gereğince yurtlarına dönen bu dört köy halkı birçok müracaatlarına rağmen köyelerine yerleştirilmemiş ve bir kısmı başka köye iskân ettirilmiş ve birçoğu da ortalıkta kalmışlardır. Bu yasağın devamı için ortada kanuni bir engel kalıp kalmadığını, kalmamışsa bu dört köydeki yasaklığın kaldırılmaması ve verimsiz bir halde bulundurulması ve köylülerin yerleştirilmemesi sebeplerinin bu işle ilgili İçişleri Bakanı Erişirgil'in açıklamaları şu yönde olmuştur: *“Arkadaşımın tavrini aldıktan sonra açıkta kimse olup olmadığını Bitlis vilâyetinden sordum. Aldığım cevapta aynen açıkta ve ortada; kalmış hiçbir kimse yoktur”*. Yasağın kaldırılması için bir engel kalıp kalmadığına ve bu yerlerin verimsiz bir halde bırakılıp bırakılmayacağına dair sorusuna cevaben:

“Bu köylerin yasak bölge halinden çıkarılması işini tetkik ettirmiştim, İçişleri Bakanı olarak yasağın kaldırılmasında mahzur görmemekle beraber bu işte Bakan arkadaşlarımın da mütalâasını almak mecburiyetindeyim. Hükümetin vereceği kararı arkadaşşıma ayrıca arz edeceğim demiştir (TBMM TD, D.8, C.22, B. 22,1950: 464).”

İstanbul Milletvekili Senihi Yürüten'in yeni bir taşıt kanununun getirilmesi sebebiyle 3827 sayılı kanuna aykırı taşıt alınıp alınmadığına ve resmi taşıtları

şahsi maksatlar için kullananlar hakkında kovuşturma yapılıp yapılmadığına dair olan sorusuna cevaben Erişirgil şunları söylemiştir:

“Anonim olarak bu Mecliste bir zümre memurlardan mübhem şekilde burada bahsetmeyi doğru bulmam. Şu noktayı arz edeyim, şimdiye kadar bana bir arkadaşımın herhangi bir hareketi hakkında bir söz söylenmiş ise derhal tahkik ettirdim. Fakat çok rica ederim, bu memleketin idaresini feragatle, fedakârlıkla yapan bir zümre hakkında anonim isnatlarda bulunulmasın. Şu noktayı arz edeyim, valilerin otomobili vardır. Kaymakamlara da jip vereceğim. Kaymakam ve zabıta âmirlerine bu memlekette jip verebilirsem bununla, iftihar edeceğim. Nitekim Jandarma ve Emniyet Bütçesine bunun için para konulmuştur. Benim bu fikrimi muvafık görmüyorsa arkadaşlar 1950 Bütçesi müzakeresi esnasında kalkarlar jandarma ve emniyet memurlarına jip lüzumu yoktur derler, müdafaalarını yaparlar, efkârı umumiye de kendileri hakkında hükmü verir. Bir vali ilçesine gitmesin mi, bir vali köyüne gitmesin mi? Bir vali resmî hizmetlerini görmek için en iptidai bir vasıtaya bu devirde malik olmasın mı? Biz halk hizmetlerini bu değerli arkadaşların fedakârlıkla yapmalarını isterken bunları bunu yapmaktan mahrum etmeye mi kalkalım? Onun için heyeti aliyenizden çok rica ediyorum. Kanun yaparsınız, biz kanunu tatbik ile mükellef oluruz. Fakat kanun yapmaksızın, sizin verdiğiniz tahsisatla, hangi bir memura ifayı vazife etmesi için eğer biz bir vasıta temin edersek, artık bu Yüksek Mecliste bu arkadaşlarımız hakkında tariz konusu olmamalıdır(TBMM TD, D.8, C.23, B.30, 16.01.1950 : 200).”

İstanbul Milletvekili Senihi Yürüten'in, Çine İlçesi'nin Ahak Köyü'nde 13 vatandaşa yapılan işkence hakkında sorusuna Mehmet Emin Erişirgil İçişleri Bakanı olarak verdiği cevabında bu olayın köy halkı arasında yıllardan beri devam eden siyasi bir sürüncemeden kaynaklandığını, evleri yakılan vatandaşların, siyasi kanaatleri itibariyle CHP'ye mensup olduklarını yangın hâdisesinin faili olarak adalete teslim edilen 17- 20 yaşlarındaki gençlerin babalarının ise Demokrat Partiye mensup olduklarını ve olayın temelini burada yattığını dile getirmiş ve olayın süratle kapatıldığını düşünen meclis üyelerine bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Hadiseyi evrakıyla, her şeyi ile savcılığa verdikten sonra, artık ne ben ne de arkadaşımın bir şey demesine ihtimal yoktur. Mahkeme karar vermedikçe İçişleri Bakanlığı zulüm yaparak hiçbir memuru azledemez ve azletmeyecektir. Savcı bucak müdürü hakkında tahkikat yapınız derse derhal tahkikat yapılacaktır ve derhal adalete teslim olunacaktır. İçişleri Bakanı sizin itimatınıza mazhar bir Bakan sıfatıyla asla kanunsuz hareket etmeyecektir, onun fitratında kanunsuz hareket etmek temayülü yoktur. Bunu herkesin bilmesi lâzımdır. Duruma gelince; arkadaşlar, vatandaş karşısında âdil olmamız lâzımdır ve ancak âdil olduğumuz vakittir ki, kendimizi vatandaşlara sevdirebiliriz. (TBMM TD, D.8, C.25, B.68, 1950: 593).”

İstanbul Milletvekili Senihi Yürüten'in bahsettiği işkence olayı şöyledir: Demokrat Parti Aydın İli Başkan Yardımcısı Mithat Levent 28 Kasım 1950 tarihinde saat 16.30 sıralarında Aydın Valisini dairesinde ziyaret ederek, Çine İlçesinin Karpuzlu Bucağı Müdürünün bu bucağa bağlı Abak Köyünde Mehmet Kavas, Mustafa Akalın ve Mehmet Küçük adındaki şahısları bir yangın tahkikatını vesile ederek Demokrat Partiden ayrılmaları ve keyfiyeti Ulus Gazetesiyle ilân etmeleri için makamında dövdüğünü ve bu hâdiseyi şahitlerle ispat edeceklerini ifade etmiştir.

22 Mart 1950 tarihli TBMM'nin 70. Birleşimi'nde hayvan hırsızlıklarını asgari düzeye indirmek için çıkarılması planlanan *“Hayvan Hırsızlığının*

Önlenmesi Hakkında Kanun” münasebetiyle ilgili olarak İçişleri Bakanı Erişirgil şu açıklamayı yapmıştır:

“Pazar’da alım ve satımda inzibat olmadıkça hayvan hırsızlığını önlemek çok güçtür. Mademki küçükbaş hayvanları da kabul buyurdunuz, bunu kanunun içine almak, muhakkak surette bu mağduriyeti temin etmek lâzımdır ve bu, arz ettiğim gibi, işin belkemiğidir. Maksat, pazarda satımı inzibat altına almaktır, teker teker vesika, vermeye lüzum olmayabilir. Biz, bu kanun çıktuktan sonra bunun tatbiki tarzını tâyin edeceğiz. Hiçbir vatandaşa müşkülât olmayacaktır (TBMM TD, D.8, 25. C.25, B.70: 741).”

Erişirgil, 1945 tarihinde kabul edilen “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”nun ana hedefinin toprak dağılımında görülen adaletsizlikleri, alınacak tedbirlerle önlemek, arazisi olmayan ya da yetmeyen çiftçilere yeter derecede toprak sağlamak olarak belirtmiştir. 4738 sayılı kanunun 8 bölüm ve 66 maddeden oluştuğunu buna göre 5 bin dönümden fazla toprağa sahip olanların arazilerinin kamulaştırılacağını söylemiştir.

Bunun dışında hedefin sadece bu olmadığını belirten Erişirgil, çiftçinin bilgisini arttırmak, çalışma vasıtalarını çoğaltmak, ucuz ve kolay kredi vermek ve köylerde daha sıhhi konutlar yapmak gibi hedeflerle kanunun daha geniş kapsamlı bir temele oturduğunu açıklamıştır. Yani kanunun amacı sadece büyük toprak mülklerini parçalamak suretiyle ülkenin toprak mülkiyeti yapısındaki düzensizlikleri ortadan kaldırmak değil, bunun yanı sıra ziraî kalkınmayı sağlayacak gerekli yardımları yapmak ve toprakların sürekli bir şekilde işlenmesini sağlayacak tedbirleri almaktır. Bununla ilgili Erişirgil’in düşünceleri ise şöyledir:

“Ekim ayından sonra arazinin başkasına intikali, eğer arazinin yeni sahibi doğrudan doğruya işletmiyorsa bu kanun hükümlerine göre bu arazi kamulaştırılıyor. Eğer hakikaten mülkü devrettiği adam doğrudan doğruya onu işliyorsa gerçekte mesele yoktur. Zaten kanun bu türlü satışları kabul ediyor. Çünkü toprak bir çiftçiden, bir çiftçiye intikal ediyor demektir. Amma toprak bir çiftçiden, bir çiftçiye intikal etmiyorsa çiftçi olmayan bir adama herhangi bir şekilde araziye almış bulunuyorsa, sırf araziye küçültmek maksadıyla bu satış yapılmışsa o vakit hakikaten kanunu zedeleyen bir iş olmuştur. Kanunu bu nevi zedeleden korumak için bizim prensibimiz, hedefimiz bakımından bu fıkra hükmünün kabulü lâzım ve zaruridir. Şu noktaya Yüksek Kamutayın nazarı dikkatini celp ederim ki; her hukuki prensip ahlâkîlik ve müsavilik esasına dayanmalıdır (TBMM TD, D. 7, C. 18, 1945: 14).”

Ayrıca Erişirgil işsizliğin önlenmesi ve tarım verimliliğinin düşmemesi için şunu eklemiştir:

“Birçok tarım mezunu bilirim, toprakta çalıştığı zaman bir başarı elde edemez. Bu da gösteriyor ki, toprakta çalışma bazı yönlerden mühendislikten ve doktorluktan daha da güçtür. Yeni her tarım okulu mezunu bir toprağı başarıyla işleyen adamlar varsa ve onların topraklarında amele ve işçi de çalışıyorsa onların toprağı parçalanmamalıdır veyahut dağıtılan toprağın aynı

değeri kendisine verilmelidir ki böylece kendisini başka bir yerde toplansın (TBMM TD, D. 7, C. 18, 1945: 56).

3.8. Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun TBMM'deki Faaliyetleri

Ali Rıza İncealemdaroğlu TBMM'de üç dönem Zonguldak milletvekilliği görevinde bulunan, mecliste çok yoğun çalışmaları olan milletvekillerindendir. 1945 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle yurt genelinde kuraklıktan zarar gören bölgelere toprak mahsulleri vergisi uygulanmamıştır. Ancak Zonguldak merkezinin bu kapsama alınmaması üzerine Zonguldaklılar bu konuda Milletvekili Ali Rıza İncealemdaroğlu'na müracaat etmişlerdir. Bunun üzerine İncealemdaroğlu durumu Başbakanlığa ileterek Zonguldak'ın da bu kapsama alınarak mağduriyetlerin giderilmesini istemiştir (BCA,30.01.,87.548.8, 20.08.1946).

İncealemdaroğlu, TBMM'nin 15 Kasım 1946 tarihli 37. Birleşimi'nde "Sıtma Savaşı Kanunu" ile ilgili yaptığı konuşmasında konudan farklı olarak Zonguldak Maden Havzası'ndaki amele sorunu gündeme getirerek şu konuşmayı yapmıştır:

"Zonguldak vilayeti dâhilinde iş mükellefiyetinin yürürlükte olmasına rağmen şu veya bu şekilde tekrar mükellefiyetler tahmil edilecekse değil amele bulmak 10 lira da versek dahi dışarıdan amele getirmenin imkânı yoktur. Bu itibarla amele yevmiyesinin azlığı veya çokluğu mütalaa edilirken %50 gibi belediye rayici üzerinden mühim miktarın Zonguldak'ta vatandaşın tediye etmesine imkân yoktur. Yüksek Meclis bu gibi mükellefiyetin tatbik ve tahmine müsaade buyurursa 19 milyonun yükünü çeken havzamızdır ve bütün köylümüzün türlü mükellefiyeti vardır. Askerlik vazifesi vardır, zirai vazifesi vardır, ocakta çalışma vazifesi vardır, bu yönden Zonguldak'ın bu mükellefiyetten muaf tutulmasını Yüksek Meclisten istirham ediyorum demiştir (TBMM TD, C. 22, D. 7, 15.11.1946: 160).

İncealemdaroğlu, TBMM'nin 21 Aralık 1945 tarihli 16. Birleşiminde 1946 yılı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi dolayısıyla yaptığı konuşmasına Türk milletinin eğitim ve ilköğretim davasına bakışlarıyla ilgili şu örnek olayı anlatarak başlamıştır:

"Safranbolu'nun Eflan Bucağının Tabaklar, Çalışlar köylüleriyle okul yerlerine giderken köylü yurttaşlarla konuşuyordum. 105 yaşında Hacı Osman Ağaya nereye gidiyorsun dedim...Hacı Osman Ağa dedi ki: oğul ben değneğime direne direne okula varacağım. Nedecen orada baba? Dedi ki; ayağımda kuvvetim yok sırtımda yük taşıyamam, hiç olmazsa na! Şurda duran kireçle kuma gözlerimin yaşını dökeyim de karıştırayım ve o temele çalacağım benim de emeğim gatılın! Köhne saltanatın beliyesini türlü belasını acıların yıllarca çektik. Hiç olmazsa

benim torunlarım da bu felaketi bu ıstırabı çekmesinler deyince oradaki vatandaşlar ağladı. Sayın arkadaşlar İlköğretim davası uğrunda Türk milleti, Türk köylüsü Milli Şefinden aldığı kutsal ödevinin manasını o andan itibaren kavramıştı...(TBMM TD, C. 20, D. 7, 21.12.1945: 302-303).”

İncealemdaroğlu konuşmasını yurt genelinde okulların çoğaltılması ve öğretmen ihtiyacının karşılanması temennisiyle bitirmiştir

İncealemdaroğlu, TBMM'nin 22 Şubat 1950 tarihli 53. Birleşiminde Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'nın 1950 yılı bütçe görüşmeleri vesilesiyle yaptığı konuşmasında; Toprak Mahsulleri Ofisi'nin görevini önceden Ziraat Bankası'nın daha iyi yaptığını belirterek Muamele Vergisi'nin sanayiciyi zor durumda bıraktığına ve kaldırılması gerektiğine, Fındık Kooperatiflerinin de çiftçileri koruyamadığına vurgu yapmıştır. İncealemdaroğlu konuşmasını Bartın'da çimento fabrikası kurulması gerektiğini belirterek şöyle bitirmiştir: İthal edilmiş olan bu çimentonun yerine memleketin herhangi bir tarafında çimento fabrikası kurulması suretiyle harice verilen milyonlar memleketin başka ihtiyaçlarına sarf edilebilirdi. Benim ileri sürdüğüm fikir şudur: Bu çimento fabrikası muhakkak Bartın'da yapılsın ki maliyeti de ucuz olsun ve bu suretle memleketin ihtiyacı rahat bir şekilde karşılansın. Hasan Saka zamanında söz konusu fabrikanın Trabzon'da inşası düşünülüyordu. Artık kesin karar verilmelidir demiştir (TBMM TD, C. 24, D. 8, 22.02.1950: 998-999).

Ali Rıza İncealemdaroğlu, TBMM'nin Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1950 yılı bütçesi hakkında yaptığı konuşmasında; Bartın boğazının ticari öneminden bahsederek bir tarak gemisiyle yıllarca biriken kumlarla debisi düşen nehrin tabanın genişletilerek ticarete kazandırılmasını istemiştir (TBMM TD, C. 24, D. 8, 21.02.1950: 940).

İncealemdaroğlu, TBMM'nin 21 Nisan 1948 tarihli 50. Birleşiminde gemi satın almak için Amerika'ya gönderilen heyetler hakkında Ulaştırma Bakanlığı ile ilgili Meclis soruşturması yapılmasına dair soru önergesi şöyledir:

Yüksek Başkanlığa:

Amerika'ya gemi satın almak üzere giden heyetlere Bakanlık ve Denizyolları Umum Müdürlüğü arasında çıkan ihtilaflar Bakanlığın idaresizliği ve birbiri ardından heyetler değiştirmesi yüzünden 150 milyon Türk Lirasını aşan zararlara birçok fırsatların kaçırılmasına ve Amerika'da itibarımızın sarsılmasına sebebiyet verildiği gazetelerde yazılmış ve Bakanlık bunları tektip edememiştir.

Şimdi bu sözlü soru ile de hadise etrafiyle ortaya konulmuş bulunuyor.

Bu itibarla ve meselenin büyük ehemmiyeti nazara alınarak işin her cephesiyle aydınlatılması için Mecliste görüşülmesine ve içtüzük'ün 177nci maddesine tevfikân, Meclis Komisyonlarından biri veya özel bir komisyon tarafından hadisenin esaslı şekilde incelenmesini arz ve teklif ederim (TBMM TD, C. 11, D.8, 21.04.1948: 85).

Zonguldak

Ali Rıza İncealemdaroğlu

İncealemdaroğlu, TBMM'nin 27 Aralık 1947 tarihli 24. Birleşiminde yaptığı konuşmasında özellikle cezaevlerinin durumuna dikkat çekerek şunları söylemiştir: *Arkadaşlar; bütün cezaevleri ıslah ve tamir inşa edilmezse, mühim bir kütlenin hastalıklı muzır birer insan olarak temiz muhitlerimize sokmuş olacağız ki memleket bunu pahalı ödemiş olacaktır. Seçim çevremdeki cezaevlerinin tamiri ve inşasına şiddetle ihtiyaç vardır. Adalet Bakanlığımız bu konu üzerinde ciddi durmalıdır (TBMM TD, C. 8, D. 8, 27.12.1947: 424).*

Ali Rıza İncealemdaroğlu TBMM'nin 28 Aralık 1946 tarihli 26. Birleşimi'nde Ticaret Bakanlığı 1947 yılı bütçesi münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasında; özellikle Türkiye'nin yaptığı ihraçlardan bahsederek sözü Karadeniz sahillerinden özellikle Kastamonu, Zonguldak ve Bolu bölgesine getirmiştir. Söz konusu bölgelerin yumurta ihracatı açısından önemli olduğunu ancak İstanbul'da yaşanan yumurta azlığından dolayı bu ihracatın durdurulduğunu ve yumurta tüccarı ile üreticinin zor durumda kaldığını belirtmiştir (TBMM TD, C. 3, D. 8, 28.12.1946: 700).

İncealemdaroğlu 19 Aralık 1946 tarihinde TBMM'nin 19. Birleşimi'nde Türk ordusuna selam ve saygılarının bildirilmesi için verdiği önergesi şöyledir (TBMM TD, C. 3, D.8, 19.12.1946: 314):

“Yüksek Başkanlığına

Bütün varlığını tereddütsüz kahraman ve ünlü Türk Ordusuna vermekten çekinmeyecek olan Büyük Millet Meclisinin sevgi ve selamlarının başkanlıkça ulaştırılmasını rica ve teklif ederim.

Zonguldak Milletvekili

A.R. İncealemdaroğlu”

Zonguldak milletvekili İncealemdaroğlu “İhtiyarlık Sigortası Kanununun” bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüce huzurunda Zonguldak Kömür Havzasında yıllardan beri devam edegelen ıstırapı zaman ve fırsat buldukça daima izaha çalışan bir arkadaşımızın havzamızda çalışan binlerce vatandaşımızın ve işçimizin maddi ve manevi durumunu eski iktidar bir türlü anlayamamış ve takdir de edememişti. Aziz arkadaşlarım, eski hükümetler zamanında Zonguldak kömür havzasında ücretli iş mükellefiyeti tatbik edilmiş ve 336 sayılı bir koordinasyon kararnamesi vardı. Bu kararname ile Türk köylüsü, Türk işçisi tamamıyla hürriyetinden tecrit etmiş olarak yıllarca istismar ve haklarından mahrum edilmiştir. Yetmiş, azami doksan kuruşa kadar çalıştırılmıştır. Kanun mevzuu ile alâkadar olması itibariyle bu ihtiyarlık sigortasına yaş haddinin mutlaka ve mutlaka 54 olmasında zaruret vardır. Bu, sosyal bir meseledir arkadaşlar. Çünkü ziyadan, güneşten, havadan mahrum olarak yer altında çalışan Türk işçisi kendi alın terinin karşılığını eskiden alamamakta idi (TBMM TD, C.15, D.9, 12.05.1952: 188).

Bugün çok şayanı şükrandır Demokrat Parti iktidarı zamanında Türk İşçisinin maddi, manevi durumunu ciddiyetle ele almış olan hükümetimizce işçinin bütün haklarını yakinen görülmekte ve zaman zaman bu kanunlarımızın işçi lehine tadili cihetine gidilmektedir. Zonguldak kömür havzasında çalışan 30 bin Türk işçisinin mutlaka ve mutlaka 54 yaşına kadar yaşayacağını acaba kim garanti edebilir. Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarında çalışan haddehanede hararetin ve ateşin karşısında çalışan asil işçilerimizin 54 yaşına kadar çalışabileceğini acaba kim temin edebilir. Tasavvur buyurunuz, Denizde, vapurlarda çalışan işçilerin bile gözleri on sene sonra kör olmaya mahkûmdur. Karabük haddehanesinde, ağır işlerde çalışan işçilerin durumu da aynıdır, sıhhatlerini ve hayatlarını kaybetmeye mahkûmdurlar. Binaenaleyh Zonguldak kömür havzasında, kömür işiyle hayatlarını geçiren işçileri şu veya bu şekilde mütalâa ederek vakit geçirecek olursak, biz de eski iktidarın düştüğü hataya düşmüş olacağız. Çok şükür ki Demokrat Parti Hükümeti bunu bütün inceliği ile düşünmekte ve zamanında tedbirlerini almakta ve işçilerimizin refahını da düşünmektedir (TBMM TD, C.15, D.9, 12.05.1952: 188).

Bugün Zonguldak’a bir seyyar röntgen cihazı gelmiştir ve yüzlerce ve binlerce işçi vatandaşlarımızın bu cihazla muayeneleri yapılmaktadır. 1953 senesinde de bir sanatoryum yapılacaktır, evvelki saltanat yani Halk Partisi zamanında iki milyon liraya bir marangozhane, bir garaj, işçilerimize hastane yapılmamıştır. Bunların sağlığını düşünmemişlerdir. Binaenaleyh Zonguldak kömür havzasında çalışan Türk İşçisi için yaşın mutlaka ve mutlaka 54 olarak kabul edilmesine zaruret vardır. İşçilerle temas buyurursanız göreceksiniz ki, bugün Zonguldak’ta 45 yaşına, âzami elli yaşına gelmiş her Türk işçisinin nefes darlığı vardır, çalışamayacak hale gelmiştir. Bu itibarla Türk Devletinin, Türk Milletinin, Türk vatanının enerji kaynağı olan Zonguldak kömür havzası işçilerinin sıhhatini düşünmek mecburiyetindeyiz. Yoksa eski yıllarda olduğu gibi, herhangi bir hasis zihniyet, dar bir mütalâa ile hayır, yaş haddi 54’e inmeyecek gibi bir iddiada bulunmak; bu yapılan işlerle, teklif edilen kanunun asil ruhu ile mutabakat halinde değildir. Bendeniz yaş haddinin 54 olarak kabul edilmesi hakkında bir önerge sunuyorum. Yüksek heyetinizin asil karan ile yaş haddinin 54’e inmesini kabul buyurmanızı, bir Havza çocuğu olarak, yıllardan beri çalışan işçi, köylü ve tüberkülozlu binlerce vatandaş adına hepimizden istirham ediyorum(TBMM TD, C.15, D.9, 12.05.1952: 188).”

İncealemdaroğlu, yukarıda verdiğimiz konuşmasında Zonguldak Kömür Havzası ve Karabük Demir Çelik Fabrikaları’nda çalışanların iş koşulları dikkate alınarak emeklilik yaşının düşürülmesini istemiştir

3.9. Halil Türkmen’in TBMM’deki Faaliyetleri

Halil Türkmen, II., III., IV. ve VI. Dönem (1923-1939) TBMM’de Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Bu dönemlerindeki faaliyetlerine bakıldığında 3., 4., ve 6. dönemde TBMM’de birer defa söz almak dışında herhangi bir faaliyette bulunmazken, ilk defa TBMM’ye girdiği 2. Dönemde 62 defa söz almıştır. Bu sözlerinin bir kısmı sunduğu kanun teklifleriyle ilgili olup

söz konusu dönem çalışmanın tarih sınırının dışında olduğundan söz konusu tekliflere burada değinilmemiştir.

Halil Türkmen 6. dönem TBMM’de görev alan Zonguldak milletvekillerinden en pasif olanlarından biridir. Çünkü bu dönemde TBMM’de faaliyet olarak sadece bir konuşma yaptığını görmekteyiz. Halil Türkmen, 6 Mayıs 1942 tarihli TBMM’nin 54. Birleşiminde “*Nahiye Kanunu*” münasebetiyle yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir:

“Evlilik iptidailik midir ve neden bu iptidailik olsun, böyle saçma şey olur mu? Kabul etmiyorum. Tezinizi başka türlü müdafaa ediniz. Niçin başka noktalarla müdafaa etmiyorsunuz da evliliği karıştırıyorsunuz”.

Zonguldak milletvekili Halil Türkmen’in bu kanunla ilgili olarak nahiye müdürlüğüne getirilecek kişilerin evli olmasının müdürlük ve bulunduğu yer açısından daha iyi olacağını savunulduğunu görüşünün karşısında olarak evliliğin bu işe karıştırılmaması gerektiğini savunmuştur (TBMM ZC, D. 6, C. 25, 06.05.1942: 38).

3.10. Mehmet Rıfat Vardar’ın TBMM’deki Faaliyetleri

Zonguldak milletvekili Mehmet Rıfat Vardar 14 Haziran 1939 tarihli TBMM’nin 26. Birleşimi’nde *Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair kanun münasebetiyle* sözlerinde kaymakam maaşlarının yeni düzenlenmesiyle maaşlarının azalacağını söylemiş ve bunun bir cezalandırma olacağını dile getirmiştir (TBMM TD, D. 6, C. 3, 14.06.1939: 166).

Vardar, 5 Temmuz 1939 tarihli TBMM’nin 35. Birleşiminde Zeytinciliğin ıslâhı ve yabani zeytinliklerin aşılınması hakkındaki 3575 sayılı kanunun 14. maddesini değiştiren kanun münasebetiyle sözlerinde çıkartılacak olan kanunda kimsenin mağdur olmaması için gerekli düzenlemelerin mutlaka yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca kanunun içinde bulunan, yüksek yerlerdeki zeytinliklere hayvanların getirilmesi ve bu sayede sağlanacak hayvan gübresinin de zeytinin verimini arttıracığı düşüncesinden vazgeçilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü ovalardaki zeytinliklerin zenginlere ait olduğunu, fakirlerin ise zeytinliklerinin yükseklerde dağların, taşların arasında olduğunu söyleyerek o zeytinliklere fakir halkın zorluklarla baktığını kanunu yaparken onların da düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır (TBMM TD, D. 6, C. 4, 05.07.1939: 28).

Vardar, 6 Temmuz 1939 tarihli TBMM'nin 36. Birleşiminde “*Vergilerde ihbarnamelerin tebliğine itiraz ve temyiz usullerine dair kanun*” münasebetiyle yaptığı konuşmasında vergi kanununda bahsi geçen memurların herhangi bir sorun veya hak kaybı yaşamaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğini vurgulamıştır. “*Maliye Bakanlığı'nun açmış olduğu Yüksek Maliye Mektebi'nden mezun olanların da Mülkiye, Hukuk ve Ticaret Yüksek Mektepleriyle aynı kategoride sayılmasını ve maddeyi aynen kabul etmek şartı ile yalnız o Maliye Mektebi'nin yüksek kısmından mezun bulunmuş vatandaşların mağduriyetine meydan vermemek için onların da maddeye eklenmesini temin için bu düşüncemi takdim ediyorum*” diyerek tavrının nazarı dikkate alınmasını rica ederek konuşmasını bitirmiştir (TBMM ZC, D. 6, C.4, 06.07.1939: 127).

Mehmet Rıfat Vardar, 4 Aralık 1942 tarihli TBMM'nin 13. Birleşimi'nde “*Arzuhal encümeninin Siyasal bilgiler okulu talebelerinden Salâhaddin Esat ile Vefî Pandır hakkındaki mazbata*” münasebetiyle sözlerinde 1941 yılında kabul edilen kanuna göre 29 yaşını doldurmuş olanlar maiyet memurluğu hakkını kaybeder şeklinde karar alındığını hâlbuki fazla müddet askerlikte kalmaları dolayısıyla 29 yaşına girmiş bulunan Selâhaddin Esat ve Vefî Pandır sınıfı geçtiği halde maiyet memuru olamadığını söylemiştir. “*Hâlbuki ikmale kalan öğrenciler Yedek subay zamanından önce maiyet memuru olduklarını, bu suretle bir hak kazandıklarını, hâlbuki maiyet memuru olmak, idare memuru olmak hevesiyle mektebe girmiş olan bu gençlerin kendi ellerinde olmayan bir sebeple uzun süre askerlik hizmeti ifa ettikleri için maiyet memuru ve dolayısıyla kaymakam olamamak gibi bir vaziyete düşüyorlar. Onların bu haklarını vermek üzere Arzuhal encümenine havale edilmiştir. Bahse mevzu kanun lâyihasının iadesine müsaade istemiştir. Mazbatanın bu şekilde yazılışı, gençlerin haklı olduğunu göstermektedir. Bununla beraber bu arzuhal encümeni mazbatasının da Dâhiliye Encümeninde tetkiki cihetine gidecek olursak bu gibi mağduriyetlere sebebiyet vermemiş olacağız.*” Bunun için bir tavrı de hazırladığını ve kabulünü meclisten istemiştir (TBMM ZC, D. 6, C. 29, 04.12.1942: 17).

Vardar, 16 Aralık 1942 tarihli TBMM'nin 18. Birleşimi'nde 29 yaşına girdikleri halde maiyet memurluğu hakkını kaybetmemeği icap eden yüksek mektep mezunları hakkında kanun teklifi sunmuştur. Bu münasebetle yaptığı

bakmaya başlıyor. Bu suretle bir taraftan bunların geçimi için çalıştığı gibi müteahhidin işlerinden aralık bulduğu sıralarda da mektep derslerini takipten biran hali kalmıyor ve bir zaman geçiyor”

Vardar konuşmasının devamında rahatsızlandığından dolayı son sınavına giremeyen bu öğrencinin mazeretinin kabul edilmeyip bakanlığa yazı yazılarak cevap beklenerek oyalanmasının yanlış olduğunu vatandaşın mağdur edildiğini ifade etmiştir. Oysa Bayındırlık Bakanlığında mühendis olmadığından işlerin yürümediğini ise şöyle ifade eder:

“Şimdi Bayındırlık Bakanlığı mühendis bulamıyor. Nereye müracaat, etseniz, ne yapalım efendim, mühendisimiz az, hangi birini hangi tarafa gönderelim diyorlar. Mademki mühendis azdır ve memlekette çalışan böyle çocuklar vardır, bunları niçin imtihana kabul etmiyorsunuz. Bırakın girsinler ve ehliyetnamelerini akınlar ve mühendis sıfatıyla, eski tabirle Fen Mektebi Âlisi derecesini haiz olsunlar ve kendi maharetlerini gösterebilsinler” (TBMM TD, D. 7, C. 23, 15.05.1946: 69).

Mehmet Rıfat Vardar, 25 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 18. Birleşiminde “1946 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesi münasebetiyle” yapılan görüşmelerde söz alarak liman işleri hakkında konuşma yapmıştır. Vardar konuşmasına şu sözlerle başlar:

“Meşrutiyet Hükümeti zamanında Amasra limanı yapıldığı zaman 180 metresinin eksik bırakıldığını dalgaların getirdiği kumlarla dolarak limanın dörtte birini doldurmuştur biran evvel bu kumların temizlenmesini Karadeniz'de liman sıkıntısı yaşanırken var olan limanları kullanılabilir hale getirerek işletilmeye açılmasını rica ediyorum.”

Vardar, konuşmasının devamında Sinop ile Boğaz arasında fırtınaya tutulmuş herhangi bir genimin tek sığınacağı yer Kdz. Ereğli limanı olduğunu ve başka limanın olmadığını belirterek konuşmasına şöyle devam eder:

“Biz hâlâ bu limansızlık içinde kıvranıp duruyoruz ve liman olmağa müsait olmayan Çatalağzı gibi bir yeri liman yapmağa kalkıştık. Bunu yapmak için binlerce dönüm arazinin toprağını kazıyıp boşaltmağa çalışacak idiler. Hamdolsun bu fikirden vazgeçildi. Şimdi Ereğli limanı. Bu Ereğli limanı; biliyorsunuz ki, Zonguldak 'in, nasıl altında maden cevherleri mevcut ise, o muntıkada Kara dere ormanı gibi pek çok ormanlar vardır. Para kaynağı, para ve servet fişkıran bir muntıkadır. Ereğli de onun en güzel bir iskelesidir. Bu iskeleyi ne zaman yapacağız ve nasıl yapılacaktır diye düşünceler sırasında, değişmez Ulu Başkanımız, Reisicumhur Hazretleri Karadeniz seyahatlerinde iki üç defa bu limana varmış ve bilhassa motorlara binerek limanda mevcut eski mendirekler üzerinde gezerek, bunun tetkikini bizzat yapmışlardır. Ondan sonra bu limanın yapılması esası takarrür etmiştir(TBMM TD, D. 7, C. 20, 25.12.1945: 358-360).”

Vardar yapılacak olan Kdz. Ereğli limanının yapılmışken ihtiyacı karşılayacak oranda büyük bir proje olarak hayata geçirilmesi gerektiğini meclise sunmuştur.

26 Aralık 1945 tarihli TBMM'nin 19. Birleşiminde "1946 yılı Ekonomi Bakanlığı bütçesi münasebetiyle" sözlerinde Mehmet Rıfat Vardar, Zonguldak Kömür Havzasının millileştirilmesi sonrasında iki ocak sahibi arasındaki maden sahası hakkındaki anlaşmazlığın bakanlık nezdine ulaştığını ancak konunun sadece mali yönü olmadığını konunun bir maden mühendisinin de dâhil edilmesiyle çözülebileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

"Şayet dosyalar henüz verilmişse Bakanlardan ricam şudur: Bu iş yalnız hukuk müşavirlerinin halledeceği mesele değildir. Bunu halletmek için maden mühendisi olmak şartıyla iki mühendis, maden tetkik arama enstitüsü mühendislerinden, iki maden mühendisi de Ereğli kömür havzası mühendislerinden olursa dört fen adamı eder, sonra Başvekâlet Yüksek Murakabe Heyetinden de iki maden mühendisi olur altı, Maliyeden de bir müfettiş ile bir hukuk müşaviri konularak bu suretle terekküp edecek sekiz kişilik komisyon ile mahallinde yapılacak bir tetkik ve tahkik her şeyi meydana çıkaracaktır. Hem vatandaşın hukuku varsa meydana çıkar, hem de o vatandaşın hakkı yoksa Hükümetin bir buçuk milyon lirası kurtulmuş olur. Sözüm bundan ibarettir (TBMM TD, D. 7, C. 20, 26.12.1945: 410-411)".

Vardar, Zonguldak kömür havzasının millileştirilmesi konusuna dikkat çekerek hükümete izlenecek yol hakkında da bilgi vermiştir.

Mehmet Rıfat Vardar, 14 Haziran 1946 tarihli TBMM'nin 65. Birleşiminde "Türkiye Emlâk Kredi Bankası Hakkındaki Kanun" münasebetiyle yaptığı konuşmaya şu şekilde başlamıştır:

"her memlekette olduğu gibi bizim memleketimizde de böyle bir bankanın kuruluşu, cidden memleketimizin yeniden noksanlarının ikmalini ve birçok yurtsuz vatandaşların yurda kavuşmasını temin edeceğinden dolayı bu teklifi bize getiren hükümete arzı şükran etmeği bir vazife bilirim."

Vardar, konuşmasına şöyle devam eder:

"Sadece 9. maddeyi dikkate alacak olursak bu madde gösteriyor ki, vatandaşlar ev yapacak ve bu evleri doğrudan doğruya Emlâk Bankası'nın kuracağı kooperatifler vasıtasıyla yaptırıp kendilerine vereceği anlamı çıkıyor. Fakat asıl evvelce, yapılmış, kurulmuş ve bu harp dolayısıyla malzemenin yüksek fiyatlarından ve inşaatın daha ucuza mal edilmesi ümidi ile bugüne kadar geri kalmış kooperatifler, şirketler vardır ki bunların bir hayli paraları birikmiştir, bu şirketler de ayrıca bu 9. maddede gösterilen esastan istifade edecekler mi, etmeyecekler mi? Bu duruma komisyonların açıklık getirmesini" istemiştir (TBMM TD, D. 7, C. 24,14.06.1946: 318).

3.11. İbrahim Etem Bozkurt'un TBMM'deki Faaliyetleri

İbrahim Etem Bozkurt, 24 Mayıs 1940 tarihli TBMM'nin 55. Birleşimi'nde "Ereğli Kömür Havzasındaki Ocakların Devletçe İşletirilmesi" hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmaya; kömür ocakları işletmelerinde 8 yıl çalışmış ve kömür havzası işleriyle 15 yıl yakından ilgilenmiş biri olarak kanun

lâyihası hakkında birkaç söz söylemek üzere müsaadenizi istiyorum diyerek şunları söylemiştir:

“Ereğli kömür havzası maden ocaklarının birleştirilerek bir elden idaresi düşüncesi bu son günlerin mahsulü olmadığını, Kömür üretiminin beş milyon tona çıkarılması için alınacak tedbirler yaklaşık altı yıl öncesine dayandığını söylemiştir. Bu durum, havza faaliyeti üzerinde derhal tesirini göstermiş ve ocaklarda yeni tesisat ve esaslı malzeme temini işlerinde bir intizar ve tereddüt devresi açmıştı. Bu yüzden şirket olsun birey olsun her madenci çok gerekli malzemeleri dahi dile getirirken ehemmiyet altında görememiş ve teşebbüslerini mümkün olduğu kadar geçici mahiyetten ileri götürmemeğe özen gösterdiğine dikkat çekmiştir. Bunun zararı da her geçen yılda birkaç yüz bin tondan daha fazla kömür üretme imkânlarını ortadan kaldırmış olmakla kendini göstermiştir. Bu birkaç yüz bin tonun her geçen yıl için ifade ettiği mâna ve kıymet bir buçuk milyon liradır olduğuna dikkat çekerek Sayın değerli Başvekilimiz Refik Saydamın Hükümeti bu kanunla bu devreye son verdiğini ve tebrike değer bir iş başardığını” söylemiştir.

Bozkurt konuşmasının devamında ise kanunun gerekliliğiyle ilgili olarak şunları eklemiştir:

“Vaziyetin daha iyi kavranmasını ve üzerinde fikir yürütülmesini kolaylaştıracağını düşünerek gerek maden mevkilerinin ve gerek bu mevkilerde ocakları işleten şirket ve fertlerin hakkında kısaca malûmat vermeyi faydalı görüyorum demiş ve Ereğli kömür havzasındaki maden ocaklarının topluluk durumları bakımından altı mevkie dağılmış ve ayrı bulduklarını dile getirmiştir.”

Bozkurt, bu mıntıkların 1-Gelik mıntıkası, 2- Kilimli mıntıkası, 3- Zonguldak mıntıkası, 4- Kozlu mıntıkası, 5- Ereğli mıntıkası, 6- Amasra mıntıkası olduğunu belirterek Gelik mıntıkasındaki ocakların tamamen devlete ait olduğunu ve kanunun bu mıntıka ile bir alâkası olmadığını söylemiştir. Ayrıca kömür serveti itibariyle burasının havzanın en zengin mıntıkası olduğuna da vurgu yaparak birleştirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve nedenlerini şöyle açıklamıştır:

-Yukarıda saydığımız mıntıklardan bilhassa Kilimli, Zonguldak, Kozlu mıntıklarında şirketlerle şahısların işletme hakkını elinde bulundurdukları ocaklarla bazı kömür damarları diğerlerinin işletme sınırları içinde kalmıştır. Bu da zamanla sınırların usulüne uygun tespit edilmemiş olmasından ileri gelmiştir. Bu yüzden bu gibi damarlardan bazılarının işletilmesi gereksiz masrafa neden olacak ve gereksiz tesisata ihtiyaç göstermekle beraber, bazılarının kömür serveti ayrı malzemeye ihtiyaca neden olacağından ve bir kısmı da işletilmesi imkânsız bir hale girerek kömür servetlerinin ziyan olacağına vurgu yapmıştır. Oysaki bu gibi damarların, sınırlarının içine düşmüş bulunduğu sebepler tarafından var olan malzemelerle az masrafla verimli olarak işletilmesi kolay olacağını söylemiştir.

-Diğer bir sebep de şudur ki: Var olan şirketlere ait olup halen ayrı ayrı tesisatlar la işletilmekte bulunan ocaklardan birçoğunun kurulacak birer tesisatla çalıştırılması imkânının bulunmasıdır. Bu takdirde işletme masraflarında oldukça mühim bir tasarruf elde edilerek maliyet fiyat'ı düşürülmüş olacaktır. (TBMM TD, D. 6, C. 55, 24.05.1940: 217).”

Bozkurt yukarıda ifade ettiği sebeplerden dolayı kömür havzasındaki işletmelerin birleştirilmesi gerektiği ortaya koyan kanun tasarısına onay verdiğini açıklamıştır.

20 Nisan 1942 tarihli TBMM'nin 49. Birleşimde “Madenlerin aranma ve işletilmesi hakkındaki kanun” münasebetiyle sözlerinde İbrahim Etem Bozkurt Isparta Milletvekili Kemal Turan'ın şu sorusuna cevap vermiştir:

“Günde birkaç yüz kilo yahut birkaç ton linyit çıkarabilen madenler kasabalardan uzak bulunduğu için doktor bulundurmak ayrı bir meseledir. Vekil Beyden bilhassa bunu rica edecektim. Eğer bu imkân bu kanunla temin edilmiş bulunuyorsa yani birkaç linyit için bir mühendis, bir doktor bulundurmak imkânı hâsıl olmuş oluyorsa mucibi memnuniyet bir şey yapılmış demektir. Değilse o zaman gelecek kanunda bunu nazari dikkate almalarını rica etmekten başka bu saatte yapılacak bir şey yoktur (TBMM TD, D.6, C.24, 20.04.1942:188-189). “

Bozkurt cevabında şu ifadeleri dile getirmiştir:

“Linyit madenleri bu kanunun yeni hükümlerine göre işletme ruhsatnamesine tabi oluyor. Bu madenlerin herhangi birinde ayrı ayrı mühendis, doktor bulundurma mecburiyeti olmadığını, Esasen imtiyaza dâhil maden ocaklarının dahi ayrı ayrı doktor istihdamına kesin mecburiyetin olmadığını, iki ocağın birinde doktor istihdamında kanuni mecburiyet olduğunu” söylemiştir. Ayrıca “ruhsatnameye tabi olanlar, birkaç maden bir havza dâhilinde bulunursa o madenlere bir doktor veya bir mühendisin murakabe ve nezaret edebilmesi imkânı mevcuttur. İki maden için, üç maden için bir doktor veya bir mühendis tâyin etmeye imkân vardır. Esasen doktor meselesini Hıfzıssıhha kanunu ayrı bir şekilde soktuğunu, Orada elli işçiden yüz işçiye, yüz işçiden beş yüz işçiye ve beş yüz işçiden yukarıya için ayrıca sıhhi hükümler vardır. Yetkili müdürden konuyu açtıklarını dile getirerek buna da şu şekilde açıklamıştır: Kanunda bu hususta ayrı bir madde vardır. Bu maddede, bir maden ocağını müşterek olarak işletenler kendi aralarından birini bir mesul müdür olarak belirlerler. Eğer linyit madenleri bir veya iki ocaktan ibaretse, böyle müşterek bir vaziyet varsa bir müdürü mesulü İktisat vekâleti de kabul edebilir. Ayrı ayrı bir yetkili müdürde belirleyebilirler” diyerek konuşmasını bitirmiştir (TBMM TD, D.6, C.24, 20.04.1942: 189).

İbrahim Etem Bozkurt'un yaptığı açıklama ile ilgili Konya Milletvekili Dr. Osman Şevki Uludağ şu konuşmayı yapmıştır:

“Mazbata muharriri arkadaşımızın beyanatından; sanat icabı burada mutlaka doktor bulundurulmasını icap ettirmez. Esasen biz burada doktor bulundurmağa mecbur değiliz. Bunları tahlisiye vasıtasıyla kurtaracağız, icap ederse doktora göstereceğiz mânasını çıkardım. Doktor müstahdem olmayınca hangi doktora göstereceklerdir? Buradaki tahlisiyenin mânası ne demektir? (TBMM TD, D.6, C.24, 20.04.1942: 189).”

Uludağ'ın bu sözlerine karşılık yine açıklama yapma gereği duyan İbrahim Etem Bozkurt şunları söylemiştir:

“Gerek maden ocaklarında gerek linyit ocaklarında ve doğrudan doğruya madenlerde bazı zehirli gazların bulunduğunu fakat zehirli gazlar esasen maden ocaklarında yapılmış olan hava cihazlarıyla temizlendiğini ve mühendisler daima ocakları muayene eder ve temiz tutmağa çalıştığını söyledi. Her sabah maden mühendisleri veya muavinlerinin amele ocağa girmeden kendisi girdiğini, tetkik ettiğini vurguladı. Malûmu âliniz bu gazlara grizo diyorlar. Bunun derecesine kontrol ederek derecesi işletmeye mâni olacak ise hava cihazını harekete geçirir, temizler, ondan sonra ameleyi içeri sokar demiştir. Bu, esaslı bir şart olduğunu, hiçbir maden mühendisi veya muavini kendi amelesini, bu kontrolleri yapmadan içeriye sokmayacağını dile getirmiştir. Fakat arz ettiğim gibi, bunlar evvelâ tetkik edilir. Ani bir hâdise olursa doğrudan doğruya mühendisler ve tahlisiye teşkilâtı içeriye girer, orada kalmış olanları, çöküntü ve sarsıntıdan dolayı ölen ve bayılanlar olur, bunlar dışarıya çıkarılır, bundan sonra doktora vazife düşer. Eğer doktor da içeriye girerse tahlisiye cihazını kendisinin de takması lâzımdır diyerek konuya açıklama getirmeye çalışmıştır. Ocaklarda bir doktorun murakabe ve nezaretini temin etmek vazifedir. Fakat küçük ocaklardan birkaçı için bir doktor istihdamı masrafi azaltmak

itibariyle faydalıdır. Binaenaleyh küçük ocaklar birleşerek müştereken doktor istihdam ederler ve bu birleşme suretiyle bu imkân elde edilmiş olur. Yoksa her küçük ocağın mutlaka ayrı bir doktor istihdamı mecburiyeti yoktur” diyerek sözlerini bitirmiştir (TBMM TD, D.6, C.24, 20.04.1942: 189-190).

Bozkurt, 4 Mayıs 1942 tarihli TBMM'nin 53. Birleşiminde “Nahiye kanunu” münasebetiyle sözlerinde:

“Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89'ncü maddesi şöyle diyor: Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktası nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere ayrılmış ve nahiyeler de kasaba ve köylerden oluşur. Nahiye kanunu münasebetiyle meclisteki konuşmalarda Başta itiraz ettikleri nokta: Mahalle kelimesi. Mahalleden maksut olan, birçok vilâyetlerin köyleri birtakım mahallelere ayrılmış olmasıdır. Yani bunlar birtakım köylere ayrılmıştır. Kanun devamın da Nahiye, Dâhiliye vekâletince tayin edilen bir müdürün idaresi altındadır. Nahiyelerde, vali tarafından tayin edilen bir veya birkaç nahiye kâtibi, Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti tarafından tayin edilen hekim veya lüzumu kadar sıhhat memuru ve ebe ile başkaca lüzum görülen ve kanunlarına göre tayin edilen memurlar ve emniyet komiseri veya polis memuru ve jandarma karakol komutanı bulunur açıklamasını yapmıştır. Yardım yapılabilir» dersek daha doğru olacağını” söylemiştir.

Bozkurt konuşmasının devamında:

“Nahiye müdürlerinin lise mezunu olmaları neticesinde karar da madde sarahaten gösteriyor ki lise mezunu alınacaktır. Fakat şayet bulunmazsa, o nahiyeyi açık bırakmaktansa, lise imtihanını verebilecek orta mektep mezunu alınacaktır. Fakat bu, zaruret halinde başvurulacak bir yoldur (TBMM ZC, D. 6, C. 25, 04. 05. 1942 : 5-8). Yine alınan karara göre nahiye müdürü olarak atanacak kişinin evli olması şartı konulmuştur. Evli nahiye müdürlerinin bekârlara göre köylerde daha iyi aile yapısını yansıtacaklarını örnek olacaklarını düşünerek karar alınmıştır. Eğer eşi ölür ya da resmen boşanursa kişi başka müdürlüklere yönlendirilecektir. Ya da kısa zamanda evlenmesi gerekmektedir” (TBMM ZC, D. 6, C. 25, 04.05.1942: 13-15).

İbrahim Etem Bozkurt nahiye kanunu münasebetiyle görevi gereği milletvekillerin açıklamasını istediği maddeleri usulüne göre anlatmış ve sonrasında kanun oylamaya sunulmuştur (TBMM ZC, D. 6, C. 25, 04.05.1942: 13-15).

İbrahim Etem Bozkurt, 12 Ağustos 1942 tarihli TBMM'nin 80. Birleşiminde “Düyunu Umumiye ve Münakalât Vekâleti 1942 malî yılı bütçeleri arasında 100000 liralık münakale yapılmasına dair kanun” münasebetiyle yaptığı konuşmasında maden kömürü meselesini ve ticaret filomuzu ilgilendiren mevcut kanunun zararları ve faydaları üzerinde açıklama yapma gereği duyduğunu belirterek şu açıklamayı yapmıştır:

“Havzamızdan 1941 senesinde çıkardığımız kömür miktarı bir milyon 800 küsur bin tondur. Yani yuvarlak hesap 1900000 tondur. Bunun içerisinde kok ve briket de dahil dir. Bunun 1200000 küsur ton kadarı denizden nakledilmiştir. Elimizdeki İktisat vekâleti istatistikleri bu rakamı bize vermektedir. Bu kadar kömürü nakletmek için Zonguldak limanına gerek yakıt almak ve gerek yük almak için uğrayan vapurların adedi 626 ve yelkenli ve motorlu vesaitin adedi 110 küsur adettir. Şu rakamlar bize gösteriyor ki, Türkiye ticaret filosunu teşkil eden yük gemilerinin dörtte üçünün, en aşağı bir rakam olarak arz ediyorum, dörtte üçünün bütün çalışmasını ve işini temin eden imal ettiğimiz maden kömürleridir. Karadeniz kışın şiddetli fırtınalarla, yazın da ani gelen fırtınalarla tanınmış denizlerimizden birisidir. Bunun için havzadan kömür alan ticaret filomuz ekseriya bu fırtınalarda yükü alırken veya yüklemeye başladığı ve bitirdiği sırada tutuluyor ve bu havalara tutulan filomuz için barınacak olan tek bir liman da Ereğli limanıdır,

ikinci küçük bir limanımız olan Amasra da varsa da Amasra büyük vesaitimizin barınmasına müsait değildir. Nihayet burası üç dört vapuru barındıracak kadardır. Hâlbuki Ereğli limanı tabii bir liman olmakla beraber gerek savaş zamanlarında ve gerekse bu zamana kadar geçen zamanda batan gemilerin enkazı ile dolmuş olduğu halde zaman gelmiştir ki Ereğli'de 42 vapuru ve yüz küsur motorlu ve yelkenli vesait barındırmış ve liman bunları denizin şiddetinden korumuş ve muhafaza etmiştir. Fakat limanın ağzında bu vapurların batmış olması bu limandan istifadeye engeldi. Limanın ağzında Devlet dairelerince, yani liman idaresince mevcut olan kayda göre dört vapur vardı. Halbuki biraz sonra arz edeceğim gibi bu vapurların temizlenmesine başlandıktan sonra bir büyük vapur daha bulunmuş, ondan sonra savaş dönemlerinde Şirketi Hayriye'nin yandan çarklı iki vapuru daha batmış ve başkaca iki motor daha bulunmuştur. Bu arz ettiğim faydalar dolayısıyla Hükümetimizin ve bilhassa Münakalât vekilimiz Amiral Fahri Engin'in, esasen kendi mesleki icabı, Ereğli limanının ehemmiyetini takdir etmiş bulunması ve ticaret filomuzu Karadeniz'in şiddetinde korumak lüzumunu şüphesiz hepimizden iyi bilmiş olması hasebiyle çok hayırlı bir teşebbüste bulunmuş, bütçeden küçük bir para ayırarak mayıs nihayetlerine doğru bu temizleme işlemine başlamıştır. Kıymeti çok yüksek olan dört vapurun gemi zincirleri tamamen çıkarılmış olduğu gibi Avrupa çapası denilen çapaları da çıkarılmıştır. Bunların en aşağı kıymeti de 30 000 lira deniyor. Demirin bu pahalı zamanında çıkarılmış olan hemen iki vapurluk enkaz arasında bilhassa vapur saçı itibariyle kabili istifa kısımları da mevcuttur. Demek ki Hükümet bu hayırlı işe başlamış ve bu yolda yürümüş olmakla masrafını da çıkarmış olduğu gibi ticaret vapurlarımızı denizlere karşı da muhafaza imkânını elde etmiştir. Bu itibarla bu işi ele alan Sayın Başvekilimize ve Sayın Amiral Engin'e vilâyetin mebusu sıfatıyla! Teşekkürü borç bilirim. Arkadaşlar, Ereğli limanının faydası yalnız bu kadar da değildir. Arz ettiğim gibi ticaret filolarımızı tehlikeden en ziyade koruyacak bir liman olmakla beraber maden kömürü havzasının inkişafı ve ilerlemesi ve memleketin; ihtiyacını tamimiyle karşılayacak bir hale gelmesi için de lâzımdır. Havza maden ocaklarının bir kısmı Ereğli, bir kısmı da Zonguldak hududu içindedir. {Ereğli havzası hududu içinde kalan Çamlı ocağı günde 300 ton, Kandilli ise 800 ton kömür vermektedir ve bundan iki ay sonra da Kandilli'den günde 1000, Çamlı Ocağından 350 ton kadar istihsal yapılacaktır. Yuvarlak bir hesapla günde 13 bin tonu tecavüz edecektir. Senede 350-400 bin ton kömür eder. Bu ocakların bulunduğu mevkiiler tamamen denize açıktır ve en küçük bir denize maruzdur. Bildiğiniz gibi yükleme yapılabilmesi için denizin sakin olması lâzımdır. Deniz yüklemeye müsait olmazsa bundan zararımız ikidir: Birisi, vapurlarımız esasen memleketli ihtiyacına kâfi gelmezken böyle havalanın müsaadesini beklemek için günlerce limanlarda boş, etkisiz vaziyette kalıyorlar. Ereğli limanında yükleme yapılması takdirinde ise bize memleketin diğer ihtiyaçları için gemilerimizden bu boş kaldığı günlerde de istifade etmek imkânlarını bahşedecektir. İkinci zararımız da: Kışın bu ocakların kömür harmanları dolduktan sonra denizin müsaadesizliği ile harmandaki kömürlerin kaldırılmamasından dolayı ocakların günlerce faaliyetlerini tatil etmek zaruretinde kalmalarıdır. Orada, kayıta 26 vapur vardır deniliyordu. Ağızda dört vapur olduğu zikrediliyordu. Halbuki yedi çıktı. Bilhassa limanın içinden de daha çok batmış vapur çıkacaktır. Bunu temizlemeğe bu seneki yaz mevsimi kâfi değildir. Şimdiki mesai yalnız limanın ağzını açmak ve limanın içine giren yollardaki bir iki engeli ortadan kaldırmak suretiyle burada lüzumunda gemilerimizi barındırmak mümkün olacaktır. Fakat bunu sonuna kadar götürmek ve bu hayırlı işi hem maddeten ve hem de dolayısıyla kömür işini kolaylaştırmak ticaret filomuzu muhafaza etmek itibariyle çok iyi bir şey olacağı şüphesizdir. Bu ameliyatı tamamlamak muhakkak surette lâzımdır.”

Bozkurt konuşmasında Kdz. Ereğli limanının büyütülmesinin ve limanda daha önceden batmış olan gemilerin çıkartılarak limanın temizlenmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Bozkurt uzun yıllar Kdz. Ereğli'de yaşayarak elde ettiği deneyimler sonucunda bu düşüncelerini dile getirmiştir. (TBMM ZC, D. 6, C.27, 12.08.1942: 62-64). Sonuç olarak VI., VII. ve VIII. dönem TBMM'de görev alan milletvekillerinden Şinasi Devrin (Adalet Bakanı) ve Mehmet Emin Erişirgil (İçişleri Bakanı) bakanlık görevlerinde bulunmuştur. Bu nedenle bu milletvekilleri parlamento çalışmalarında aktif rol oynamışlardır. Bunların dışında Dr. Rebi Barkın ve Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun Zonguldak'ın sorunlarını TBMM'ye

taşıyan en aktif milletvekilleri olduğu görölür. VI. dönem TBMM’de görev alan Zonguldak milletvekili Halil Türkmen ise sadece bir defa söz alarak konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Genel olarak bakıldığında Zonguldak milletvekillerinin bütçe ve seçim bölgeleriyle ilgili konularda konuşmalar yapıp, kanun teklifi ve önermeler verdikleri görölmektedir.

SONUÇ

Osmanlı döneminde ilk seçim 1877 yılında “*İntihab-ı Mebusan*” kanununa göre yapılmıştır.1920 yılında Büyük Millet Meclisi ilk seçimini yapmış ve “*Teşkilatı Esasiye*” kanununu kabul etmiştir. Bu kanuna göre iki yılda bir seçimler yenilenecektir. Ancak Milli Mücadele döneminden dolayı ikinci seçim 1923 yılında yapılmıştır. İlk mecliste iki grup bulunuyordu ilki Birinci Grup ülkeyi demokratik bir temele oturtmaya çalışıp laik sistemi savunurken, İkinci Grup ise gelenekçi Osmanlı düzenini savunup köklü değişimlerden rahatsız olan kesim olmuştur. Birinci TBMM’nin en büyük özelliği ulusalcı ve tam bağımsız düşünceye sahip olmasıydı. Birinci TBMM, *Misak-ı Milli* savunmuş ve milli mücadeleyi sürdürmüş Türk Devleti’nin kurulmasına zemin hazırlamıştır. İkinci meclisin en büyük faaliyetleri ise: Lozan Antlaşması, Cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması ve 1924 anayasasının kabulü gibi önemli faaliyetlere imza atmasıdır.1924 seçimlerinde Kazım Karabekir’in önderliğinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş böylece çok partili hayata geçiş denenmişse de başarılı olunamamıştır.1930 yılında ise Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ancak bu partide uzun ömürlü olmamıştır.1946 yılına kadar Tek Partili dönem devam etmiştir.

1938 yılında Mustafa Kemal’in vefat etmesiyle yerine cumhurbaşkanı olarak İsmet İnönü seçilmiştir. Mevcut başbakan olan Celal Bayar izlediği politikalar yüzünden İsmet İnönü’yle yaşadıkları görüş ayrılığı nedeniyle istifa etmiş yerine Refik Saydam Hükümeti kurulmuştur. İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olduğu dönemde, aynı zamanda CHP’nin değişmez genel başkanı ve Milli Şef ilan etmiştir. İlk seçimden 1943 seçimlerine kadar İntihab-ı Muvakatiye Kanunu esas alınmış fakat zaman içerisinde bazı değişiklikler yapılmıştır.1943 seçimlerinde ilk defa TBMM’nin kabul ettiği seçim kanunu uygulanmıştır.1946 yılında ise tek dereceli seçim sistemiyle çok partili hayata geçilmiştir. Bu seçimler açık oy gizli sayım ilkesine göre yapılmıştır. CHP, 1946 yılındaki seçimleri DP’nin teşkilatlanmasını tamamlamadan erken seçime gitmiş ve 1946 seçimlerini kazanmıştır.

İnönü Dönemi, TBMM'nin VI., VII. ve VIII. yasama dönemlerini kapsayan 11 yıllık süreyi ifade eder. TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemlerinde Zonguldak'tan 19 milletvekili görev yapmıştır. Bu dönemdeki milletvekillerinin TBMM'deki çalışmaları incelendiğinde sosyo-ekonomik durumları hakkında şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Zonguldak milletvekillerinin yerellik durumuna baktığımızda toplam on dokuz milletvekilinden 4'ünün seçim bölgesinden olduğu görülmektedir. Bu veri bize Zonguldak milletvekillerinin yerellik durumlarının düşük olduğunu göstermektedir. On dokuz milletvekilinin çoğu Zonguldak çevresiyle işlerinden dolayı bağlantılı kişilerdir. Yine Zonguldak milletvekillerinin meslek çeşitliliğine baktığımızda yedisinin madenci diğer milletvekillerinin doktor, mühendis, tüccar, öğretmen ve avukat gibi değişik meslek gruplarına mensup olduğunu görmekteyiz. Zonguldak milletvekillerinin eğitim durumlarına baktığımızda ikisi ilkokul mezunu beşi ortaokul, on ikisinin de yüksek öğrenim mezunu olduğunu görmekteyiz. Zonguldak milletvekillerinin bildiği diller ise özellikle Fransızca ağırlıklı olmak üzere, Almanca, İngilizce ve Farsçadır. Fransızcanın yoğun olmasının sebebi ise Zonguldak'ın daha önce Fransızlar tarafından işgal edilmesi ve kömür madenlerinin işletenlerinin Fransız olmasıdır. Milletvekillerin yaş ortalaması VI. dönem 52.4, VII. dönem 51.8, VIII. dönem ise 49.3'tür. Bu durum bize milletvekillerinin tekrar seçilme durumlarının düşük olduğunu ve yeni vekillerle yaş ortalamasının düştüğünü göstermektedir.

Zonguldak milletvekillerinin parlamento tecrübesi incelendiğinde en uzun süre Halil Türkmen olduğu görülür. Onu Rıfat Vardar ve Hasan Karabacak izlemektedir. On dokuz milletvekilinin dokuz'unun birden fazla meclis tecrübesi varken, on tanesi bir defa milletvekili olarak görev yapmıştır. Zonguldak milletvekillerinden Şinasi Devrin Adalet Bakanlığı ve Mehmet Emin Erişirgil ise İçişleri Bakanlığı görevinde bulunduğu parlamento faaliyetlerde en fazla söz alan milletvekilleri olmuştur. Bu üç dönemin milletvekilleri kendilerinden önceki dönemin milletvekillerine göre daha fazla siyasi faaliyette bulunmuşlardır. VI. dönem TBMM'deki Zonguldak milletvekillerinin parlamento deneyimlerine baktığımızda, başta Mustafa Bozma, Mehmet Emin Erişirgil, Hasan Karabacak, Ahmet Hazım Kuyucak, Hüsamettin Okan ve Yusuf Ziya Özenci'nin hiçbir

yasama faaliyetinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. VII. dönem parlamento deneyimlerine baktığımızda, Ahmet Nuri Gürel, Hasan Karabacak, Ahmet Hazım Kuyucak, Yusuf Ziya Özenci, Şeref Tansan ve Halil Türkmen'nin hiçbir yasama faaliyetinde bulunmadığı görülmektedir. VIII. dönem parlamento faaliyetlerinde ise sadece Nuri Tarhan hiçbir yasama faaliyetinde bulunmamıştır.

Zonguldak milletvekillerinin meclisteki siyasi faaliyetlerine baktığımızda milletvekili oldukları ilin özellikle taş kömürü madeni bakımından zenginliğini ve bu durumun iyi değerlendirilmesi sonucunda Türkiye'nin önemli illeri arasında yer alacağını devamlı vurgulamışlardır. Fakat maden ocaklarının planlı bir şekilde işletilmediğine, yine işçilerin çalışma şartlarının olumsuzluklarına sürekli vurgu yapılmıştır. Maden işçilerinin çalışma şartlarının düzeltilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca işçilerin aldıkları ücretlerin yetersiz olduğunu, bu durumda onların geçimlerini zorlaştırdığını ve maden ocaklarında istekle çalışmadıklarını söylemişlerdir. Bu durumun düzeltilmesi sonucunda madencilerin daha istekli çalışacaklarını ve üretimin artacağına değinmişlerdir. Maden ocaklarındaki işçilerin kömür çıkarmada kol gücünü kullandıklarını ve bu durumun üretimi olumsuz etkilediğini, biran önce maden ocaklarına gerekli teçhizatın sağlanması gerektiğini istemişlerdir. Yine ağır şartlar altında çalışan madencilerin emeklilik yaşının 60 olarak belirlenmesine karşı çıkmışlar bu yaş sınırının 54'e düşürülmesini istemişlerdir. Emekliliklerini iyi bir şekilde geçirebilmeleri için emeklilik maaşlarının da artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu dönemdeki Zonguldak milletvekilleri bölgedeki tarım işçileri ve Demir Çelik Fabrikasındaki işçilerin durumlarını da dile getirmişlerdir. Zonguldak –Bartın ve Kdz.Ereğli limanlarının geliştirilmesi gerektiğini özellikle bu limanlardan Kdz. Ereğli limanının ulaşım ağının geliştirilmesi neticesinde bölgeye büyük katkı sağlayacağını söylemişlerdir.

Zonguldak milletvekillerinin yasama faaliyeti konusunda özellikle söz alma etkinliği ile öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda Zonguldak milletvekilleri 1939-50 yılları arasında 238 defa söz almış olup 5 defa kanun teklifinde bulunmuş ve 5 defa soru önergesinde bulunmuşlardır. Genel olarak vekiller dönemin bütçe kanunları ile ülkenin eğitim durumu, sağlık koşulları, ceza evlerinin durumunun iyileştirilmesi ve tarihi eserlerin korunması gibi pek çok konuda söz almışlardır.

KAYNAKÇA

Armağan Servet (1967); “Türkiye’de Parlamento Seçimleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 33, Sayı: 3-4, s. 47-100.

Atatürk, Mustafa Kemal (1969), *Nutuk*, Cilt: II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Avcı Cemal (2000); *III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Avşar Abdülhamit (1998); *Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü Serbest Cumhuriyet Fırkası*, Kitabevi, İstanbul.

Balkaya İhsan Sabri (2005), *Ali Fethi Okyar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.01,131.852.4, 05.08.1958.

BCA, 30.01., 87.548.8, 20.08.1946.

BCA, 30.10., 120.12.13, 05.05.1938.

BCA, 30.10., 258.734.18, 05.04.1946.

BCA, 30.10., 75.492.11., 25.02.1935.

BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939.

BCA, 30.10., 76.499.11, 03.04.1939.

BCA, 30.10., 76.503.9, 05.02.1942.

BCA, 30.10., 76.505.14., 20.06.1946.

BCA, 30.10., 76.509.9, 13.05.1940.

BCA, 30.10., 77.506.7, 24.04.1946.

BCA, 30.10., 77.509.14, 28.03.1950, Ek: 4.

BCA, 30.10., 77.509.7, 09.11.1949.

BCA, 30.11.1., 181.10.14, 15.03.1946.

BCA, 490. 01, 1344. 463.04, 24.12.1945.

BCA, 490.1., 4.21.7, 08.07.1939.

BCA, 490.1., 426.1766.1, 07.04.1948.

Binark İsmet (2004); *Türk Parlamento Tarihi (TBMM VI. Dönem 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, Cilt: 1, TBMM Vakfı Yayınları No: 36, Ankara.

CHP Nizamnamesi (1939); *29 Mayıs 1939*, Ulus Basımevi, Ankara.

Cumhuriyet, 13 Ağustos 1946.

Cumhuriyet, 13 Ağustos 1946.

Cumhuriyet, 14 Haziran 1952.

Cumhuriyet, 15 Şubat 1945.

Cumhuriyet, 21 Eylül 1946.

Cumhuriyet, 23 Ağustos 1972.

Cumhuriyet, 24 Mart 1939.

Cumhuriyet, 24 Mart 1939.

Cumhuriyet, 25 Mart 1939.

Cumhuriyet, 28 Şubat 1967.

Cumhuriyet, 5 Mayıs 1965.

Cumhuriyet, 7 Haziran 1948.

Çoker Fahri (1996); *Türk Parlemanto Tarihi*, TBMM-IV. Dönem (1931-1935), Cilt: 1, Ankara.

Doğan Orhan (2011); *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (XIX.-XX. Yüzyıl Türkiye Tarihi)*, Okutman Yayıncılık, Ankara.

Emrence Cem (2014); *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul

Erişirgil Emin (1986); *İslamcı Bir Şairin Romanı: Mehmet Akif*, Hazırlayan: Aykut Kazancıgil, Cem Alpar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Eroğlu Hamza (1990); *Türk İnkılâp Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara.

Gencer Ali İhsan, Sabahattin Özel (2006); *Türk İnkılâp Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul.

Güneş İhsan (1987); “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden Halk Fırkası’na Geçiş”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 8’den Ayrı Basım, Mart, s. 431-581.

Güneş İhsan (1997), *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-V. Dönem 1935-1939)*, Cilt:1, TBMM Vakfı Yayınları No: 33.

Güneş İhsan (1997); *Birinci TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Güneş İhsan (1999); “Atatürk Döneminde Kamuoyunun Oluşumu: Seçimler (1920-1938)”, *Atatürk 4. Uluslararası Kongresi Bildirileri*, 25-29 Ekim, Türkistan-Kazakistan, C. I, Ankara, s. 781-798.

Karpat Kemal H. (2012); *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kâzım Öztürk (1998), *Türk Parlamento Tarihi (TBMM IX. Dönem 1950-1954)*, Cilt: 1, TBMM Vakfı Yayınları No: 19, Ankara.

Koçak Cemil (2006); *İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kömür, 8 Haziran 1948.

Kurtcephe İsrail, Aydın Beden (2007); *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Alp Yayınevi, Ankara.

Nadi Yunus (1998), *Birinci Büyük Millet Meclisi*, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, Nisan.

Namal Yücel (2010), *Atatürk’ün Zonguldak Gezisi*, Zonguldak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Namal Yücel (2012), “Atatürk’ün Zonguldak Kömür Havzası Gezisi (26Ağustos 1931)”, *Türkiye 18. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı*, 6-8 Haziran, Zonguldak, s.395-408.

Ocak, 23 Temmuz 1946.

Okyar Osman, Mehmet Seyitdanlıoğlu (2007); *Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye-Fethi Okyar'ın Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Olgun Kenan (2011); “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 79, Mart, s. 1-36.

Önder Mehmet (1975); *Atatürk’ün Yurt Gezileri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Öz Esat (1992); *Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)*, Ankara.

Resmi Gazete, Sayı: 5285, 17 Kânunuevvel 1942.

Resmi Gazete, Sayı: 6326, 6 Haziran 1946.

Resmi Gazete, Sayı: 7438, 21 Şubat 1950.

Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Uygulamaları (1982), TBMM Kütüphane ve Dökümantasyon Müdürlüğü Yayınları: 5, TBMM Basımevi, Ankara.

Suna Kili (2002), *Türk Devrim Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Taner Timur (1991), *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul.

TBMM A., Hal Tercümesi(HT), Sicil No: 1329-17.

TBMM A., HT., Sicil No: 1014, Ek: 1-4.

TBMM A., HT., Sicil No: 1015, Ek: 1-5.

TBMM A., HT., Sicil No: 1130, Ek: 1-6.

TBMM A., HT., Sicil No: 1131, Ek: 1-6.

TBMM A., HT., Sicil No: 1131.

TBMM A., HT., Sicil No: 1132.

TBMM A., HT., Sicil No: 1163, Ek: 1-6.

TBMM A., HT., Sicil No: 1163.

TBMM A., HT., Sicil No: 1164.

TBMM A., HT., Sicil No: 1165, Ek: 1-6.

TBMM A., HT., Sicil No: 1167-1-7.

TBMM A., HT., Sicil No: 1301.
TBMM A., HT., Sicil No: 1302.
TBMM A., HT., Sicil No: 1327, Ek: 1-7.
TBMM A., HT., Sicil No: 1328, Ek: 1-7.
TBMM A., HT., Sicil No: 1329-17.
TBMM A., HT., Sicil No: 1329-17.
TBMM A., HT., Sicil No: 1330, Ek: 1-7.
TBMM A., HT., Sicil No: 1504.
TBMM A., HT., Sicil No: 1505.
TBMM A., HT., Sicil No: 1506.
TBMM A., HT., Sicil No: 1507.
TBMM A., HT., Sicil No: 1508.
TBMM A., HT., Sicil No: 1530, 1-8.
TBMM A., HT., Sicil No: 1531, 1-8.
TBMM A., HT., Sicil No: 1532, 1-8.
TBMM A., HT., Sicil No: 1533, 1-8.
TBMM A., HT., Sicil No: 1534, 1-8.
TBMM A., HT., Sicil No: 419
TBMM A., HT., Sicil No: 423-795.
TBMM A., HT., Sicil No: 506, Ek: 1-5.
TBMM A., HT., Sicil No: 616, Ek: 1-5.
TBMM A., HT., Sicil No: 642, Ek: 1-5.
TBMM A., HT., Sicil No: 643, Ek: 1-7.
TBMM A., HT., Sicil No: 643.
TBMM A., HT., Sicil No: 644, Ek: 1-6.
TBMM A., HT., Sicil No: 645.
TBMM A., HT., Sicil No: 65, Ek: 1-2.
TBMM A., HT., Sicil No: 65, Ek: 1-3.
TBMM A., HT., Sicil No: 762, Ek: 1-5.
TBMM A., HT., Sicil No: 763, Ek: 1-3.
TBMM A., HT., Sicil No: 764, Ek: 1-3.
TBMM A., HT., Sicil No: 765, Ek: 1-6.
TBMM A., HT., Sicil No: 843.
TBMM A., HT., Sicil No: 864, Ek: 1-5.

TBMM A., HT., Sicil No: 865, Ek: 1-6.
TBMM A., HT., Sicil No: 996, Ek: 1-6.
TBMM A., HT., Sicil No:642, Ek: 1-3.
TBMM A., SM., 1167-1-6, 15.05.1940.
TBMM A., SM., 1167-1-7, 28.02.1943.
TBMM A., SM., 1328-1-7, 15.03.1943.
TBMM A., SM., 1328-1-8, 26.08.1946.
TBMM A., SM., 1330-1-7, 28.02.1943.
TBMM A., SM., 1533-1-8, 23.07.1946.
TBMM A., SM., 4. Dönem, Hasan Karabacak, 4/05/1931.
TBMM A., SM., 5.Dönem, Hasan Karabacak, 31/02/1935.
TBMM A., SM., 6. Ara Dönem, Ahmet Hazım Kuyucak, 28/03/1939
TBMM A., SM., 6. Dönem, Hasan Karabacak, 28/03/1939.
TBMM A., SM., 6. Dönem, Hüsametdin Okan, 28/03/1939.
TBMM A., SM., 6. Dönem, Mustafa Bozma, 28.03. 1939.
TBMM A., SM., 6. Dönem, Mustafa Bozma, 28/03/1939.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Ahmet Hazım Kuyucak, 28/02/1943.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Ahmet Nuri Gürel, 28/02/1939.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Hasan Karabacak, 28/02/1943.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Mehmet Emin Erişirgil, 28/02/1943.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Şeref Tansan, 28/02/1943.
TBMM A., SM., 7. Dönem, Yusuf Ziya Özenci, 28/02/1943.
TBMM A., SM., 7.Ara Dönem, İbrahim Rebi Barkın, 03/04/1944.
TBMM A., SM., 8. Dönem, İsmail Ergener, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 8. Dönem, Mehmet Emin Erişirgil, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 8. Dönem, Naim Kromer, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 8. Dönem, Nuri Tarhan, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 8. Dönem, Orhan Seyfi Orhon, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 8. Dönem, Sabri Koçer, 23/07/1946.
TBMM A., SM., 865-1-4, 24.04.1931.
TBMM A., SM., 865-1-5, 17.02.1935.
TBMM A., SM., 865-1-6, 28.03.1939.
TBMM A., SM., 865-1-7, 28.02.1943.
TBMM A., SM., 996-1-6, 28.03.1939.

TBMM A., SM., VI. Dönem, Halil Türkmen, 28/03/1939.
TBMM A., SM., VI. Dönem, Mehmet Rıfat Vardar, 28/03/1939.
TBMM A., SM., VI. Dönem, Şinasi Devrin, 03/04/1944.
TBMM A., SM., VII. Dönem, Halil Türkmen, 28/02/1943.
TBMM A., SM., VII. Dönem, Mehmet Rıfat Vardar, 28/02/1943
TBMM A., SM., VII. Dönem, Şinasi Devrin, 03/04/1944.
TBMM A., SM., VIII. Dönem, Şinasi Devrin, 03/04/1944.

TBMM Albümü (1920-2010), Cilt:1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Yayınlar, No:1, Ankara 2010.

TBMM Arşivi, Seçim Mazbataları(SM), 6. Ara Dönem, Mehmet Emin Erişirgil,
05/06/1942.

TBMM Tutanak Dergisi, 28. Cilt, 51. Birleşim- Sayfa 1078
TBMM Tutanak Dergisi, 29. Cilt, 63. Birleşim- Sayfa 642
TBMM Tutanak Dergisi, 3. Cilt, 21. Birleşim- Sayfa 370
TBMM Tutanak Dergisi, 3. Cilt, 23. Birleşim- Sayfa 482
TBMM Tutanak Dergisi, 3. Cilt, 26. Birleşim- Sayfa 700
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt: 3, 14/06/1939.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:24, 20/04/1942.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:24, 20/04/1942.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:24, 20/04/1942.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:24, 20/04/1942.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:4, 05/07/1939.
TBMM Tutanak Dergisi, 6. Dönem, Cilt:55, 24/05/1940.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 17, 17/05/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 17, 22/05/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 17, 25/05/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 19, 02/07/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 20, 17/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 20, 25/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 20, 26/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 20, 28/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 21, 09-30/01/1946.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 21, 09-30/01/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 21, 28/01/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt: 24, 25/11/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:19, 10/07/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:19, 10/07/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:20, 25/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:20, 26/12/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:23, 15/05/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:24, 14/06/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Cilt, 24. Birleşim- Sayfa 424
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem 16. Cilt, 54. Birleşim.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 11, 03/05/1948.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 12, 06/07/1948.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 12, 28/06/1948.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 12, 30/06/1948.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 16, 22/11/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 16, 25/11/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 16, 27/02/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 16, 30/12/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 16, 30/12/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 18, 07/04/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 19, 18/05/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 20, 01/06/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 20, 06/02/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 20, 06/06/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 22, 030/12/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 22, 23/08/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 23, 30/01/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 24, 11/18/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 24, 25/11/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 26, 25/02/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 3, 25/12/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 3, 28/12/1946.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 4, 20/11/1947.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 6, 04/06/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 6, 06/06/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 7, 26/06/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt:1, 13/09/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 01/06/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 04/06/1945.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 16/01/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 04/06/1947.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 22/03/1950.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 10, 2/11/1948.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 17, 18/03/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 20, 02/06/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 22, 14.12.1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, Cilt: 22, 14/12/1949.
TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 71. Birleşim, 12 05.1952.
TBMM Zabıt Ceridesi, 4. İçtima Senesi, Cilt: 28, 1 Mart 1339-4 Nisan 1339.
TBMM Zabıt Ceridesi, 4. İçtima Senesi, Cilt: 28, 3 Nisan 1339.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt: 25, 04/05/1942.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt: 25, 06/05/1942.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt: 27, 12/08/1942.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt:29, 04/12/1942.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt:29, 16/12/1942.
TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, Cilt:4, 06/07/1939.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Ara Dönem, Cilt: 10, 30/05/1944.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Ara Dönem, Cilt: 10, 30/05/1944.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Ara Dönem, Cilt: 9, 19/04/1944.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, Cilt:14, 15/11/1944.
TBMM Zabıt Ceridesi, 8. Dönem, Cilt: 21, 7/06/1949.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, Cilt: 2, 28/05/1943.
TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, Cilt: 2, 28/05/1943.

Tevfik Çavdar (1999), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi,
2. Baskı, Ankara.

Tuncer Erol, Necati Danacı (2003); *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*, TESAV Yayınları, Ankara.

Yetkin Çetin (1997); *Serbest Cumhuriyet Fırkası*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Yücel M. Serhan (2005); *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Zonguldak İl Yıllığı 1967 (2012), Ed. Kemal Barış, Nergis Şahin, Özgür Yılmaz, 06-08 Haziran, Ankara.

Zonguldak, 1 Nisan 1949.

Zonguldak, 14 Şubat 1945.

Zonguldak, 21 Ocak 1949.

Zonguldak, 21 Şubat 1948.

Zonguldak, 31 Mayıs 1949.

EKLER

Ek 1: Profesör Hazım Atıf Kuyucak'ın Zonguldak Milletvekilliğine Seçildiğini Gösteren Belge.(BCA, 30.10, 76.501.9, 20.05.1940.)

Gelen	Tarihi	4/4372
Evrakın	Numarası	
Mücevvit		
Tevsiti tarihi	20.5.1940	
Mübeyyiz		
Tebyiz tarihi	21.	
Mukabele edenler		
Sadıra	Umumi	6-668
No.	Hususi	2211
Merbutatı		2
Sevk tarihi		22-5-40
Mukayyidin imzası		

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yazı İşleri Müdürlüğü
Şube: .....

m. 9892

Dosya işaretleri
78

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

14.5.1940 tarih ve 6 - 635 sayılı
2146
tezkereye ektir .

Zonguldak Mebusluğuna seçilmiş olan
Siyasal Bilgiler okulu Profesörü Hazım Atıf
Kuyucağa aid olup Dahiliye Vekilliğinden 20.5.
tarih ve 4697 sayılı tezkere ile gönderilen
iki nüsha seçim mazbatasının ilşik olarak
sunulduğunu arz ederim .

Başvekil

M.G.

22-5-40

030 10 76 501 9

Ek 2: Zonguldak Milletvekili Hüsamettin Okan'ın Vefatı Üzerine Yeni
Milletvekilinin Seçilmesini Bildiren Yazı. (BCA, 30.10, 76.501.9)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

RIYASETİ
KATİBİ UMUMİLİĞİ

Kanunlar Kalemi Müdürlüğü

Sayı: 1543

1160

20. III. 1940

Başvekâlete

28.II.1940 tarih ve 6/889 sayılı tezkere karşılığıdır :

Vefat ettiği bildirilen Zonguldak Mebusu Hüsamettin Okan'ın yerine İntihabı Mebusan kanununun maddesi mahsusasına tefrikan diğerinin seçilmesini rica ederim .

V. S. R. g.

B.M.M. Reisi

M. A. Reza

Yazı Galerisi

20. 3. 1940

030	10			76	501	9
-----	----	--	--	----	-----	---

Ek 4: 1939 seçimlerinde Zonguldak Milletvekili Olarak Seçilenlerin Listesi.

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yazı İşleri Dairesi
Müdürlüğü
Sayı: 6
1590

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

:Müsvedde

28/3/1939 tarih ve 6/1521 sayılı tezkereye ektir:
Türkiye Büyük Millet Meclisinin altıncı intihap devresi için yapılan
intihap neticesinde Zonguldak Vilâyeti Meb'usluklarına seçildikleri Dahiliye Vekâ-
letinin I / 4/1939 tarih ve 1152 numaralı tezkeresile bildirilen ve ilişik listede
isimleri yazılı bulunan sekiz zata aid mazbata takdim olunmuştur.

3 / 4 / 1939

Bağvekil

B. Kataray
3-4-1939

-5-

030	10			76	499	11
-----	----	--	--	----	-----	----

1

Zonguldak Vilâyeti Meb'uslarının seçim mazbataları
listesidir

Mazbatanın adedi	Seçilen Meb'usun Adı	Soyadı	Mesleği
2	Halit	Türkmen	
	Hasan	Karabacak	
	Rıfat	Verdar	
	Hüsamettin	Okan	
	Yusuf Ziya	Özenci	
	İbrshim Etem	Bozkurt	
	Mustafa	Bozman	
	Şinasi	Devrin	

030 10 76 699 11

Ek 6: Hazım Atıf Kuyucak'a ait TBMM Hal Tercüme Dosyası(TBMM A, HT, Sicil No: 1167-1-7).

Devre	İçtima senesi
6	1939/1940
1167	
T. B. M. M.	
MEBUSLARI İÇİN TERCÜMEİHAL	
Seçim dairesi	Adı
Zonguldak	Hâzım Âtîf Kuyucak

FOTOĞRAF

VI. Dönem
1164

Seçim dairesi	Zonguldak	Eserleri	Hukukî ve İktisadî mevzular üzerinde telif ve tercüme eserler-İlmî mecmualarda mekaleler-Ulusda yazılar-Radyo konferansları.
Adı	Hâzîm Âtîf	İlmî rütbeleri	
Soy adı	Kuyucak	Meslek ve meşguliyeti	Professör
Babasının ve anasının adı	Mehmet Atîf Habibe Fasiha	Evlî olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evlî
Doğduğu yer	İstanbul	Seçimden evvelki son memuriyeti	Siyasal Bilgiler Okulunda profesör, Koordinasyon Bürosu Umumi Kâtibi.
Oturduğu yer	Ankara	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	1313	Seçim mazbatasının tarihi	15.V.1940
Tahsili	İstanbul Hukuk Fakültesi, Kolombiya Üniversitesi,	Kaç reyile mebusluğa seçildiği	711
Bildiği diller	İngilizce , Fransızca	Mazbatasının Meclis Genel Heyetince tasdiki tarihi [*]	22.V.1940
Nede ihtisası olduğu	Hukuk ve İktisad	Meclise iltihak tarihi	13.V.1940

Kısa tercümeihal

1313 de İstanbulda doğdum. İlk tahsilimi Tefeyyüz mektebinde ve Orta tahsilimi de İstanbul Leylî idadisinde bilikmâl 1917 de İstanbulda Robert Kolec ticaret şubesinde mezun oldum. 1922 de İstanbul Hukuk Fakültesinden ve 1928 de de Amerikada Newyorkda (New York) Kolombiya Üniversitesi Ulûmu Siyasiye ve İçtimaiye fakültesinden şahadetname aldım.

1918 den 1927 ye ve 1929 dan 1936 ya kadar Robert Kolecede, Türkçe, İngilizce, ve bilahara Ticaret dersleri okuttum ve bu mektebin Ticaret şubesi Professörlük ve Müdürlüğünde bulundum. 1926 dan 1927 ye kadar ve 1929 dan beride (Mülkiye) Siyasal Bilgiler okulunda İngilizce, Ticaret hukuku, Muhasebe para ve Banka derslerini tedris etmekteyim.

1922 den 1927 ye kadar İstanbulda Avukatlık yaptım.

1936 Eylülünden 1940 şubatına kadar İş Bankası malî müşavirliğinde ve 1940 şubatından, 1940 Mayısında Meclise iltihaka kadar Başvekâlete merbut Koordinasyon Bürosu Umumî Kâtibliğinde bulundum.

Eserlerim:

Telif:

Amerikada Bankacılık 1932

İngilizce- Fransızca- Türkçe ticaret tabirleri 1933

Muhasebe 1 ; 1938

Ticaret Hukuku 1 ; 1939

Para ve Banka 1 ; 1939

Amerikada münteşir Martindale-Hubbell kanun hülasalarında Türkiye kısmı

(Her sene tecdit ve tashih olunmaktadır)

Tercüme:

Borçlar Hukukunun Umumî Hükümleri ; Von Tuhr'dan birinci kısım(Sıddık Sami Onar'la birlikde) 1932

Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Malî Kontrolü ; Blaisdell'den 1939

Makaleler:

Siyasî İlimler, Yüksek Ticaret Mektebi, İstanbul Barosu, İktisadî Yürüyüş ve

Bükreş'de münteşir'' Affaires Dannbiennes'' mecmualarında ve Ulus gazetesinde

Konfranslar: İktisadî mevzular üzerinde Ankara Radyosunda.

Ek 7: Zonguldak Milletvekili Emin Erişirgil'in Bakan Olduğunu Bildiren Haber.

(Zonguldak, 11 Haziran 1948)

İyeni, Baş Yazarı : AKIN KARAĞÜZ

11 Haziran 1948	YIL SAYI
CUMA	26 1025
Sayısı 10 Kuruştur.	
Yazı İşlerini Çeviren: Mustafa TUNÇ	

ZONGULDAK

Kırım'ı dinledikten sonra...

A. KARAĞÜZ

bir haftadan beri şehrimizde bulunan Cafer Kırım, Halktevi'nde, kömür ocakları bölgelerinde, Maden okulu'nda komünizm üzerine konferanslar verdi.

Zonguldak'ın aydın gençliği, binlerce işçi, köylü ve halk yığınları tarafından dinlenen bu konuşmaların bıraktığı izler, çok derindir.

Konuşmanın içine girmeden önce, üstâd - kısaca hayatını anlatarak okurlarımıza tanıtmak istiyoruz:

Kırım köy çocuğu olan Cafer Kırım (Seyid Cafer Ahmed), gözlerini hayata açtığı zaman, Rusya'da en korkunç baskısıyla Çarlık hükûmî sürüyordu. Babası, onu " Ruslaşmama " diye İstanbul'a gönderiyor. Türkiye'de okuyup yetişiyor. 1910 da Rus Çarlığına karşı yazdığı "20 inci asırda Tatar milleti mazlûmesi, kitabında Çara bakaret ettiği için Rus Elçisi Çarikof, Hâriciye Nazırı Rifat paşa'dan Kırım'ın Ruslara teslimini istiyor. Bunu haber alan Kırım, İstanbul'dan ayrılıp Paris'e gidiyor. İlk dünya savaşının başlarında - genel af üzerine - Rusya'ya geçiyor. Petresburg'da Hukuk Fakültesini bitiriyor.

" 1917 devrimi " nde, ilk Kırım Türklerinin kurultay'ında onu Başkan olarak görüyoruz.

Bolşeviklerin vahşice canına kıydıkları büyük Türk Çelebi Can ve arkadaşlarıyla birlikte Kırım istiklâl hareketinin başındadır.

İlk " Kırım hükûmeti ", nin " Hâriciye ve Harbiye vekili ", olmuştur.

Kırım 1919 da İstanbul'dadır. " İstiklâl mücadelesi " için çalışan arkadaşlarıyla işbirliği etmiştir. Ferid Paşa hükûmeti tarafından " tevkif ", edilerek sınır dışına çıkarılıyor. Lozan'da, " istiklâl hareketi ", mizi müdafaa eden Lozan Türk yurdu ve rahmetli Hârun Aliçe ile birlikte çalışıyor.

925 den sonra, Kırım Türkiye'ye dönüyor. O tarihtenberi Türkçülüğü ilgilendiren ilim incelemeleriyle Kırım, bize bir çok değerli eserler vermiştir. " Doğu " dergisinde çıkan yazılarıyla Türkçülük çalışmaları için en doğru, en aydın yolu göstermiştir.

Kırım'ın verdiği bilgiler ve ileri sürdüğü düşünceler, " ilim, le önlüyüdü. Bolşevik dünyasında olup bitenleri 2000 e yakın kitabın süzgecinden geçirdiği gibi bir çoğunu kendi gözleriyle görmüş olan Kırım, konuşmalarında hakikatları, en ibret verici, çıplak tablolarla gözler önüne serdi.

(sonu 2 inci yûde)

Yeni hükümet kuruldu

Dün yeni Hükümet şöyle kurulmuştur :

Başbakan	: Hasan Saka (Trabzon)
Devlet B. ve Başbakan Y.	: Faik Ahmed Barutçu (Trabzon)
Adâlet Bakanı	: Fuad Sirmen (Rize)
Millî Savunma "	: Hüsnü Çakır (Samsun)
İçişleri "	: Münir Hüseyin Göle (Erzurum)
Dişleri "	: Necmeddin Sadak (Sivas)
Maliye "	: Şevket Adalan (İzmir)
Millî Eğitim "	: Tahsin Bankoğlu (Bingöl)
Bayındırlık "	: Nihad Erim (Kocaeli)
Ekonomi "	: Cavid Ekin (Diyarbakır)
Sağlık ve Sosyal Y.	: Kemal Beyazıt (Maras)
Gümrük ve Tekel "	: Emin Erişirgil (Zonguldak)
Tarım "	: Cavid Oral (Seyhan)
Ulaştırma "	: Kasım Gülek (Seyhan)
Ticaret "	: Cemil Said Barlas (Gaziantep)
Çalışma "	: Tahsin Bekir Balta (Rize)

Yeni Bakanlar Kurulu dün saat 17,30 da Başbakan Hasan Saka'nın başkanlığında kısa bir toplantıda bulunmuştur. Sonra, Çankaya köyünde Cumhurbaşkanı tarafından kabul buyurulmuştur.

Başbakan Hasan Saka

İçişleri Bakanı Münir Hüseyin Göle

Devlet B. ve Başbakan Yardımcısı Faik Ahmed Barutçu

Dişleri Bakanı Necmeddin Sadak

Adâlet Bakanı Fuad Sirmen

Millî Eğitim Bakanı Tahsin Bankoğlu

Gümrük ve Tekel Bakanı Emin Erişirgil

Valimizin Gezileri

Valimiz Dr. Altınok, geçen hafta içinde Milli Eğitim Müdürü Talat Mümtaz Yaman'la birlikte Bartın'a gitmişler, oradan Amasra'ya, Kurcağil'e geçmişlerdir. Buralarda halkın genel geçim durumunu ve Eğitim çalışmalarını incelemiş olan Valimiz Pazartesi günü Anafarta vapuruyla şehrimize dönmüştür.

Haber aldığımızza göre Valimiz, yarın Karabük'e gidecektir.

Cafer Kırım

Bir haftadan beri Zonguldak'ın değerli misafiri bulunan Cafer Kırım, yarın Karabük'e giderek orada da gençliğe, halka ve işçilere konferanslar verecektir.

Kandıllı'da incelemeler

Geçen hafta içinde şehrimize geldiğini yazdığımız Başbakanlık Denetim kurulu yezisi Nizamuddin Karşan ile Ergül Kömürleri İşletmesi Genel Müdürü İhsan Soyak, incelemelerde bulunmak üzere Kandıllı'ya gitmişlerdir.

BARTIN'DA

" Açık tehlikesi ", yok

" Demokrat Zonguldak, gazetesi geçen sayısında Bartın'da " açık tehlikesi ", olduğunu yazıyordu.

Öğrendiğimize göre, Bartın'da yalnız Arıt bölgesinde geçim sıkıntısı olduğu haber alınmış ve tez yardım olarak E. K. İ. Den beğ ton mısır sağlanarak darlık çeken köylere dağıtılmıştır.

Diş Haberler

- Cالداری, Arab - Yahudi konferansının Rodos adasında toplanmasını uygun görmüştür.
- Suriye Başbakanı Cemil Mardam: Arab birliği devletlerinin mütareke tasarısını kabul etmeleri bu devletlerin bayışçı ve iyi niyetlere sahip olduklarını isbat etmiştir, demiştir.
- Haydarabad delegeleri Hindistan hükümetinin temsilcileriyle Haydarabad'ın geleceği hakkında bir anlaşmaya varmadan yeni Delhi'den memleketlerine gitmişlerdir.
- Prens An ile eski Romanya Kralı Mişel, dün Atina'da sade bir törenle evlenmişlerdir. Prens ortodoksa evlenmesi Papa tarafından aforoz edildiği söyleniyor.
- Birleşmiş Milletler Balkan tahkikat komisyonu Bulgaristan ve Arnavudluğun çetecilere büyük yardımında bulunduğuna karar vermiştir.
- Amerika Ayan Meclisi 19-25 yaşları arasındaki gençler için iki yıl süreli tasarruf kabul etmiştir.
- Bir çok İtalyan gazetesi Kanser Basiliinin bir İtalyan hekim tarafından keşfedildiğini bildirmektedirler. Milano'da oturan bu hekim araştırmalarına 1932 de başlamıştır.

KÖMÜR

KÖMÜR DURUMU

26 Sonkanun: Havza terhinde belli bağı bir dönüm gibidir.

Büyük bir tahsislilikle Havzada bütün ocaklar durdurulmuşken, bir yıl önce - şimdiki Genel Çevirmen İhsan Soyakın işletme idaresi başına geçtiği - o gün, hemen işletmeğe başlanmıştır. 26 Sonkanun 942 de ilk "İstihsal" 213 ton iken 26 Sonkanun 943 de bu miktar (9014) tonu bulmuştur.

Sağlam bir program güden İşletme İdaresi, yeni yıl için 9 bin seviyesini tutmak ve hatta bu miktarın üstüne çıkarak 9 bin gide on bine yaklaşmak üzere esaslı şekilde hazırlanmıştır. Öğrendiğimize göre, İşletmenin gelecek yıl için günlük "İstihsal", hedefi: 10 bin tondur.

Gecen yıl, kömür çalışmalarından başka, direkt ve malzeme bakımından da geniş ölçüde hazırlıklarla geçmiştir. Bir yıl önce, yeni işletme başladığı zaman elde olan direkt: 1000 - 1000 m. k. arasında iken, şimdi bu miktar - 50 bini Havzada ve 60 bini kolaylıkla getirilebilecek yerlerde biriktirilmiş olarak - 10 bin m. k. ü bulmuştur. Bu, hemen bir yıllık ihtiyaç tutadır. İşletme bu miktarda direği, daima yedek olarak elde etmeyi kararlaştırmıştır.

Dünya durumundan doğan bir çok güçlükler karşısında, enici bir azimle çalışan İşletme İdaresi, bir çok malzeme ve teknik ekipmanlarını dışardan getirdiği gibi mümkün olanlarının herden sağlanmasına ve kendi atölyelerinde yapılmasına daha önem vermiş ve son yıl içinde harp şartları çok ilerlemiş olduğu halde, programını aksaksız yürütmekte gerçek başarı göstermiştir.

"İstihsal", istenilen seviyeyi bulduktan sonra, sıra "mali-

İyesi, Bagıazarı : AKIN KARAUĞUZ

On beş
Günlük
HAVZA
Gazetesi

YIL : (19-2)	29 Sonkanun 1943	SAYISI 5
Sayı: 691-8	Cuma	Kuruş

İsveç : Mesrutiyet uranı : Zonguldak-Karabulmaş Yazı - Basarı
Tel : 44

Seçim İşleri Hazırlıkları

4320 sayılı mebus seçimi kanununa göre teftiş hey'etleri kurularak çalışmalarına başlanmıştır. Merkez kazası teftiş hey'eti 26 Sonkanunda toplanarak : 26 Sonkanundan 30 Sonkanun akşamına kadar esas defterlerin incelenmesinin bitirilmesine karar vermiştir. Defterlerin incelenmesinden sonra, 31 Sonkanunda seçim hakkı olanların defterleri seçim şubelerine asılacaktır. Merkez seçim bölgesi 21 şubeye ayrılmıştır. Merkez kazası nüfusu : 46908 dir. 1939 yılı nüfusu 38373 olduğuna göre artım : 8535 dir. Son seçmen sayısı 1939 da 96 iken son seçimde 22 artımla 118 i bulacağı anlaşılmaktadır.

Vilâyet Umumi Meclisi 1 Şubat Toplanıyor

Vilâyet Umumi Meclisi, 8 inci seçim devresinin birinci toplantısını - geçen yıl alınan karara göre - 1 Şubat - Pazartesi günü yapacaktır. Hususi İdare kurduğundaki salonunda - toplanacak olan Meclis, o gün saat 15 de, Valimizin söyleviyle açılacaktır. Söylevden sonra okunacak olan vilâyetin bir yıllık çalışmalarına ait "izahname" hazırlanmıştır. Meclise verilerek üzere daimi encümenince kabul edilen 1943 yılı bütjesinin tutarı 871878,6 lira tutmaktadır. Bunun 681888,6 lirası

Kısım	Lira	K.
Hususi Muhasebe	I	127906 44
Nafia	II	55908 44
Maarif	III	321574 20
Ziraat, Veteriner	IV	19703 50
Sihhat	V	48890 00
Türlü ve mühterek masraflar	VI	107932 48
1942 yılı bütçesi:	655181,92	adı
" "	189986,08	fev-
" "	845148	lira
olduğuna göre yeni yıl bütçe tas-		
lagında	26730,06	lira fazlalık vardır.

ZONGULDAK

İyisi, Başyazarı: AKIN KARAĞÜZ
 12 Şubat 1943 Yıl Sayı
 CUMA 19 693
 Yönetim Evi : Meşrutiyet uramı 127
 Telefon: 44 Telgraf:Kuvâ-yı Milliye
 Kuruluş : 23 Mart 1923

GÜNLÜK SİYASAL GAZETE
Şimdilik Salı, Cuma günleri çıkar
(5) Kış.

Millî ve maşerî ahlâka dair

Bilge İŞILDAK

Fırtınalar ortasında zedelenmeden, bütün sınırlara karşı koyabilmek için açılacak görülmüş; onlar: Kökleri toprağın derinliğine inmiş kilerdir...

Ekonomik, sosyal, siyasal bütün buhran-önünde inanışlarını ve ülkülerini yitirmiş milletler, kudretli bir ahlâk disiplinine sahip fertlerden kurulmuş olanlar olacak... Bir insan çok şeyler kaybedebilir; fakat tek yoksulu olmazsa, bir gün yine cemiyet güvenilir, sevilecek bir kıymet kazanacağını söylemek haklıdır. Para, şöhret, güzel şeyler geçicidirler. Ama huy, tabiat ve geniş anlamıyla ahlâk, baştan başa bir boyunca sürüp gider... Vicdanını bir kenara bırakıp, bir takım hırslar ve menfaat-öğünde her türlü kirlilikten korunmayan adaş, adı bir mahluktan başka bir şey değildir... Elin göz yaşlarını, kakkahalarla, etlerini sefahetlerle karşılayanlar, tarihin levresinde görülmüştür. Hele ızdırap gündel... Mayası bozuk kimseler, bin bir hiyle elanet dolabı kurarak hırslarını ve fâsîdelerini tatmin yolunda çalışırlar... "Ancak benim mumu yatsıya kadar yanar, sözü çıkmaz; bir gün gelir -oğün her zaman değişir- bütün kötülüklerin ve rezalet- hesabı görülür. Ak ahlî, gayyur ve şarh kâfileler bu türlü tufeyhilerin yüzüne rüp geçer...

* * *

Türk milleti, büyük, feragatli ve azimli millettir; mücadeleyi sever; güçlükler de eğilmeyen, sebatkâr ve sağlam bir karakter sahibidir. Çoğunlukla millî varlıkları için vicdanî emirlerini her şeyin üstünde tutarak gibi dalgalandıran Türk soyu, nabulânık suda balık avlamağa "kalkınma" çağı soysuzun melunca desiyelerinden büzararlar da görmüştür. İyilerin yanı sıra kötülerin de bulunması mukadderdir. Üzde bir kaç yüz vurguncu, bir kaç yüz ahlî, bir kaç yüz sapık ve hain eğer varsa, ar, ırgeç cezalarını göreceklereinden şüptemesunler! Bu bedmayelerini, zararları az bir kısım halkı soymak, yalnız millî varlığını bulandırmak ve yalnız bir çok işleri- ket vurmakla kalmıyor. Bunlar her neviz olan yarınki gençliğe de kötü örneklik tehlikesini taşıyorlar. Biz, ilk önce "aküm," diyen adamdân, Türk milletine a sözle değil, işle sadakat ve bağlılık oruz.

Türklük: Bir vicdan, bir millî menfaat- bağıllık, bir tarih bir ülkü işidir. Ve klük bir bakımdan "Türk ahlâkı, nın bir ödürdür... Türk olan, mert, doğru, fedasahışı kadar, hatta ondan fazla milletini er olmak ödevindedir... Kakvede, dükda milletten, millî amaçlardan hararetle eçip, evde vatandaşları soymak ve para etmek yolunda çeşit çeşit plânlar kuran nın, Türk camiası nefretle karşılar.

Yalanı, iftirayı, her türlü ahlâksızlık ve ussuzluğu muhab sayan herzevkiyle, bu let hiç bir zaman değer vermiyecektir... e bizim yükselmene, bizim iyliğimiz ve

Vilâyet Umumî Meclisi Çalışmalarına devam ediyor

Vilâyet Umumî Meclisi 8 Şubat -Pazartesi günü Valimiz Halit Aksoy başkanlığında ikinci genel toplantısını yapmıştır.

Bartın azasından Selâhattin Karaçelîğin seçimini inceleyen Karışık Encümenin karar tutulması okunarak, bu yazının Selâhattin Karakahramana ait olduğu anlaşılacak olarak Karaçelîğin seçim tutulmasını söz birliğiyle onanmıştır.

Meclise gelen birçok işler, ilgili oldukları encümenlere iletmiştir.

Encümenler, gelen işlere 943, yılı bütçesini ve çalışma programını üzerinde incelemelere devam etmektedir.

İkinci Seçmen Seçimi

İkinci seçmen ve seçiminin 15 Şubat - pazartesi günü saat 9 da başlanarak 16 Şubat - Salı günü saat 18 de sona ermesi kararlaştırılmıştır. C. H. P. Vilâyet İdare Hey'eti tarafından seçim gösterileri hakkında, dolgun bir program hazırlanmıştır.

Vilâyetimizden bir artışla 9 mebus çıkıyor

Seçim Teftiş Hey'eti nüfus sayısının tesbitine ait çalışmalarını sona erdirmiştir.

Deniz Teftiş Hey'eti 8 Şubat Pazartesi günü Vali ve Halit Aksoyun hazır buldukları toplantıda kazalar hey'etlerinden gelen mazbataları incelemiş ve Vilâyetin nüfus miktarını ve çıkacak mebus sayısı tesbit etmiştir.

Vilâyet nüfus sayısını aşağı geçiyoruz :

Hepsi	Erkek	Kadın	Kazalar
48292	27512	20780	Merkez
80092	38905	41187	Devrek
52523	38905	27863	Ereğli
75725	37866	37159	Safranbolu
44855	40109	83964	Bartın
340596	169092	171524	Topu

Vilâyetin bütün nüfusu (340596) olduğuna göre (9) mebus çıkacağı anlaşılmıştır.

saadetimiz uğrunda varını yoğunu harcamayı şeref bilenlere, kalbimizin en aziz duygularını vereceğiz... Herkes evinde içecek bir çorba ararken, sandıklarla yığıldığı şekerlerden ve çuvalarla çaldığı undan hamur tatlısı yapmağa kalkışanlara "hain, demekte niçin tereddüt edelim?! Vatan hepimizindir.

"Saadet, de, felâketde müstereken çekilir. Biz bugün maddî tasvifler duyuyorsak, bütün vatandaşlarımızın da ellerini biraz sıkımaları, boğazlarından bir az fedakârlık etmelerini isteriz.. Mesele paralı parasız meselesi olmaktan çıkmıştır; ahlâklık olmak lazımdır. Ve ahlâklık adam, bizce millî ve maşerî varlıklara gönlünün bütün saffetiyile bağlanan, kendinden önce milletin saadet ve selâmetini düşünen ve bununla kaygılanan adamdır...

* * *

Fert, bir an için bile olsun, maşerî vicdanda bir damla olduğunu ve maddî varlığı itibarıyla yokluğa mahkûm bulunduğunu asla hatırdan çıkarmamalıdır... Tek başına hayatını büyük bahçeler ortasına kurulu beton köşklüklerde, son sistem otomobillerde, ışınmış sofraları başında geçire bile, bir gün beklenmedik bir anda, ölümlün pençesi yakasına

Uray Meclisi

1 Şubatta toplanmaya çağrılan Uray Meclisi, şimdiye kadar iki toplantı yapmış ve gündeminde bulunan işleri görüşüp gereğince kararlara bağlamıştır.

Parti Müfettişimiz

C. H. P. Bölge Müfettişimiz Kars Mebusu Şera'ettin Karacan bir kaç gündünerberi şehrimizde bulunmaktadırlar.

Müfettişimizin yarın Kastamonu geçecekleri haber alınmıştır.

I. Bozkurt

Mebuslarımızdan İbrahim Bozkurt şehrimize gelip iki gün kaldıktan sonra Ereğli'ye dönmüştür.

Hava Kurumunda teftiş

Hava kurumu müfettişlerinden Sitki Eken, şehrimize gelip kurum şubelerini teftiş ettikten sonra kaza şubelerini gözden geçirmek üzere şehrimizden ayrılmıştır.

Safranboluda yangın

Safranbolu'da Mescid mahallesinde bir yangın çıkmış ve bir ev tamamen yanmıştır.

Yangın, daha bir çok evi sarmak üzereyken, Urayın söndürme makinası ve eratin gayretleriyle tehlikenin önüne geçilmiştir.

Büyük bir kayıp

Ulu Türk Şairi Abdülhak Hamit Tarhan'ın kız kardeşi Abdülhak Mîhrünîsa Tarhan'ın 7 Şubat tarihinde Tanrının rahmetine kavuşmuş olduğunu çok derin acı ile duyduk.

Mîhrünîsa, Türk Edebiyatı tarihinde, edî, büyük kardeşinin yanında yer alan yüksek kadın şairlerimizdendi.

Bilge İŞILDAK

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Zonguldak Kdz. Ereğli’de doğdu. İlköğrenimimi Kdz. Ereğli Armutçuk İlkokulunda (1997), Armutçuk ortaokulu(2000) ve lise eğitimimi Kdz. Ereğli Hacı Mehmet Ali ve Hacı Kadri Yılmaz Kardeşler Lisesinde 2003 yılında tamamladı. 2009 yılında 19 Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 2012 yılında Kdz. Ereğli Kurtlar Ortaokuluna Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak atandı. Yaklaşık altı yıldır aynı okulda görev yapmakta olup Temel Eğitim Kursu, Hazırlayıcı Eğitim Kursu, Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu, Çevreye Uyum Eğitimi Semineri ve Özel Eğitim Hizmetleri Semineri eğitimlerini aldı.

Rabia YILDIZ